

Cúirt Uachtarach na hÉireann
Supreme Court of Ireland

2023

Tuarascáil Bhliantúil

Tuarascáil Bhliantúil foilsithe ag Cúirt Uachtarach na hÉireann le tacaíocht ón tSeirbhís Chúirteanna

Oifig an Príomh Bhréitheamh
Office of the Chief Justice

An tSeirbhís Chúirteanna
Courts Service

Eagarthóirí:

Lucy Rowan

Bainisteoir Dlí Feidhmiúcháin, Oifig an Phríomh-Bhreithimh

Caoimhe Gethings

Cúntóir Breithiúnach an Bhreithimh Onóraigh Donal O'Donnell, An Príomh-Bhreitheamh

Cúntóirí Breithiúnacha na Cúirte Uachtaraí 2023:

Caoimhe Gethings

Laura Hogan

Katie Cundelan

Emma Bowie

Victoria O'Connor

Liam Lochrin

Chloe Dalton

Dylan Hogan

Hugh Gallagher

Hugh Ó Laoide-Kelly

Patrick McIntyre

Fionn O'Callaghan

Oisín Mag Fhógartaigh

Amanda Tso

Sarah Branagan

Thomas Fleming

Michael Thomas McAlinden

Hanorah Woodward

Anna Miskelly

Uiséirí na Cúirte Uachtaraí 2023:

Tony Carroll

Chris Maloney

Brendan Moffat

Rúnaithe na Cúirte Uachtaraí 2023:

Bernadette Hobbs

Margaret Kearns

Sharon Shannon

Oifig na Cúirte Uachtaraí 2023:

John Mahon

Patricia Cuddihy

Ciara Fitzgibbon

Sinead Mehlhorn

Caroline Keaveney

Jason Emmet

Kevin Henry

Oifig an Phríomh-Bhreithimh 2023:

Sarahrose Murphy

Lucy Rowan

Rebecca Murphy

Tina Crowther

Cúirt Uachtarach na hÉireann
Supreme Court of Ireland

2023
Tuarascáil Bhliantúil

Clár Ábhair

Réamhrá ón bPríomh-Bhreitheamh	4
Réamhrá ón gCláraitheoir	6
Sracfhéachaint ar 2023	8
Comhaltaí den Chúirt Uachtarach	9
Cuid 1 Maidir leis an gCúirt Uachtarach	10
Comhdhéanamh na Cúirte	11
Dlíne na Cúirte Uachtaraí.....	11
Turas Tipiciúil Achomhairc	13
Comhaltaí den Chúirt Uachtarach.....	14
An Breitheamh Donal O’Donnell, An Príomh-Bhreitheamh	14
An Breitheamh Elizabeth Dunne.....	14
An Breitheamh Peter Charleton	14
An Breitheamh Iseult O’Malley	15
An Breitheamh Marie Baker	15
An Breitheamh Seamus Woulfe	15
An Breitheamh Gerard Hogan	16
An Breitheamh Brian Murray	16
An Breitheamh Maurice Collins	16
An Breitheamh Aileen Donnelly	17
An Breitheamh George Birmingham.....	18
An Breitheamh David Barniville	18
Cuid 2 Staitisticí	19
Iarratais ar chead achomhairc	20
Catagóiriú na n-iarratas ar chead achomhairc	21
Miondealú na n-iarratas ar chead achomhairc	23
Achomhairc ón Ard-Chúirt.....	23
Achomhairc ón gCúirt Achomhairc	24
Achomhairc iomlána réitithe	25
Amanna feithimh.....	25
Breithiúnais i scríbhinn	25
Iarrataí ar réamhrialú chuig Cúirt Bhreithiúnais an Aontais Eorpaigh.....	25

Cuid 3 Oideachas agus Rannpháirtíocht For-Rochtana	26
Sracfhéachaint ar Rannpháirtíochtaí 2023.....	30
Imeachtaí Spotsolais 2023.....	38
Cuid 4 Rannpháirtíocht Idirnáisiúnta	46
Rannpháirtíocht dhlíthiúil fhoirmiúil.....	47
Eagraíochtaí idirnáisiúnta	47
Rannpháirtíocht dhéthaobhach.....	48
Rannpháirtíochtaí idirnáisiúnta eile.....	48
Rannpháirtíochtaí Idirnáisiúnta 2023	49
Cuid 5 Achoimrí ar Bhreithiúnas	60
<i>Middelkamp v. An tAire Dlí agus Cirt agus Comhionannais</i> [2023] IESC 2.....	61
<i>Odum & Eile v. An tAire Dlí agus Cirt agus Comhionannais</i> [2023] IESC 3	65
<i>Maidir leis an Acht Uchtála 2010, Ailt 49(1) agus 49(3) agus maidir</i> <i>le A (mionaoiseach) agus B (mionaoiseach): Údarás Uchtála na</i> <i>hÉireann v. C agus D agus an tArd-Aighne [2023] IESC 6</i>	66
<i>Tomás Heneghan v. An tAire Tithíochta, Pleanála agus Rialtais Áitiúil,</i> <i>Rialtas na hÉireann, an tArd-Aighne agus Éire [2023] IESC 7</i>	68
<i>A, B agus C (Mionaoiseach ag Agairt ag a Chéad Chara Eile, A) v.</i> <i>An tAire Gnóthaí Eachtracha agus Trádála [2023] IESC 10.....</i>	70
<i>Christopher McGee v. Gobharnóir Phríosún Phort Laoise & Eile</i> [2023] IESC 14	73
<i>Emmett Corcoran agus Oncor Ventures Teo t/a The Democrat v.</i> <i>Coimisinéir an Gharda Síochána agus an Stiúrthóir Ionchúiseamh</i> <i>Poiblí [2023] IESC 15</i>	75
<i>C.W. v. An tAire Dlí agus Cirt, Éire, an tArd-Aighne agus an Stiúrthóir</i> <i>Ionchúiseamh Poiblí [2023] IESC 22</i>	78
<i>Na Coimisinéirí Ioncaim v. Karshan (Midlands) Teo t/a Domino's</i> <i>Pizza [2023] IESC 24.....</i>	80
<i>Maidir le hAirteagal 26 den Bhunreacht agus maidir leis an mBille</i> <i>um an gCoimisiún um Cheapacháin Bhreithiúnacha 2022</i> [2023] IESC 34.....	82

Réamhrá ón bPríomh-Bhreitheamh

Is cúis áthais dom an séú tuarascáil bhliantúil ón gCúirt Uachtarach a chur i láthair ina leagtar béim ar an obair a rinne an Chúirt laistigh agus lasmuigh den seomra cúirte le linn 2023.

“One may have a legal system with no legislature and no police force and no legal professions – that is to say a purely customary legal system – but one has no legal system at all until one has courts; i.e., adjudicative institutions charged with administering a system of rules by which they themselves are bound.”

Is comhéadan tábhachtach iad na cúirteanna ag gach leibhéal dlínsiúil idir na dlíthe a cheanglaíonn daoine agus na daoine iad féin. Cé go mb'fhéidir nach mbeadh cúis ag an ngnáthshaoránach riamh breithiúnas na Cúirte Uachtaraí a léamh nó gealltanais idirnáisiúnta a chomhaltaí a mheas, is féidir leis an méid a tharlaíonn laistigh den seomra cúirte agus an méid a dhéanann baill na Cúirte dul i bhfeidhm ar gach duine. Tá sé tábhachtach an fhaisnéis sin a chur ar fáil chun léargas a thabhairt ar chuid lárnach den chóras dlí.

Tugtar achoimrí sna leathanaigh seo a leanas den tuarascáil seo ar roinnt cásanna tábhachtacha a chinn an Chúirt le linn 2023, atá fós mar phríomhfheidhm ag an gCúirt, ach ina dtugtar léargas freisin ar an obair lasmuigh den seomra cúirte agus ar an raon imeachtaí agus rannpháirtíochtaí a d'óstáil comhaltaí den Chúirt Uachtarach nó a raibh baint acu léi le linn 2023.

Ag imeacht amháin den sórt sin, a eagraíodh faoi choimirce Mheitheal an Phríomh-Bhreithimh maidir le Rochtain ar Cheartas, tháinig lucht freastail le chéile ó na breithiúna, ó ghairmeacha dlí, agus ón bpobal acadúil, mar aon le heagraíochtaí san earnáil phoiblí, eagraíochtaí neamhrialtasacha agus iad siúd a dhéanann obair dheonach in ionaid

dlí pobail, i gCaisleán Bhaile Átha Cliath don dara comhdháil de chuid na Meithle dar teideal 'Civil Legal Aid Review: An Opportunity to Develop a Model System'. Thar dhá lá i mí Feabhra, rinne grúpa mór príomhchainteoirí agus trí sheisiún painéil saineolaithe scrúdú ar ghnéithe tábhachtacha éagsúla den chóras um chúnamh dlíthiúil sibhialta in Éirinn, ag lua príomhréimsí le haghaidh athchóirithe agus réitigh fhéideartha. Seoladh tuarascáil ina ndearnadh achoimre ar ábhar na n-óráidí agus na bpléití ina dhiaidh sin agus cuireadh faoi bhráid an Aire Dlí agus Cirt Helen McEntee TD í i mí Iúil in oifigí an Bhoird um Chúnamh Dlíthiúil i mBaile Átha Cliath.

In 2023 bunaíodh traidisiún nua do chóras cúirteanna na hÉireann freisin: oscailt fhoirmiúil shearmanas na bliana dlíthiúla i Halla Cruinn na gCeithre Chúirt – an chéad searmanas dá leithéid san fhoirgneamh ó bunaíodh córas nua na gcúirteanna in 1924 agus athchóiriú fhoirgneamh na gCeithre Chúirt in 1931. Ar an Luan seo in 2023, tháinig comhaltaí na mbreithiúna ó Éirinn agus ó dhlínsí comharsanachta, gairmithe dlí, oifigigh na Seirbhíse Cúirteanna agus baill den phobal dlí i gcoitinne le chéile chun machnamh a dhéanamh ar na forbairtí ó bunaíodh córas na gcúirteanna beagnach 100 bliain

1 John Gardner, *Law as a Leap of Faith* (Oxford 2012) ag 257.

roimhe sin agus chun féachaint ar fhorbairtí nua amach anseo. Téama tábhachtach de na hóráidí a tugadh ag an imeacht seo is ea nár cheart traidisiúin a chaomhnú ar mhaithe le traidisiúin amháin, ach gur cheart do gach glúin féachaint ar a bhfuil luachmhar chun iad a chaomhnú agus ar a bhfuil gá le feabhas b'fhéidir.

Mar a léiríonn an tuarascáil, leathnaigh gníomhaíochtaí na Cúirte Uachtaraí i mbliana thar theorainneacha an Stáit. Bhí rannpháirtíochtaí idirnáisiúnta ina bpríomhghné d'fhéilire na Cúirte thar an ngnó laethúil a bhaineann le cásanna a éisteacht agus a chinneadh. Rinne comhaltaí na Cúirte ionadaíocht ar chóras dlí na hÉireann ag imeachtaí amhail an Cúigiú Seimineár Breithiúnach Bliantúil de chuid na Cúirte Coiriúla Idirnáisiúnta sa Háig, Oscailt na Bliana Breithiúnaí ag an gCúirt Eorpach um Chearta an Duine in Strasbourg agus Collóiciam Breithiúnach UNECE sa Ghinéiv, an Eilvéis, gan ach cúpla ceann a lua. Ina theannta sin, bhí cruinniú déthaobhach ann idir comhaltaí sinsearacha de bhreithiúna na hÉireann agus ár gcomhghleacaithe

i dTuaisceart Éireann, arna óstáil ag an mBord um Staidéar Breithiúnach do Thuaisceart Éireann i mBéal Feirste, chomh maith le cuairt ó Phríomh-Bhreitheamh na Saimbia anseo i mBaile Átha Cliath. Chomh maith leis sin, d'óstáil muid breithiúna ó Chúirt Chónaidhme Riaracháin na Gearmáine agus ó Chúirt Uachtarach na hEastóine a ghlac páirt i gclár malartaithe bhreithiúnaigh.

Tá súil agam go léiríonn an tuarascáil seo go ndéanann an Chúirt Uachtarach i bhfad níos mó ná bunfheidhm na gcúirteanna a chomhlíonadh, arna sainaithint ag Gardner, arb é an córas dlí é, agus go dtugann sí léargas éigin ar an gcaoi ar chomhlíon an Chúirt a ról sainiúil le linn 2023.

Donal O'Donnell

An Breitheamh Donal O'Donnell
An Príomh-Bhreitheamh
Baile Átha Cliath, 2024

Réamhrá ón gCláraitheoir

Is cúis áthais dom an tuarascáil seo ar ár ngníomhaíochtaí le linn 2023 a thabhairt isteach. Lean riarachán na cúirte le tacaíocht ardchaighdeán a sholáthar d'úsáideoirí cúirte, do bhreithiúna agus don phobal, agus ag an am céanna glacadh le hathruithe i gcleachtas agus i dteicneolaíocht a chuirfidh tuilleadh feabhais ar na seirbhísí a sholáthraimid.

Maidir le croíghnó na cúirte, tháinig méadú 10% ar líon na n-iaratas ar chead achomhairc a comhdaíodh i gcomparáid le 2022 i staid dheireadh na bliana 2023. Ina theannta sin, tháinig méadú 8% ar líon na n-iaratas a chinn an Chúirt. Meastar go dtiocfaidh méadú breise ar an leibhéal gnó le linn 2024.

Faoi dheireadh na bliana, d'fhéadfadh dlíthithe ag an leibhéal deiridh achomhairc inar deonaíodh cead achomhairc a bheith ag súil le héisteacht laistigh de 20 seachtain. Sa chomhthéacs sin, go bunúsach ní raibh aon riaráiste achomhairc ag an gCúirt ag feitheamh ar éisteacht agus níor cuireadh moill ar na cásanna nár cuireadh i gcrích ach amháin mar gheall ar a mhéid a bhí am ag teastáil ó pháirtithe chun an cás a ullmhú le haghaidh achomhairc agus chun na céimeanna nós imeachta riachtanacha a bhí ag teastáil a chomhlíonadh.

Ar 8 Nollaig 2023, thug an Chúirt breithiúnas sa Tagairt ó Uachtarán na hÉireann ar an mBille um an gCoimisiún um Cheapacháin Bhreithiúnacha 2022 tar éis éisteacht a thionól i leith na Tagartha thar dhá lá ar 15 agus ar 16 Samhain. Faoi fhorálacha Airteagal 26 den Bhunreacht, ceanglaítear ar an gCúirt breithiúnas a thabhairt laistigh de 60 lá ó dháta tarchurtha an Uachtaráin. Tá an cinneadh maidir le cé acu atá nó nach bhfuil aon fhoráil de Bhille in aghaidh an Bhunreachta faoi nós imeachta Airteagal 26 ar cheann de phríomhfhreagrachtaí bunreachtúla

na Cúirte. Rinne an Chúirt an ceanglas go dtabharfaí éisteacht agus breithiúnas laistigh de thréimhse ama bhrostithe a bhainistiú go héifeachtúil agus go héifeachtach agus rinneadh gach beart ba ghá chun teorainn a chur leis an tionchar ar chásanna eile a bhí sceidealaithe le dul chun cinn a dhéanamh le linn na tréimhse sin.

Suiteáladh córas teicneolaíochta fise uasghrádaithe sa phríomhsheomra cúirte i rith mhí Lúnasa. Chuir sé sin feabhas ar cháilíocht fhoriomlán agus ar thaithí fhoriomlán na rannpháirtithe le linn éisteachtaí físchumasaithe i gcás ina gcinneann an Chúirt go bhfuil éisteachtaí den sórt sin iomchuí in imthosca an cháis. Úsáidtear éisteachtaí cianda nó fíorúla go príomha chun cásanna a bhainistiú agus tá siad éifeachtach agus áisiúil d'fhormhór mór na gcleachtóirí. Chuir an tsuiteáil feabhas freisin ar ár n-acmhainneacht le haghaidh éisteachtaí fise hibrídeacha ina bhfuil rannpháirtí amháin nó níos mó i láthair sa seomra cúirte agus ina bhfuil rochtain chianda ag na rannpháirtithe eile ar an éisteacht.

Táim buíoch den Phríomh-Bhreitheamh agus de bhreithiúna na Cúirte as an gcúnamh luachmhar agus as an tacaíocht leanúnach a thug siad le linn bliain ghnóthach eile, a lean ar aghaidh le comhdhlúthú ár ngníomhaíochta gnó ó bhí an phaindéim ann.

Seoladh an córas coinní nua ar líne a luaigh mé i mo réamhrá anuraidh

i mí Feabhra agus chuir sé cinnteacht coinní ar fáil do chleachtóirí agus do dhlíthithe tuata ag dáta agus ag am a oireann agus a lig d'Oifig na Cúirte Uachtaraí na hidirghníomhaíochtaí seo a bhainistiú ar bhealach níos éifeachtaí.

Leanamar lenár rannpháirtíocht lenár gcomhghleacaithe san Aonad Sonraí i rith na bliana agus táim an-dóchasach go gcuirfidh sé seo feabhas suntasach ar an bhfaisnéis atá ar fáil ónár gcórais don Phríomh-Bhreitheamh maidir le gnó na Cúirte agus domsa maidir leis an gcuid sin den ghnó a dhéantar tríd an Oifig a bhainistiú.

Ba mhaith liom buíochas a ghabháil le foireann na hOifige agus, go deimhin, leis an bhfoireann ar fad a thacaigh leis an gCúirt i rith na bliana. Chruthaigh a

ndíograis agus a ndea-ghreann leanúnach timpeallacht thaitneamhach oibre a chuidigh go mór le gnó réidh agus éifeachtach a dhéanamh agus le seirbhís mhaith a sholáthar.

Táimid ag tnúth go mór le 2024 agus an fhéidearthacht ann tuilleadh feabhais a chur ar na seirbhísí a sholáthraímid dár bpáirtithe leasmhara go léir.

John Mahon
Cláráitheoir na Cúirte Uachtaraí
Baile Átha Cliath, 2024

Sracfhéachaint ar 2023

160 Iarratais ar chead a taisceadh

160 Iarratais ar chead réitithe

35% na n-iarratas ar chead a deonaíodh

58% na n-iarratas ar achomharc scoite a deonaíodh

32 Achomhairc iomlána réitithe

61 Breithiúnais a tugadh

1 Iarraidh ar réamhrialú chuig Cúirt Bhreithiúnais an Aontais Eorpaigh

4.5 seachtaine

Meánfhad ama ó dhoiciméid iomlána a chomhdú go dtí iarratas ar chinneadh ceada a eisiúint

19.75 seachtain

Meánfhad ama ó chead a dheonú chun achomharc a dhéanamh go dtí liostú na héisteachta achomhairc.

Comhaltaí den Chúirt Uachtarach

Ar chúl (C-D): An Breitheamh Aileen Donnelly, An Breitheamh Brian Murray, An Breitheamh Seamus Woulfe, An Breitheamh Marie Baker, An Breitheamh Gerard Hogan, An Breitheamh Maurice Collins.
Chun tosaigh (C-D): An Breitheamh Iseult O'Malley, An Breitheamh Peter Charleton, An Breitheamh George Birmingham (ex-officio), An Breitheamh Donal O'Donnell (Príomh-Bhreitheamh), An Breitheamh David Barniville (ex-officio), An Breitheamh Elizabeth Dunne.

Cuid 1

Maidir leis an gCúirt Uachtarach

Maidir leis an gCúirt Uachtarach

Tá Cúirt Uachtarach na hÉireann suite ar bharr chóras cúirteanna na hÉireann agus is í an chúirt achomhairc dheiridh í in ábhair shibhialta agus choiriúla. Tá an focal deiridh aici léi le léirmhíniú ar bhundlí na hÉireann. Tá an chúirt ar airde sa tír, tá cinntí na Cúirte Uachtaraí ina gceangal ar gach cúirt eile in Éirinn.

Comhdhéanamh na Cúirte

Tá an Chúirt Uachtarach comhdhéanta den Phríomh-Bhreitheamh, Uachtarán na Cúirte, agus naonúr gnáthbhreithiúna. Ina theannta sin, tá Uachtarán na Cúirte Achomhairc agus Uachtarán na hArd-Chúirte araon ina gcomhaltaí *ex-officio* den Chúirt Uachtarach. Ciallaíonn sé sin go bhfuil sé sin go bhfuil post acu go huathoibríoch sa Chúirt Uachtarach de bhua a ról.

De ghnáth, is cúigear breithiúna den Chúirt a éistean agus a chinneann achomhairc mura n-ordaíonn an Príomh-Bhreitheamh gur cheart do thriúr breithiúna aon achomharc nó ábhar eile (seachas ábhair a bhaineann leis an mBunreacht) a éisteacht agus a chinneadh. Ó am go chéile, is féidir leis an gCúirt Uachtarach suí mar chomhdhéanamh de sheacht

gcinn má éilíonn tábhacht an cháis é. I gcásanna ina bhfuil an Chúirt Uachtarach ag feidhmiú a dlínse bunaidh, suíonn sí – ar a laghad – mar phainéal de chúigear breithiúna.

Déantar iarratais ar chead achomhairc a mheas agus a chinneadh ag painéal de thriúr breithiúna den Chúirt Uachtarach. Féadfaidh an Príomh-Bhreitheamh nó gnáthbhreitheamh den Chúirt Uachtarach suí ina aonar chun iarratais idirbhreitheacha agus nós imeachta áirithe a éisteacht, ach ní tharlaíonn sé sin i gcleachtas de ghnáth. Ceapann an Príomh-Bhreitheamh breitheamh den Chúirt chun bainistiú cásanna a dhéanamh ar achomhairc ar deonaíodh cead achomhairc ina leith.

Dlínse na Cúirte Uachtaraí

1) Dlíne Achomhairc

Ní éistear le hachomhairc ach amháin sa chás go go dtugann an Chúirt Uachtarach cead a chinn di go bhfuil tástáil ann maidir le hairteagal 34.5 den Bhunreacht comhlíonta.

» Éistean an Chúirt Uachtarach le hachomhairc ó bhreitheanna na Cúirte Achomhairc agus is deimhin léi:

- go baineann tábhacht phoiblí ghinearálta leis an gcinneadh, agus/nó
- ar mhaithe leis an gceartas, is gá a dhéanamh a dhéanamh chun na Cúirte Uachtaraí.

» Cúirt Uachtarach an Chúirt Uachtarach achomhairc ó bhreitheanna na hArd-Chúirte a éisteacht i gcás inar léi go bhfuil ann don líon is mó daoine a bhfuil spéis acu sa teanga, is é sin gur go deimhin leis an gCúirt amhlaidh de na tosca seo a leanas a bheith ann:

- go mbaineann tábhacht phoiblí ghinearálta leis an gcinneadh, agus/nó
- go bhfuil sé ar mhaithe leis an gceartas.

2) Dlíne Bhunreachtúil

Tá an focal deiridh ag an gCúirt Uachtarach maidir le le Bunreacht na hÉireann. Cinntíonn sé go gcloítear leis na dlíthe achtaíonn an tOireachtas, Parlaimint na hÉireann, agus go ndéantar iad a léirmhíniú i bhfianaise an Bhunreacht agus an dlí-eolaíochta a forbraíodh ó tháinig sé i 1937. Ar an gcaoi sin, bí ag súil le rá go bhfeidhmíonn sí mar chúirt bhunreachtúil.

Is ról é seo a bhfuil tábhacht ar leith ag baint leis in Éirinn mar go go Bunreacht go sainráite do na cúirteanna athbhreithniú a dhéanamh ar a ar aon dlí, cibé acu acu a ritheadh é roimh achtú an Bhunreacht nó ina dhiaidh sin, d'fhonn a chinneadh an bhfuil sé i gcomhréir leis an mBunreacht. Coinníonn na hUaschúirteanna (an Ard-Chúirt, an Chúirt Achomhairc agus an Chúirt Uachtarach) an chumhacht reachtaíocht a dhearbhu a bheith ar neamhréir leis an mBunreacht.

3) Dlíne Bhunaidh

Tagraíonn dlíne bhunaidh do ról na Cúirte Uachtaraí maidir le déileáil leis an dá ábhar seo a leanas nuair a iarrtar orthu:

- i gcás ina gcuirfidh Uachtarán na hÉireann Bille faoi bhráid na Cúirte de réir Airteagal 26 den Bhunreacht, chun go gcinneadh an Chúirt an bhfuil an Bille sin (nó forálacha áirithe de), arna rith ag dhá Theach an Oireachtais, ar neamhréir leis an mBunreacht,
- nuair a iarrtar ar an gCúirt a chinneadh, de réir Airteagal 12.3 den Bhunreacht, an bhfuil Uachtarán na hÉireann éagumasaithe.

Cé nár tháinig aon iarrataí faoi Airteagal 12.3 os comhair na Cúirte Uachtaraí go dtí seo, rinne an tUachtarán nós imeachta Airteagal 26 a agairt sé huairé déag, agus chinn an Chúirt Uachtarach i seacht gcinn de na cásanna sin nach raibh an Bille i gceist ag luí leis an mBunreacht. Tháinig an tagairt is déanaí d'Airteagal 26 os comhair na Cúirte i mí na Samhna 2023 agus bhain sí le forálacha áirithe den Bhille um an gCoimisiún um Cheapacháin Bhreithiúnacha 2022.² Féach leathanach 71 chun achoimre ar chinneadh na Cúirte Uachtaraí a léamh.

4) Dlí an Aontais Eorpaigh a chur chun feidhme

Tá ról ag an gCúirt Uachtarach i gcur chun cinn an Aontais Eorpaigh. Tá sé d'oibleagáid air faoin gConradh ar Fheidhmiú an Aontais Eorpaigh ceisteanna a tharchur chuig Cúirt Bhreithiúnais an Aontais Eorpaigh le léirmhíniú ar dhlí an Aontais a thagann chun cinn i gcásanna ina bhfuil a leithéid ann, i gcás go bhfuil an shoiléire ann agus go bhfuil gá le cinneadh a dhéanamh a dhéanamh chun go dtí an Chúirt Uachtarach ceist a chinneadh os a a comhair.

2 Maidir le hAirteagal 26 den Bhunreacht agus maidir leis an mBille um an gCoimisiún um Cheapacháin Bhreithiúnacha 2022 [2023] IESC 34

Turas Tipiciúil Achomhairc

Comhaltaí den Chúirt Uachtarach

An Breitheamh Donal O'Donnell, An Príomh-Bhreitheamh

Ceapadh an Breitheamh Donal O'Donnell ina 13ú Príomh-Bhreitheamh ar Éirinn i mí Dheireadh Fómhair 2021. Tá sé ina bhreitheamh den Chúirt Uachtarach ó Eanáir 2010.

Rugadh an Breitheamh O'Donnell i mBéal Feirste agus cuireadh air sa Choláiste Ollscoile, Baile Átha Cliath, Cumann Onórach Óstaí an Rí, agus Ollscoil Virginia. Glaoth chun Barra na hÉireann é i 1982, thosaigh sé ag cleachtadh i 1983, agus glaoth chun Barra Thuaisceart Éireann é i 1989. Bhí sé i mBarra Inmheánach na hÉireann i 1995.

Bhí an Breitheamh O'Donnell ina chomhalta comhairle de Chumann Staire Dhlíthiúil na hÉireann ó 2018 go 2021 agus is comhphátrún ar an gcumann anois é. Is comhalta oinigh é freisin de Chumann na Scoláirí Dlí.

An Breitheamh Elizabeth Dunne

Ceapadh an Breitheamh Dunne chun na Cúirte Uachtaraí i mí Iúil 2013.

Rugadh an Breitheamh Dunne i Ros Comáin agus cuireadh oideachas uirthi sa Choláiste Ollscoile, Baile Átha Cliath agus i gCumann Onórach Óstaí an Rí. Glaoth chun Barra na hÉireann í sa bhliain 1977. I 1996, ceapadh an Breitheamh Dunne mar Bhreitheamh den Chúirt Chuarda sular ceapadh í ina hArd-Chúirt sa bhliain 2004.

Is breitheamh comhfhreagrach í an Breitheamh Dunne don Chúirt Uachtarach ar Chomhlachas Chomhairlí Stáit agus Uas-Dlínsí Riaracháin an Aontais Eorpaigh agus tá sí ina comhalta de Bhord na Seirbhíse Cúirteanna.

An Breitheamh Peter Charleton

Ceapadh an Breitheamh Charleton chun na Cúirte Uachtaraí i 2014.

Ó Bhaile Átha Cliath ó dhúchas, fuair an Breitheamh Charleton oideachas i gColáiste na Tríonóide, Baile Átha Cliath agus i gCumann Onórach Óstaí an Rí. Glaoth chun Barra na hÉireann é i 1979 agus chun an Bharra Inmheánach sa bhliain 1995. In 2006, ceapadh an Breitheamh Charleton chun na hArd-Chúirte agus sannadh é don liosta tráchtála go príomha.

Is ollamh taca é an Breitheamh Charleton sa dlí coiriúil agus sa choireolaíocht in Ollscoil na Gaillimhe agus tá go leor téacsanna foilsithe aige maidir leis an dlí coiriúil. Ina theannta sin, is é an príomhionadaí Éireannach ar an Colloque Franco-Britannique-Irlandais agus, i mí Dheireadh Fómhair 2023, chuaigh sé i mbun ról Stiúrthóir an Léinn Bhreithiúnaigh ag an gComhairle Bhreithiúnach.

An Breitheamh Iseult O'Malley

Ceapadh an Breitheamh O'Malley chun na Cúirte Uachtaraí i mí Dheireadh Fómhair 2015.

Rugadh an Breitheamh O'Malley i mBaile Átha Cliath agus cuireadh oideachas uirthi i gColáiste na Tríonóide, Baile Átha Cliath agus i gCumann Onórach Óstaí an Rí. Glaodh chun Barra na hÉireann í i 1987 agus chun an Bharra Inmheánach sa bhliain 2007. I 2012, ceapadh an Breitheamh O'Malley chun na hArd-Chúirte é.

Tá an Breitheamh O'Malley ina cathaoirleach ar Choiste Treoirínite Pianbheithe agus Faisnéise Chomhairle na mBreithiúna.

An Breitheamh Marie Baker

Ceapadh an Breitheamh Baker chun na Cúirte Uachtaraí i mí na Nollag 2019.

Rugadh an Breitheamh Baker i gContae Chill Mhantáin agus chaith sí an chuid is mó dá hóige i gCorcaigh agus cuireadh oideachas uirthi i gColáiste na hOllscoile Corcaigh agus i gCumann Onórach Óstaí an Rí. Glaodh chun Barra na hÉireann í i 1984 agus chun an Bharra Inmheánach sa bhliain 2004. In 2014, ceapadh an Breitheamh Baker chuig an Ard-Chúirt sular ceapadh chuig an gCúirt Achomhairc í in 2018.

Is í an Breitheamh Baker an breitheamh sannta faoi láthair chun críocha an Achta um Chosaint Sonraí 2018 agus, i mí Feabhra 2023, cheap Uachtarán na hÉireann í mar an chéad chathaoirleach ar an gCoimisiún Toghcháin.

An Breitheamh Seamus Woulfe

Ceapadh an Breitheamh Woulfe chun na Cúirte Uachtaraí i mí Iúil 2020.

Ó Chluain Tarbh ó dhúchas, fuair an Breitheamh Woulfe oideachas i gColáiste na Tríonóide, Ollscoil Dalhousie, Albain Nua agus Cumann Onórach Óstaí an Rí. Glaodh chun Barra na hÉireann é i 1987 agus chun an Bharra Inmheánach sa bhliain 2005.

Sular ceapadh ar an gCúirt Uachtarach é, d'fhóin an Breitheamh Woulfe mar Ard-Aighne ar an 31ú Rialtas na hÉireann ó mhí an 2017 go dtí mí an 2020.

An Breitheamh Gerard Hogan

Ceapadh an Breitheamh Hogan chun na Cúirte Uachtaraí i mí Dheireadh Fómhair 2021.

Is as Tiobraid Árann ó dhúchas é agus cuireadh air sa Choláiste Ollscoile, Baile Átha Cliath, in Ollscoil Pennsylvania, i gCumann Onórach Óstaí an Rí, agus i gColáiste na Tríonóide. Glaodh chun Barra na hÉireann é i 1984 agus chun an Bharra Inmheánach sa bhliain 1997.

Roimhe sin, d'fhóin an Breitheamh Hogan mar bhreitheamh den Ard-Chúirt ó 2010 go 2014, mar bhreitheamh den Chúirt Achomhairc ó 2014 go 2018, agus mar Abhcóide Ginearálta de Chúirt Bhreithiúnais an Aontais Eorpaigh ó 2019 go 2021.

An Breitheamh Brian Murray

Ceapadh an Breitheamh Murray chun na Cúirte Uachtaraí i mí Feabhra 2022.

Ó Bhaile Átha Cliath, fuair an Breitheamh Murray oideachas i gColáiste na Tríonóide, Baile Átha Cliath, Ollscoil Cambridge, agus i gCumann Onórach Óstaí an Rí. Glaodh chun Barra na hÉireann é i 1989 agus chun an Bharra Inmheánach i 2002. Toghadh é mar bhinseoir de Chumann Onórach Óstaí an Rí in 2010.

Bhí an Breitheamh Murray ina bhreitheamh den Chúirt Achomhairc ó mhí na Samhna 2019 go dtí gur ceapadh chuig an gCúirt Uachtarach é. Bhí sé ina léachtóir sa scoil dlí i gColáiste na Tríonóide ó 1999 go 2003.

Is é an Breitheamh Murray príomhbhreitheamh um chaidrimh idirnáisiúnta sa Chúirt Uachtarach. Ina theannta sin, tá sé ina chomhalta de Choiste Rialacha na nUaschúrteanna, de Choiste Staidéir Bhreithiúnaigh na Comhairle Breithiúnaí, den Choiste um Thaighde Dlí agus Seirbhísí Leabharlainne, de Bhord Eagarthóireachta Breithiúnach Iris an Léinn Bhreithiúnaigh in Éirinn, agus den choiste eagrúcháin don Chomhdháil Náisiúnta agus do Chomhdháil na nUaschúrteanna.

An Breitheamh Maurice Collins

Ceapadh an Breitheamh Collins chun na Cúirte Uachtaraí i mí na Nollag 2022.

Ó Chontae Chorcaí ó dhúchas, cuireadh oideachas ar an mBreitheamh Collins i gColáiste na hOllscoile, Corcaigh agus i gCumann Onórach Óstaí an Rí. Glaodh chun Barra na hÉireann sa bhliain 1989 agus glacadh leis go dtí an Barra Inmheánach sa bhliain 2003.

I 2019, ceapadh an Breitheamh Collins mar bhreitheamh den Chúirt Achomhairc agus d'fhóin sé ar an gcúirt sin go go gur ceapadh iad chun na Cúirte Uachtaraí é.

Ó mhí Dheireadh Fómhair 2020 i leith, tá sé ina Choimisinéir páirtaimseartha ar an gCoimisiún um Athchóiriú an Dlí.

An Breitheamh Aileen Donnelly

Ceapadh an Breitheamh Donnelly chun na Cúirte Uachtaraí i mí an Mheithimh 2023.

Rugadh an Breitheamh Donnelly i mBaile Átha Cliath agus cuireadh oideachas uirthi sa Choláiste Ollscoile, Baile Átha Cliath agus i gCumann Onórach Óstaí an Rí. Glaoth chun Barra na hÉireann í sa bhliain 1988 agus glacadh léi go dtí an Barra Inmheánach sa bhliain 2004.

I 2014, ceapadh an Breitheamh Donnelly chuig an Ard-Chúirt áit ar ghlac sí freagracht mar liosta eiseachadta mar phríomhfhreagracht uirthi. Ceapadh í ina dhiaidh sin chuig an gCúirt Achomhairc i mí an Mheithimh 2019, áit ar chaith sí ceithre bliana sular ceapadh í chun na Cúirte Uachtaraí í.

Ó mhí na Nollag 2020 i leith, tá Breitheamh Donnelly ina Chathaoirleach ar an gCoiste um Staidéar Breithiúnach, coiste reachtúil de Chomhairle na mBreithiúna. Tá sí ina comhalta de Bhord Chomhairle na mBreithiúna, mar ionadaí na Cúirte Achomhairc, ó 2020 go 2023.

An Príomh-Bhreitheamh O'Donnell i ngrianghraf leis an mBreitheamh Donnelly tar éis a searmanais dearbhaithe

Comhaltaí *Ex Officio* na Cúirte Uachtaraí

An Breitheamh George Birmingham

Ceapadh an Breitheamh Onórach George Birmingham ina Uachtarán ar an gCúirt Achomhairc in 2018.

Rugadh an Breitheamh Birmingham i mBaile Átha Cliath agus cuireadh oideachas uirthi i gColáiste na Tríonóide, Baile Átha Cliath agus i gCumann Onórach Óstaí an Rí. Glaodh chun Bharra na hÉireann é sa bhliain 1976 agus glacadh isteach sa Barra Inmheánach é sa bhliain 1999.

Sa bhliain 2007, ceapadh an Breitheamh Birmingham chuig an Ard-Chúirt áit ar shuigh sé ar bheagnach gach liosta agus bhí sé i gceannas ar Liosta na Mionaoiseach. Nuair a bunaíodh an Chúirt Achomhairc in 2014, ceapadh chun na cúirte sin é agus chuaigh sé i gceannas ar an rannán coiriúil, feidhm a lean sé ar aghaidh nuair a ceapadh é ina Uachtarán.

Is é an Breitheamh Onórach Birmingham an Cuaríteoir Breithiúnach ar Choláiste na Tríonóide, Baile Átha Cliath. Tá rannpháirtíocht fhorleathan leanúnach aige freisin le breithiúna na hÚcráine, agus thug sé óráidí agus d'fhreastail sé ar imeachtaí i gCív, Kharkiv agus Lviv.

An Breitheamh David Barniville

Ceapadh an Breitheamh David Barniville ina Uachtarán ar an Ard-Chúirt in 2022.

Rugadh an Breitheamh imeachtaí i mBaile Átha Cliath agus cuireadh oideachas air sa Choláiste Ollscoile, Baile Átha Cliath agus i gCumann Onórach Óstaí an Rí. Glaodh chun Bharra na hÉireann é sa bhliain 1990 agus glacadh isteach sa Barra Inmheánach é sa bhliain 2006.

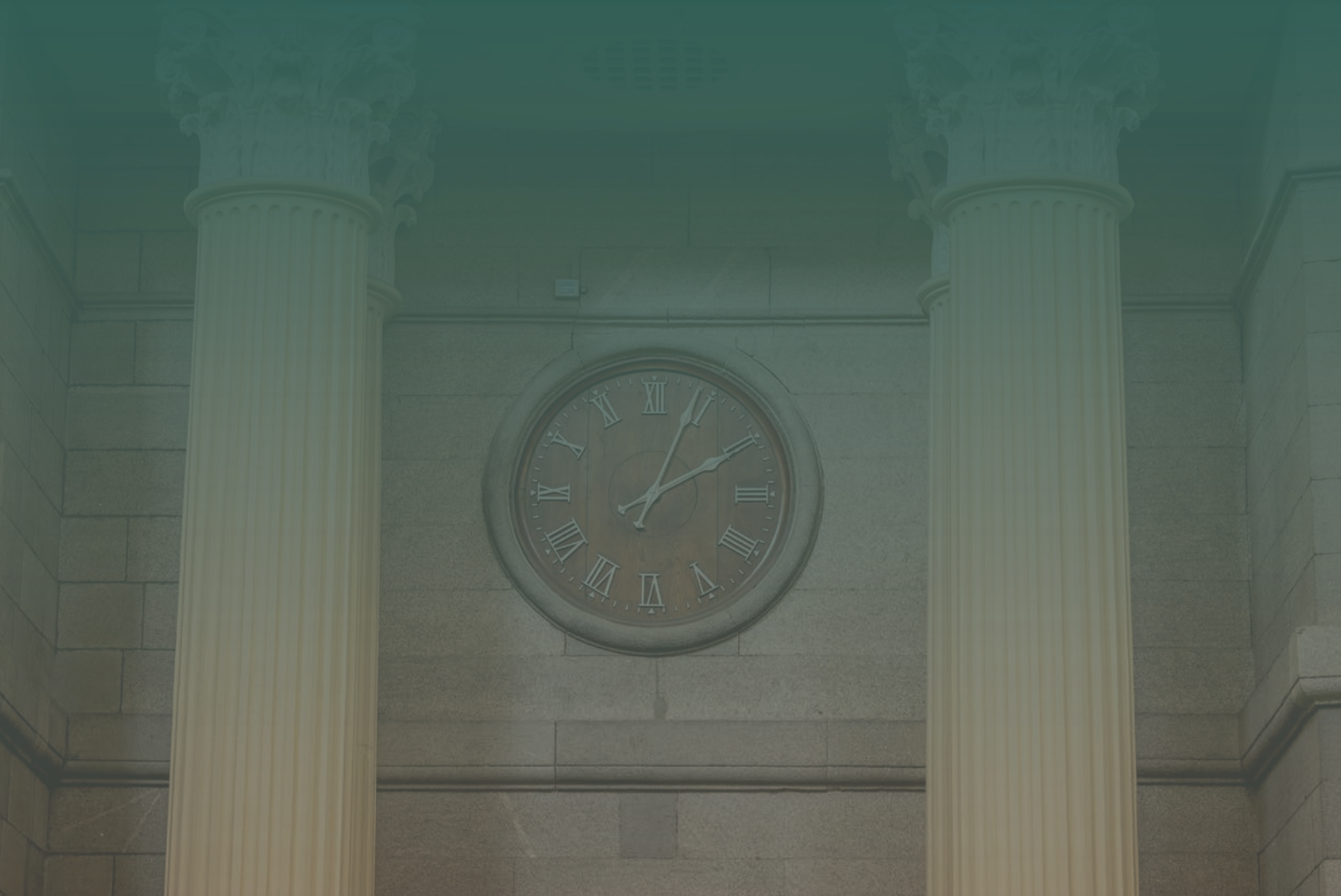
In 2017, ceapadh an Breitheamh Barniville chuig an Ard-Chúirt áit a raibh sé i gceannas ar rannán tráchtála na cúirte sin agus bhí sé ina bhreitheamh eadrána ainmnithe.

Ceapadh é chuig an gCúirt Achomhairc in 2021 áit ar oibrigh sé go dtí gur ceapadh ina dhiaidh sin é ina Uachtarán ar an Ard-Chúirt, i gcomharbacht ar an mBreitheamh Mary Irvine.

Cuid 2

Staitisticí

Staitisticí

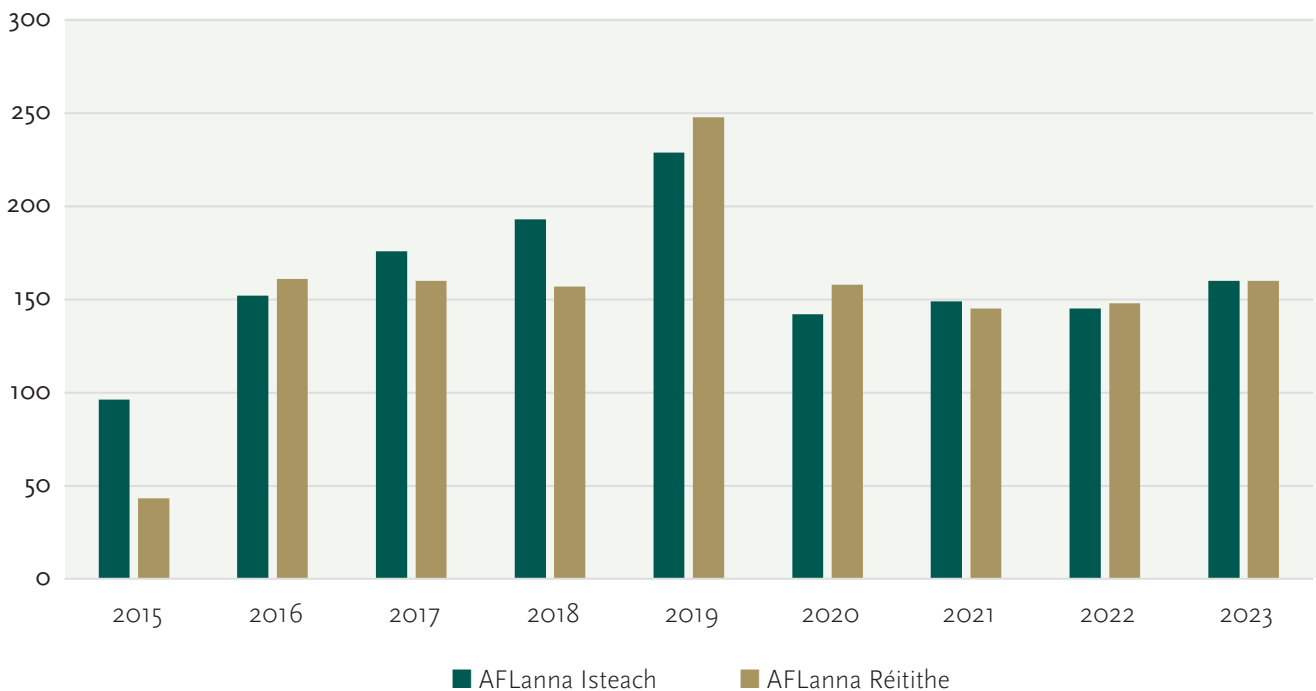
Iarratais ar chead achomhairc

Réitigh an Chúirt Uachtarach 160 iarratas ar chead achomhairc in 2023, agus 1,382 iarratas san iomlán ó thosaigh an Chúirt ag cinneadh iarratais ar chead achomhairc faoina dlínse athchóirithe in 2014.³

Tá líon na n-iarratas ar chead achomhairc ('IAC') a tugadh chuig an gCúirt Uachtarach gach bliain ó 2015 i leith leagtha amach sa ghraf thíos, 'Iarratais ar Chead Achomhairc Isteach agus Réitithe: 2015-2023'.⁴ As na 160 iarratas ar chead achomhairc a cinneadh in 2023, dheonaigh an Chúirt cead i ndáil le 56 iarratas (35%) agus dhiúltaigh sí cead i ndáil le 97 (61%).⁵ Tarraingíodh siar na hiarratais eile sula ndearnadh cinneadh.

Léiríonn an figiúr 160 an méadú leanúnach ar iarratais a cinneadh ó phaindéim COVID-19, le méadú 8% ó 2022. Ina theannta sin, imíonn sé ón treocht a bhí ann le déanaí maidir le hiarratais ar shaoire a laghdú, rud a d'fhéadfaí a mhíniú le tionchair mhaolaithe phaindéim COVID-19 agus leis na srianta gaolmhara a cuireadh ar na cúirteanna le linn an ama sin. Cé gurb í an éifeacht iarmhartach a bhí ag diúscairt níos lú cásanna san Ard-Chúirt agus sa Chúirt Achomhairc ar líon na n-iarratas ar chead achomhairc a tugadh chuig an gCúirt Uachtarach an éifeacht is géire in 2020, bhí tionchar leanúnach aige in 2021, agus bhí éifeachtaí iarmhartacha aige sin go dtí 2022.

AFLanna isteach agus réitithe: 2015-2023

3 Is féidir staitisticí bliantúla maidir le cásanna a bhreithníonn an Chúirt Uachtarach a fháil i dTuarascálacha Bliantúla na Seirbhíse Cúirteanna agus na Cúirte Uachtaraí, atá ar fáil ag www.courts.ie.

4 Cé go ndearnadh athchóiriú ar dhlínse na Cúirte Uachtaraí in 2014, úsáidtear 2015 mar bhliain a haon chun críocha anailíse staidrimh toisc gurb í an chéad bhliain iomlán den dlínse athchóirithe í.

5 Rinneadh 160 iarratas ar chead achomhairc a thaisceadh in Oifig na Cúirte Uachtaraí agus tarraingíodh siar seacht gcinn.

Catagóiriú na n-iarratas ar chead achomhairc

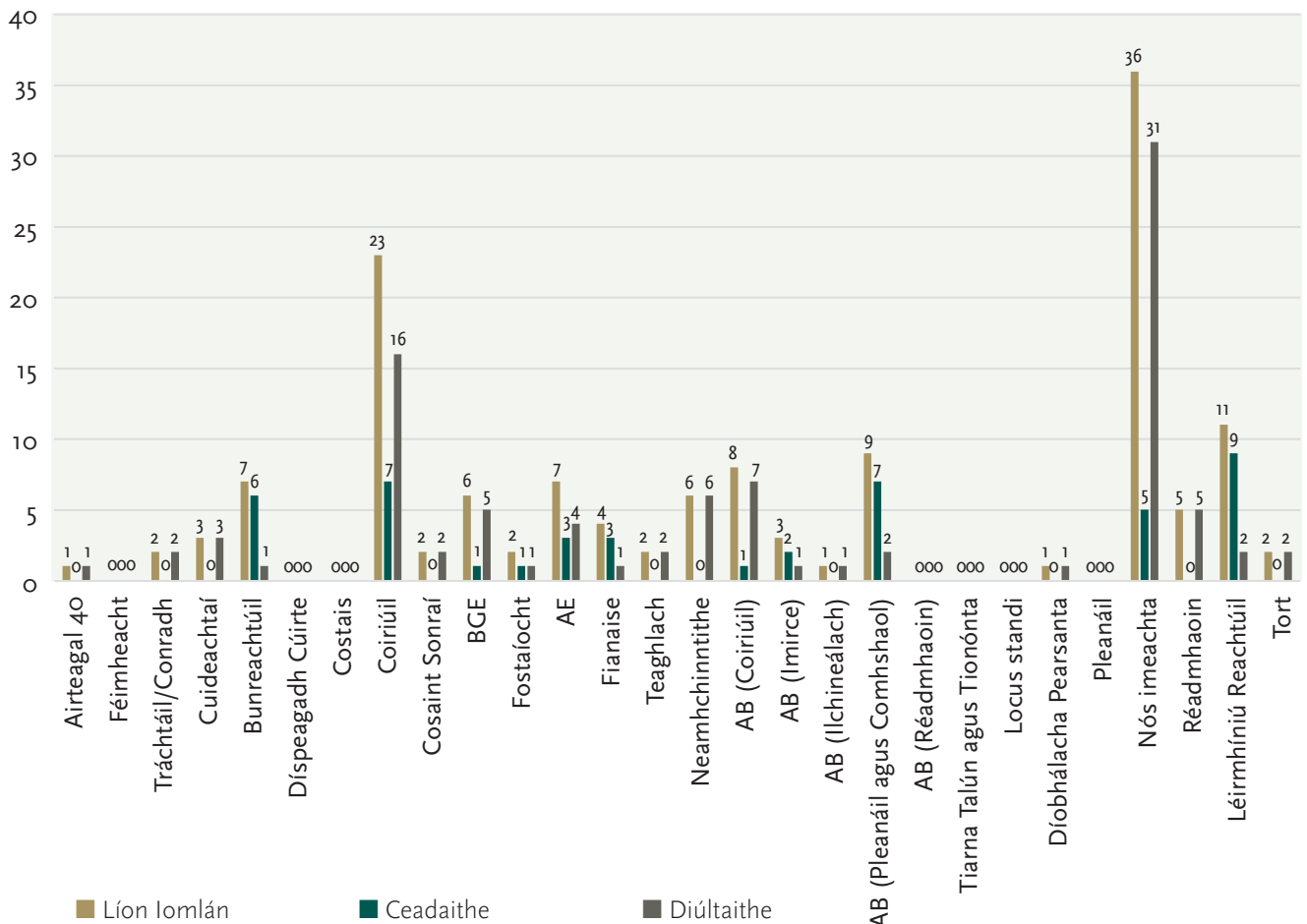
Déantar catagóiriú sa chairt thíos ar gach iarratas ar chead achomhairc a rinneadh ón Ard-Chúirt agus ón gCúirt Achomhairc chuig an gCúirt Uachtarach in 2023 de réir réimsí dlí. Tá sé tábhachtach a choinneáil i gcuimhne go mbaineann go leor achomharc le saincheisteanna a d'fhéadfaí a chatagóiriú i roinnt réimsí dlí. Dá bhrí sin, déantar iarracht leis an gcatagóiriú an chatagóir aonair is ábhartha a bhaineann le gach achomharc a shainaitheint. Ní chuireann sé san áireamh go bhféadfadh gnéithe de chás a bheith ann a bhaineann le saincheisteanna tábhachtacha i gcatagóirí eile.

Mar a tharla in 2020, 2021 agus 2022, d'eascair an líon is airde iarratas ar chead achomhairc in 2023 as saincheisteanna nós imeachta (25% de na hiarratais). Bhain siad sin go príomha le hiarratais ar shíneadh ama chun achomharc a dhéanamh nó le gnéithe ginearálta den nós imeachta sibhialta. Ba é an dlí coiriúil an réimse dlí substainteach as ar eascair an líon is airde iarratas ar

chead achomhairc in 2023 (16%). Ba iad seo a leanas na chéad chatagóirí eile is mó: léirmhíniú reachtúil (8%); athbhreithniú breithiúnach (pleanáil agus comhshaol) (6%); athbhreithniú breithiúnach (coiriúil) (5.6 %); an dlí bunreachtúil (5%); dlí an Aontais (5%); agus ábhair a bhaineann le Barántas Gabhála Eorpach ('BGE') (4%).

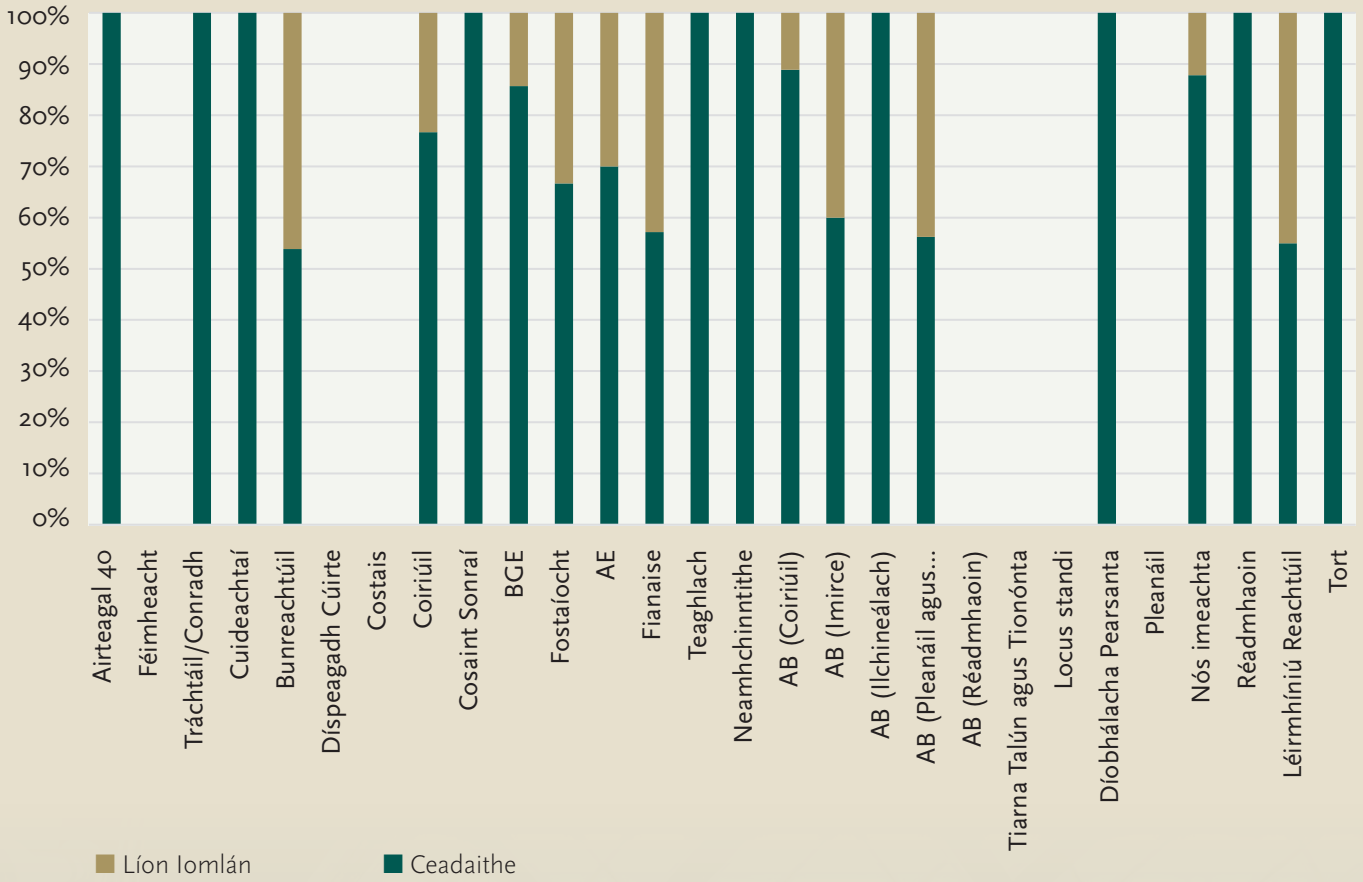
I measc na réimsí dlí sin, tugadh cead achomharc a dhéanamh sna háiteanna seo a leanas: 14% de na hiarratais a bhaineann le saincheisteanna nós imeachta; 30% de na hiarratais a bhaineann leis an dlí coiriúil; 82% de na hiarratais a bhaineann le léirmhíniú reachtúil; 78% de na hiarratais a bhaineann le hathbhreithniú breithiúnach ('JR') (pleanáil & comhshaol); 13% de na hiarratais a bhaineann le hathbhreithniú breithiúnach (coiriúil); 86% de na hiarratais a bhaineann leis an dlí bunreachtúil; 43% de na hiarratais a bhaineann le dlí an Aontais; agus 17% de na hiarratais a bhaineann le BGEanna.

Catagóiriú AFLanna 2023

% AFLanna Deonaithe i ngach Catagóir

Miondealú na n-iarratas ar chead achomhairc

Foráiltear leis an mBunreacht d’achomharc ón gCúirt Achomhairc chuig an gCúirt Uachtarach más deimhin leis an gCúirt Uachtarach go mbaineann ábhar lena mbaineann tábhacht phoiblí ghinearálta leis an gcinneadh, nó más gá achomharc a dhéanamh ar mhaithe leis an gceartas. Déantar foráil sa Bhunreacht freisin maidir le hachomharc díreach (dá ngairtear achomharc ‘scoite’ go minic) ón Ard-Chúirt chuig an gCúirt Uachtarach in imthosca eisceachtúla.

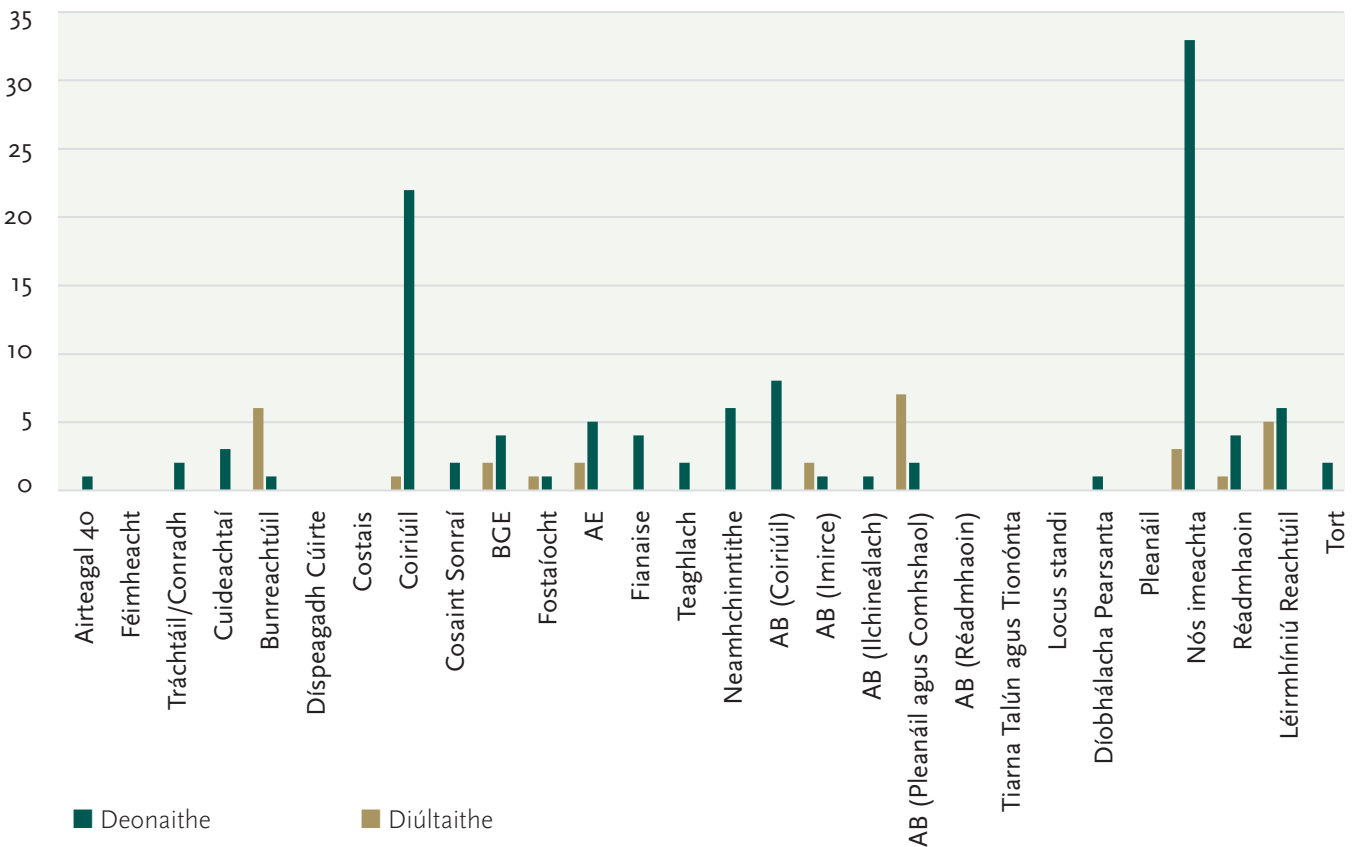
Achomhairc ón Ard-Chúirt

Achomhairc scoite ab ea 59 gcinn de na 160 iarratas ar chead achomhairc a rinneadh in 2023 (31%). Is laghdú é sin i gcomparáid le 2022, áit ar achomhairc scoite

iad 41% de na hiarratais a rinneadh. Thug an Chúirt Uachtarach cead achomharc a dhéanamh i 34 de na 59 (58%) iarratas ar chead achomharc a dhéanamh go díreach ón Ard-Chúirt agus dhiúltaigh sí cead i 22 de na hiarratais (37%).⁶

Léiríonn catagóiríú cinntí inar deonaíodh iarratais ar achomharc scoite gurb ionann cinntí a bhain le hathbhreithniú breithiúnach i gcúrsaí pleanála agus/nó comhshaoil agus an céatadán is airde d’iarratais ar lorgaíodh achomhairc scoite ina leith (12%). Ba iad cúrsaí bunreachtúla an chéad chatagóir eile ba mhó, arbh ionann iad agus 10% de na hiarratais ar lorgaíodh achomhairc scoite ina leith. Ba iad seo a leanas na catagóirí eile inar deonaíodh iarratas ar achomharc scoite: léirmhíniú reachtúil (8%); nós imeachta (4%); BGE (3%); AE (3%); athbhreithniú breithiúnach (inimirce) (3%); coiriúil (2%); fostaíocht (2%); agus maoin (2%).

Catagóiríú AFLanna ón Ard-Chúirt

6 Tarraingíodh siar 3 cinn de na hiarratais scoite.

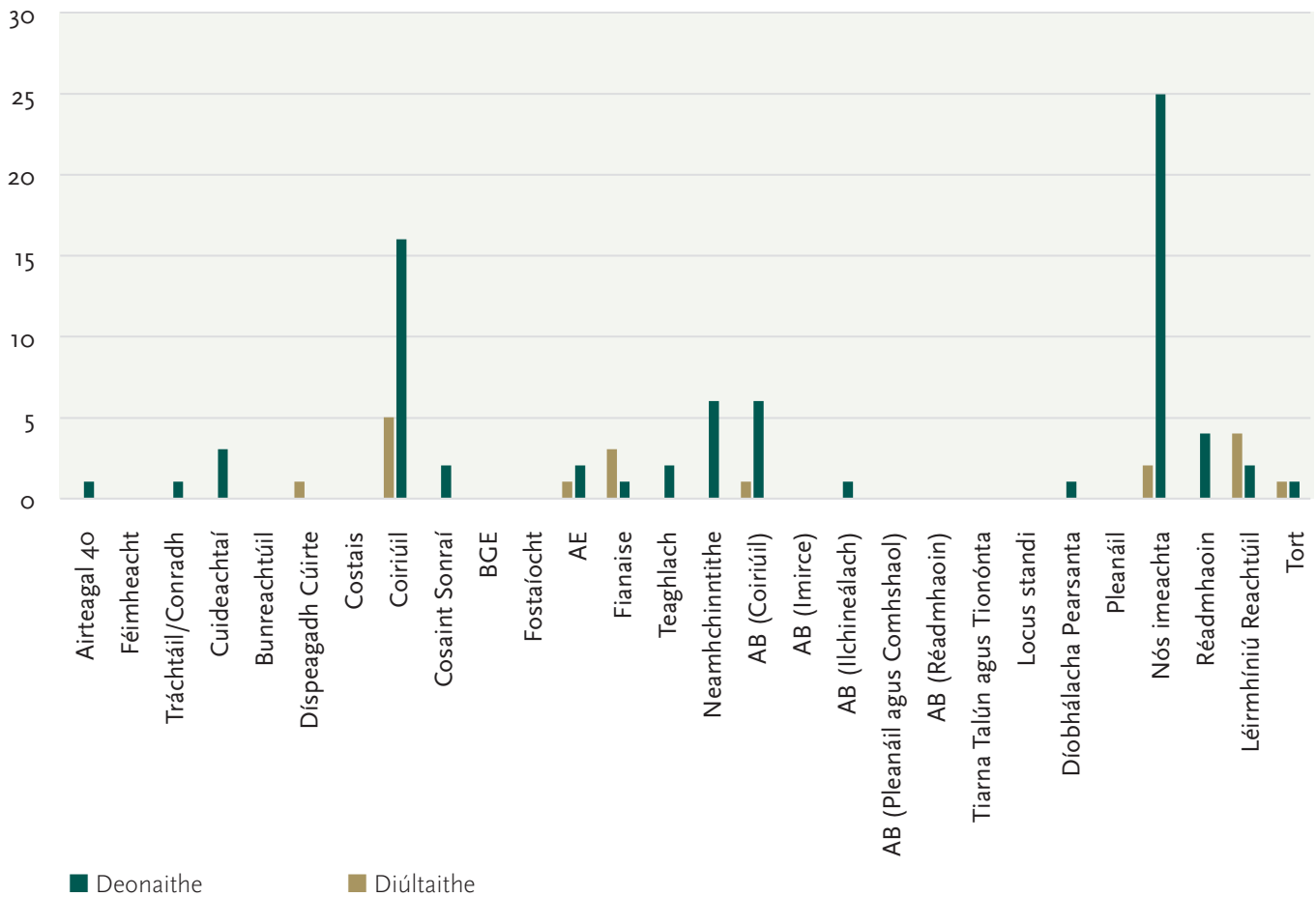

Achomhairc ón gCúirt Achomhairc

Bhain 101 de na 160 iarratas ar chead achomhairc (63%) a taisceadh leis an gCúirt Uachtarach in 2023 le cinntí na Cúirte Achomhairc. Ba iad cúrsaí nós imeachta an chatagóir is mó iarratas ar chead achomhairc (27%). Ba é an dlí coiriúil an chéad chatagóir eile ba mhó

(21%), agus athbhreithniú breithiúnach ina dhiaidh sin (coiriúil) (7%). Cead achomhairc ó chinntí na Cúirte Achomhairc i 5% d'iarratais a bhain leis an dlí coiriúil; 4% de na hiarratais a bhaineann le léirmhíniú reachtúil; 3% de na hiarratais a bhaineann le dlí na fianaise; 2% de na hábhair nós imeachta; agus 1% d'iarratais maidir le díspeagadh cúirte, dlí an Aontais, athbhreithniú breithiúnach (coiriúil) agus tort faoi seach.

Catagóirí AFLanna ón gCúirt Achomhairc

Achomhairc iomlána réitithe

Réitigh an Chúirt Uachtarach 32 achomharc ‘iomlána’ in 2023, is é sin laghdú ar an bhfigiúr de 66 achomharc in 2022, agus laghdú 77 n-achomharc le haghaidh 2021. Mar sin féin, bhí gach ceann de na 32 achomharc a tugadh faoi dhlínse athchóirithe na Cúirte Uachtaraí a tháinig i bhfeidhm ar bhunú na Cúirte Achomhairc (síos beagán ó 55 in 2022). Éisteadh an ceann deireanach de na ‘hachomhairc oidhreachta’, ar achomhairc iad a tugadh faoi dhlínse na cúirte roimhe seo agus atá fós sa chóras mar gheall ar shaincheisteanna nós imeachta, in 2022.

Amanna feithimh

Ba é 4.5 seachtaine an meán-am feithimh ó chomhdú doiciméad iomlán i ndáil le hiarratas ar chead chun achomharc a dhéanamh chuig an tsaincheist ag an gCúirt Uachtarach maidir lena cinneadh ar an iarratas.

Ba é 19.75 seachtain an meánfhad ama ó dheonú ceada achomharc a dhéanamh chuig liostú achomhairc.

Breithiúnais i scríbhinn

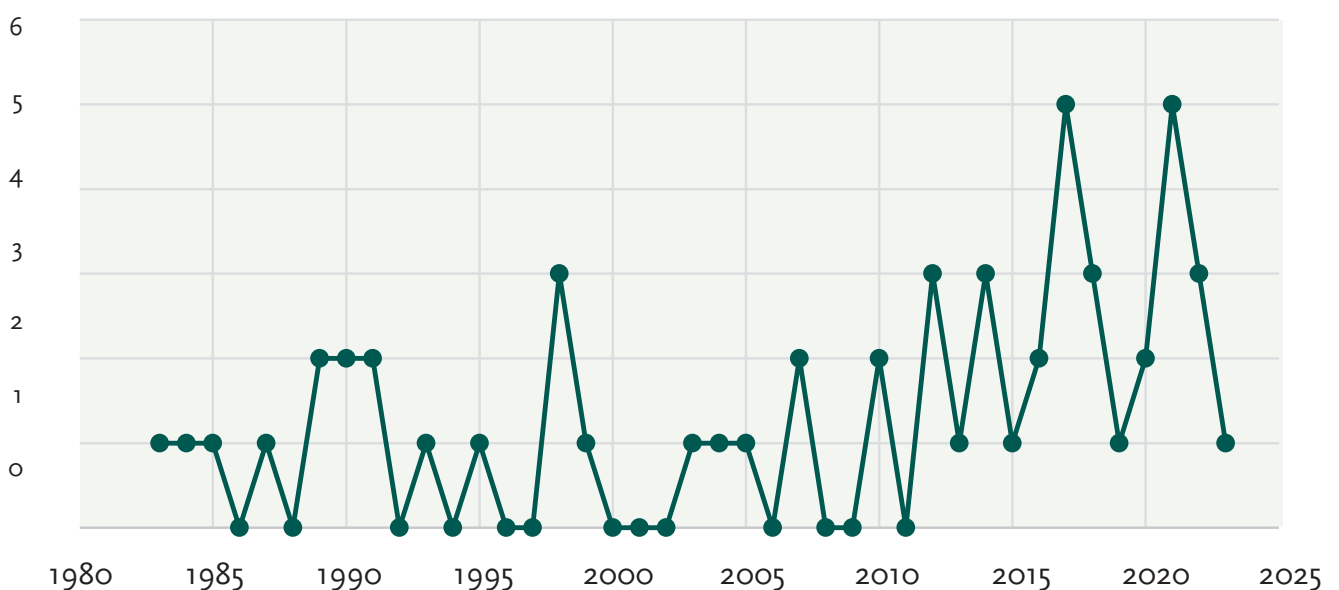
Thug an Chúirt Uachtarach 61 bhreithiúnas forchoimeáda in 2023, ar laghdú é ar an 80 breithiúnas a tugadh in 2022. Tá breithiúnais ar fáil go poiblí ar shuíomh gréasáin na Seirbhíse Cúirteanna.

Iarrataí ar réamhrialú chuig Cúirt Bhreithiúnais an Aontais Eorpaigh

Foráiltear le hAirteagal 267 den Chonradh ar Fheidhmiú an Aontais Eorpaigh (‘CFAE’) sásra trína bhféadfaidh cúirteanna náisiúnta a chuireann dlí an Aontais Eorpaigh i bhfeidhm i gcásanna os a gcomhair ceisteanna faoi dhlí an Aontais a tharchur chuig Cúirt Bhreithiúnais an Aontais Eorpaigh (‘CBAE’) i gcás inar gá soiléiriú a dhéanamh ionas go mbeidh siad in ann breithiúnas a thabhairt. Tá sé de dhualgas ar an gCúirt Uachtarach, mar chúirt an achomhairc dheiridh, ceisteanna a tharchur chuig CBAE nuair is gá sula dtabharfaidh sí cás chun críche.

D’iarr Cúirt Uachtarach na hÉireann réamhrialuithe faoi Airteagal 267 CFAE (nó roimhe sin faoi Airteagal 234 CE) i 52 chás ó 1983, mar a léirítear sa ghraf thíos. Rinne an Chúirt Uachtarach tagairt amháin do CBAE in 2023.⁷

Iarrataí ar Réamhrialuithe 1983-2023

7 An tAire Dlí agus Cirt agus Comhionannais -V- Sergeis Radionovs [2023] IESC 37.

Cuid 3

Oideachas agus Rannpháirtíocht For-Rochtana

Oideachas agus Rannpháirtíocht For-Rochtanna

Is mór ag an gCúirt Uachtarach a rannpháirtíocht le hinstiúidí oideachais, leis na gairmeacha dlí agus leis an tsochaí i gcoitinne, agus measann sí go bhfuil idirghníomhaíocht den sórt sin tábhachtach chun feasacht a chruthú ar ról na Cúirte Uachtaraí agus ar a cuid oibre. Fágann an t-oideachas agus an fhor-rochtain go bhfuil imeachtaí na Cúirte Uachtaraí níos inrochtana do shaoránaigh, rud atá ríthábhachtach i bhfianaise ról na Cúirte maidir le cásanna a bhfuil tábhacht phoiblí ag baint leo a chinneadh. Tugann sé deis freisin do bhreithiúna na Cúirte Uachtaraí an dlí agus an córas dlí a phlé leo siúd a bhfuil suim acu ann agus tugann sé deis do mhic léinn léargas a fháil ar chonairí gairme féideartha sa dlí. Tugtar breac-chuntas thíos ar chuid de na bealaí ina dtéann an Chúirt Uachtarach i dteagmháil leis an tsochaí i gcoitinne.

Comhrá: In 2019, sheol an Chúirt Uachtarach ‘Comhrá’ (an focal Gaeilge ar ‘chomhrá’), clár for-rochtana a ligeann do dhaltá meánscoile ar fud na hÉireann páirt a ghlacadh i bhfísghlaonna beo le breithiúna na Cúirte Uachtaraí.

Institiúidí tríú leibhéal: Bíonn baill na Cúirte Uachtaraí i dteagmháil go rialta le hinstiúidí oideachais tríú leibhéal agus bíonn poist acu iontu. Is ollamh cúnta é an Breitheamh Onórach Barnville in Ollscoil Luimnigh agus in Ollscoil na Gaillimhe. Tá an Breitheamh Onórach Charleton ina ollamh cúnta in Ollscoil na Gaillimhe freisin. Tá an Breitheamh Onórach Marie Baker ina hOllamh Cúnta i gColáiste na hOllscoile, Corcaigh.

Bréagchúirt, bréagthrialacha agus díospóireacht: Déanann baill na Cúirte Uachtaraí breithniú nó ceannasaíocht go rialta ar chomórtais bréige agus ar thrialacha bréige a ligeann do mhic léinn gníomhú mar ionadaithe dlíthiúla in éisteachtaí cúirte insamhalta agus i dtrialacha. Cuireann comórtais dhíospóireachta agus chaibidlíochta ardán ar fáil freisin do dhaltá chun scileanna a fhorbairt agus a fheabhsú atá tábhachtach chun an dlí a chleachtadh.

Foilseacháin: Foillsíonn baill na Cúirte Uachtaraí ailt go rialta agus cuireann siad le foilseacháin dhlíthiúla.

Tá an Breitheamh Onórach Charleton ina chathaoirleach ar Bhord Eagarthóireachta Breithiúnach Iris an Léinn Bhreithiúnaigh in Éirinn, agus tá an Breitheamh Onórach Murray ina chomhalta de freisin. Foilseachán piarmheasúnaithe dlí is ea an iris, a dhéanann nasc idir na breithiúna, na cleachtóirí dlí agus an lucht acadúil, agus a fhoilsítear i gcomhar le hOllscoil Luimnigh.

Sa chéad eagrán d’iris 2023 bhí ailt ón mBreitheamh Onórach Charleton agus ón gCúntóir Breithiúnach Ivan

Rackhmanin (‘The Safe Use of Expert Evidence’) agus ón mBreitheamh Onórach Hogan (‘AAlfred Thompson Denning: A 20th Century English Legal Icon Re-Examined’).

Sa dara heagrán d’iris 2023 bhí ailt ón bPríomh-Bhreitheamh O’Donnell (‘Our Collective Commitment: Ireland and Its Relationship with the European Court of Human Rights and the European Convention on Human Rights’), an Breitheamh Charleton agus an Cúntóir Breithiúnach Liam Lochrin (‘The Mysteries of the Common Law’), agus an Breitheamh O’Malley (‘Ireland and the European Convention on Human Rights’).

Chomh maith leis sin, scríobh an Breitheamh Hogan alt dar teideal ‘Examining the wider considerations underpinning State aid and Article 107 TFEU: from BUPA to Hinkley Point’ in Lopez, Hancher agus Rubini earagthóirí., *The Future of EU State Aid Law* (EU Law Live Press) (Madrid, 2023) AG 215-222.

Óráidí: Is minic a dhéanann baill den Chúirt Uachtarach cathaoirleacht, rannchuidiú nó páirt a ghlacadh i bplé painéil ag comhdhálacha, seimineáir agus imeachtaí FGL.

Cumann Onórach Óstaí an Rí: Is é Cumann Onórach Óstaí an Rí institiúid an oideachais dhlíthiúil atá freagrach as oiliúint a chur ar abhcóidí in Éirinn. Cuimsíonn Óstaí an Rí abhcóidí, mic léinn agus binseoirí, lena n-áirítear breithiúna uile na Cúirte Uachtaraí, na Cúirte Achomhairc agus na hArd-Chúirte. Tá gnóthaí Óstaí an Rí á mbainistiú ag Comhairle ar a bhfuil Painéal Binseoirí Breithiúnacha a bhfuil an Príomh-Bhreitheamh, Uachtarán na Cúirte Achomhairc agus Uachtarán na hArd-Chúirte ina gcomhaltaí *ex officio* de.

Bíonn baint rialta ag breithiúna na Cúirte Uachtaraí le soláthar an oideachais in Óstaí an Rí agus glacann siad páirt in imeachtaí gaolmhara, agus déantar a rannpháirtíocht ina leith sin a ghabháil a thuilleadh sa chaibidil seo.

Freastalaíonn siad freisin ar choistí éagsúla Óstaí an Rí. Le linn 2023, bhí an Breitheamh Onórach Birmingham ina scrúdaitheoir seachtrach don mheasúnú i ndlíthíocht choiriúil, d'fhianaise agus do phianbhreitheanna; Bhí an Breitheamh Onórach Barniville ina scrúdaitheoir seachtrach don mheasúnú ar 'Abhcóideacht 2'; bhí an Breitheamh Onórach Baker ina cathaoirleach ar Choiste Oideachais Óstaí an Rí (go dtí mí Aibreáin); agus d'fhóin an Breitheamh Onórach Hogan mar scrúdaitheoir seachtrach don dlí bunreachtúil mar chuid de scrúdú iontrála Óstaí an Rí.

Barra na hÉireann: Is é Barra na hÉireann an comhlacht ionadaíoch do ghairm na n-abhcóidí in Éirinn agus is barra tarchuir neamhspleách é. Déanann comhaltaí na Cúirte Uachtaraí cathaoirleacht go rialta ar chomhdhálacha, seimineáir agus tionscnaimh eile arna n-eagrú ag an mBarra nó ag sainchomhlachais bharra, glacann siad páirt iontu nó glacann siad páirt iontu.

An Dlí-Chumann: Is é an Dlí-Chumann comhlacht oideachais, ionadaíoch agus rialála ghairm na n-aturnaetha. Déanann comhaltaí na Cúirte Uachtaraí cathaoirleacht go rialta ar chomhdhálacha, seimineáir agus tionscnaimh eile arna n-eagrú ag an Dlí-Chumann agus a choistí, glacann siad páirt iontu nó glacann siad páirt iontu.

An Clár Socrúcháin Oibre: Tugadh Clár Socrúcháin Samhraidh an Phríomh-Bhreithimh do Mhic Léinn Dlí ('an Clár') isteach in 2013 agus glacann mic léinn dlí atá ainmnithe ó institiúidí tríú leibhéal páirt i socrúchán ceithre seachtaine agus bíonn siad ina scáthbhreithiúna ar na hUaschúirteanna. D'eascair an clár as naisc sheanbhunaithe le Scoil Dlí Fordham sna Stáit Aontaithe agus de réir a chéile tháinig sé chun bheith ina chlár Éireannach agus idirnáisiúnta a bhfuil baint ag ollscoileanna ar fud oileán na hÉireann leis; Scoil Dlí Ollscoil Fordham, Nua-Eabhrac; Ollscoil Missouri, Cathair Kansas; agus Ollscoil Bangor, an Bhreatain Bheag.

Sraith Léachtaí Hardiman: Tá sraith léachtaí ainmnithe in onóir an Bhreithimh Adrian Hardiman, breitheamh na Cúirte Uachtaraí, nach maireann, mar chuid lárnach de Chlár Socrúcháin an tSamhraidh. In 2023, tugadh na léachtaí go pearsanta sna Ceithre Cúirteanna agus i dTeach Cúirte Shráid na Faiche. Bhí siad oscailte do na mic léinn rannpháirteacha uile, breithiúna, cúntóirí breithiúnacha, foireann na Seirbhíse Cúirteanna, baill de Bharra na hÉireann agus den Dlí-Chumann. I Sraith 2023 bhí léachtaí ón mBreitheamh Peter Charleton, ón mBreitheamh Marguerite Bolger, ó Remy Farrell SC agus ó Margaret Gray SC, KC, maidir le hábhair amhail tionchar dhlí bunreachtúil na Stát Aontaithe ar dhlí comhionannais fostaíochta in Éirinn agus triail choiriúil a reáchtáil.

Meitheal an Phríomh-Bhreithimh um Rochtain ar Cheartas: Bhunaigh an t-iarPhríomh-Breitheamh Frank Clarke é in 2021 agus lean sé ar aghaidh faoi cheannaireacht an Phríomh-Bhreithimh O'Donnell, aithníonn an mheitheal seo gur bunphrionsabal é comhionannas os comhair an dlí i stát daonlathach a éilíonn comhionannas rochtana ar cheartas chun é a bhaint amach. Tugann an mheitheal príomhpháirtithe leasmhara le chéile ar mhaithe le rochtain ar cheartas a chur chun cinn chun comhoibriú ar thionscnaimh a oibríonn chun an cuspóir sin a bhaint amach. I mí Feabhra 2023, d'óstáil an mheitheal sin an dara comhdháil dá cuid, ar gabhadh sonraí breise ina leith sa chaibidil seo.

Is mór ag an gCúirt Uachtarach a rannpháirtíocht le hinstiúidí oideachais, leis na gairmeacha dlí agus leis an tsochaí i gcoitinne, agus measann sí go bhfuil idirghníomhaíocht den sórt sin tábhachtach chun feasacht a chruthú ar ról na Cúirte Uachtaraí agus ar a cuid oibre.

Sracfhéachaint ar Rannpháirtíochtaí 2023

19 Eanáir

D'fhreastail an Breitheamh Barnville ar shearmanas páir sa Dlí-Chumann d'aturnaetha nuacháilithe.

20 Eanáir

Thug an Príomh-Bhreitheamh O'Donnell óráid ag an searmanas bronnta do chéimithe Dhámh na Nótairí Poiblí a tionóladh i bPlás Blackhall.

25 Eanáir

Thug an Breitheamh Barnville Léacht Tionscnaimh Nael G. Bunni i gColáiste na Tríonóide, Baile Átha Cliath dar teideal 'The Irish Experience of UNCITRAL Model Law'.

27 Eanáir

D'fhreastail an Breitheamh Baker ar shearmanas bronnta ag an Dlí-Chumann agus bhronn sí dioplómaí orthu siúd ar éirigh leo an Dioplóma sa Dlí um Maoin Intleachtúil agus Teicneolaíocht a chur i gcrích.

Bhí an Breitheamh Collins ina chathaoirleach ar chomhdháil dar teideal 'Litigation and Environmental Challenges' arna hóstáil ag Cumann an Bharra Aeráide i gcomhar le Barra Chorcaí agus Comhlachas Dhlí an Deiscirt.

Ba é an Breitheamh Onórach Woulfe an t-aoichainteoir ag dinnéar bliantúil Chumann Barra Aturnaetha Bhaile Átha Cliath.

29 Eanáir

D'fhreastail an Príomh-Bhreitheamh O'Donnell ar an gComóradh Náisiúnta ar Lá Cuimhneacháin an Uileloiscthe i dTeach an Ard-Mhéara i mBaile Átha Cliath agus thug sé ráitis ina leith.

1 Feabhra

Labhair an Príomh-Bhreitheamh O'Donnell le daltaí idirbhliana a ghlac páirt i gClár 'Look into Law' de chuid Bharra na hÉireann.

2 Feabhra

Bhí an Breitheamh Onórach Charleton ina chathaoirleach ar an bpainéal moltóireachta do Searmanas Cuimhneacháin Eoin Higgins ag na Cúirteanna Breithiúnais Ríoga i mBéal Feirste.

10 Feabhra

Rinne an Breitheamh Woulfe breithiúnas ar chluiche ceannais Chúirt Mhúiche an Chruinnithe Mullaigh Dlí Idir-Ollscoile 2023 idir Ollscoil Mhá Nuad agus Ollscoil na Banríona, Béal Feirste.

15 FEABHRA

Thug an Breitheamh Barnville an léacht ‘View from the Bench’ do mhic léinn a rinne an tArd-Diplóma sa Dlí Soláthair Phoiblí in Óstaí an Rí.

22 FEABHRA

Bhí an Príomh-Bhreitheamh O'Donnell ina chathaoirleach ar sheimineár dar teideal ‘Cross-Border Practice on the Island of Ireland: Convergence and Divergence’ arna chomheagrú ag Barra na hÉireann agus Lárionad Rialachais Bhunreachtúil Choláiste na Tríonóide.

23 FEABHRA

D'fhreastail an Breitheamh Onórach Barnville ar shearmanas pár sa Dlí-Chumann d'aturnaetha nuacháilithe.

24-25 FEABHRA

Chuir an Príomh-Bhreitheamh O'Donnell agus comhaltaí na Cúirte Uachtaraí le comhdháil a d'eagraigh Grúpa Oibre an Phríomh-Bhreithimh um Rochtain ar Cheartas i gCaisleán Bhaile Átha Cliath.

25 FEABHRA

Thug an Breitheamh Onórach Collins páipéar uaidh dar teideal ‘The Role of the Expert Witness’ ag Lá Acadúil bliantúil an Chumann Medico-Dlíthiúil. Ba é téama na comhdhála fianaise shaineolach.

D'fhreastail an Breitheamh Onórach Barnville ar shearmanas pár sa Dlí-Chumann d'aturnaetha nuacháilithe.

28 FEABHRA

Thug an Breitheamh Barnville príomhóráid ag Cruinniú Mullaigh Ardchomhairle Dlí na hÉireann i bPlás Blackhall.

24 MÁRTA

Thug an Breitheamh Onórach Hogan léacht do mhic léinn a thug faoin Ard-Diplóma i gCinnteoireacht Chuasa-Bhreithiúna in Óstaí an Rí.

21 MÁRTA

Bhí an Breitheamh Onórach Birmingham ina chathaoirleach agus thug sé na ráitis tosaigh ag comhdháil bhliantúil a tionóladh in Óstaí an Rí maidir le deiseanna do chéimithe dlí mar dhlítheangeolaithe laistigh den Aontas Eorpach.

22 MÁRTA

Thug an Breitheamh Baker an léacht ‘View from the Bench’ do mhic léinn a rinne an tArd-Dioplóma sa Dlí um Chosaint Sonraí in Óstaí an Rí.

23 MÁRTA

Bhí an Breitheamh Onórach Hogan ina chathaoirleach ar sheisiún ar fhorbairtí i ndlí bunreachtúil na hÉireann ag Siompóisiam an Dlí Bhunreachtúil, New and Emerging Voices in Constitutional Law, arna eagrú ag Ionad UCD don Staidéar Bunreachtúil.

27 MÁRTA

Bhí an Breitheamh Collins ina chathaoirleach agus thug sé ráitis uaidh ag seimineár a d’eagraigh Ionad na hÉireann um Dhlí na hEorpa dar teideal ‘Reforming and Revising European Energy Law: Cross-Cutting Impacts’.

28 MÁRTA

Sheol an Príomh-Bhreitheamh O’Donnell Imleabhar XXVI d’Athbhreithniú Dlí Choláiste na Tríonóide, tar éis dó réamhrá a chur leis an imleabhar seo.

30 MÁRTA

Labhair an Breitheamh Onórach Barnville agus an Breitheamh Onórach Woulfe ag imeacht FGL na Cásca a eagraíodh mar chabhair Capuchin Day Centre for Homeless People. Dhírigh an chomhdháil ar an dlí tráchtála, chomh maith le pleanáil agus dlí comshaoil.

Bhí an Breitheamh Barnville ina chathaoirleach freisin ar sheisiún painéil ar an ábhar ‘arbitration funding – new developments and learnings from Ireland and the UK’ ag Comhdháil Bhliantúil Chumann Barra Tráchtála na Breataine agus na hÉireann.

18 AIBREÁN

Chuir an Breitheamh Barnville le plé painéil ar chur chuige comparáideach maidir le réiteach malartach díospóide a úsáid in Éirinn agus sna Stáit Aontaithe. Bhí an painéal ar siúl mar chuid de Chomhdháil Idirnáisiúnta CLE Chumann Barra Chicago i mBaile Átha Cliath.

22 AIBREÁN

Thug an Príomh-Bhreitheamh O’Donnell aitheasc dar teideal ‘From Belfast to Dublin via Charlottesville: Some Reflections on the Rule of Law’ ag Cruinniú Bliantúil Acadamh Idirnáisiúnta na nDlíodóirí Trialach 2023.

27 AIBREÁN

Thug an Breitheamh Onórach Murray léacht ar Choinbhinsiún Aarhus do mhic léinn a thug faoin Ard-Diplóma i bPleanáil agus Dlí Comhshaoil in Óstaí an Rí.

Bhí an Breitheamh Onórach Barnville ina chathaoirleach ar sheimineár arna óstáil ag Ionad Staidéar Bunreachtúil UCD ar an ábhar ‘The Assisted Decision-Making Capacity Act: implications for legal and healthcare professionals’.

28 AIBREÁN

Ghlac an Príomh-Bhreitheamh O’Donnell agus an Breitheamh Elizabeth Dunne páirt i nglaoch Comhrá le Meánscoil Chailíní Christ King i gCorcaigh. Chuir na scoláirí réimse ceisteanna suimiúla lena n-áirítear conas a rinneadh breithiúna de na breithiúna, cad iad na codanna is deacra agus is taitneamhaí den ról, agus conas a théann an Chúirt faoi chás a chinneadh agus breithiúnas a thabhairt.

5 BEALTAINÉ

Rannchuidigh an Breitheamh Barnville le plé painéil dar teideal ‘[t]he case for a technology and construction court in Ireland – only a matter of time?’ ag Comhdháil Bhliantúil Chumann an Bharra Foirgníochta 2023.

9 BEALTAINÉ

Thug an Breitheamh Onórach Hogan an spreagaitheasc ag ócáid a d’eagraigh Cumann Barra an Aontais Eorpaigh agus thug sé cuairt ar réferendaires ó Chúirt Bhreithiúnais an Aontais Eorpaigh maidir le treochtaí athraitheacha i gcleachtas dhlí an Aontais.

11 BEALTAINÉ

Bhí an Breitheamh Collins ina chathaoirleach ar imeacht FGL a réachtáil Cumann an Bharra Cánach ar an ábhar ‘expert evidence and its limits’.

14 BEALTAINÉ

Thug an Breitheamh Barnville ráitis tosaigh uaidh ag dinnéar a d’óstáil Bord Abhcóidí Trialacha Mheiriceá in Óstaí an Rí.

17 BEALTAINÉ

Bhreithnigh an Breitheamh Onórach Dunne, mar aon leis an mBreitheamh Onórach Mary Faherty ón gCúirt Achomhairc agus an Breitheamh Onórach Conor Dignam ón Ard-Chúirt, an babhta ceannais de Mhóta Cuimhneacháin Brian Walsh a d’eagraigh Óstaí an Rí.

18 BEALTAINÉ

Labhair an Príomh-Bhreitheamh O’Donnell leis na daoine a bhí i láthair ag tiomsú airgid Sparánacht McCarthy in Óstaí an Rí.

D’fhreastail an Breitheamh Onórach Barnville ar shearmanas pár sa Dlí-Chumann d’aturnaetha nuacháilithe.

24 BEALTAINÉ

Thug an Breitheamh Barnville na focail tosaigh ag ócáid a reáchtáil Barra na hÉireann chun ceiliúradh a dhéanamh ar Lá Idirnáisiúnta Domhanda na hÉagsúlachta Cultúrtha.

6 MEITHEAMH

Chuir an Príomh-Bhreitheamh O'Donnell fáilte roimh 30 céimí dlí chuig na Ceithre Cúirteanna a chuir tús le Clár Socrúcháin Samhraidh an Phríomh-Bhreithimh do Mhic Léinn Dlí.

7 MEITHEAMH

Thug an Breitheamh Barnville an príomhthaisce ag dinnéar a tionóladh chun Seachtain Díospóidí Idirnáisiúnta Bhaile Átha Cliath 2023 a chomóradh.

8 MEITHEAMH

Rinne an Breitheamh Charleton aithris ar an gcéad tráthchuid de Shraith Léachtaí Uí Argadáin 2023, a bhain le hathachtú thriail Robert Emmet i dTeach Cúirte Sráich na Faiche.

20 MEITHEAMH

Bhí an Breitheamh Onórach Charleton ina chathaoirleach ar phlé 'i gcomhrá le' le Mary Carolan, Comhfhreagraí Gnóthaí Dlí don Irish Times, do mhic léinn an Chláir Socrúcháin.

26 MEITHEAMH

Thug an Breitheamh Onórach Woulfe léacht do mhic léinn an Chláir Socrúcháin ar ról an Ard-Aighne in Éirinn.

29 MEITHEAMH

Tharraing an Príomh-Bhreitheamh O'Donnell clabhsúr ar an gClár Socrúcháin nuair a tugadh roinnt ráiteas imeachta sa Chúirt Uachtarach.

12 IÚIL

Labhair an Príomh-Bhreitheamh O'Donnell leis na daoine a bhí i láthair ag seoladh an dara tuarascáil comhdhála ón nGrúpa Oibre um Rochtain ar Cheartas a bhí ar siúl in oifigí an Bhoird um Chúnaimh Dlíthiúil in Ionad Dlí Cúirte Montague.

13 IÚIL

Labhair an Breitheamh Onórach Hogan ar fhaillí ghairmiúil ag Comhdháil FGL Samhraidh na nDlíodóirí i gCoinne Easpa Dídine ar mhaithe leis an Capuchin Day Centre for Homeless People. Scrúdaigh an chomhdháil nuashonruithe ar an dlí i réimsí na heitice, dlí díobhála pearsanta agus faillí ghairmiúil.

D'fhreastail an Breitheamh Onórach Barnville ar shearmanas pár sa Dlí-Chumann d'aturnaetha nuacháilithe.

14 IÚIL

Thug an Breitheamh Barnville ráitis chríochnaitheacha mar chuid de phlé comhchéime ar líne, arna óstáil ag Cumann Dlíthíochta Tráchtála na hÉireann, maidir leis an bhféidearthacht scéim phiolótach a thabhairt isteach le haghaidh fionnachtana sa chúirt tráchtála.

26 MEÁN FÓMHAIR

Labhair an Príomh-Bhreitheamh O'Donnell le habhcóidí nuacháilithe ag Lá Tionscnaimh na hÉireann 2023.

Thug an Breitheamh Collins seoladh dar teideal ‘Expert Evidence: The Challenges of Complexity’ ag an 22ú Comhdháil Bhliantúil de chuid na Gráinsí.

Bhí an Breitheamh Onórach Barniville ina chathaoirleach ar chomhdháil a d’óstáil Bord Altranais agus Cnáimhseachais na hÉireann maidir le ‘The Role of the High Court in Fitness to Practise Regulatory Matters’.

29 MEÁN FÓMHAIR

Thug an Breitheamh Onórach Murray ráitis tosaigh ag Comhdháil Bhliantúil Chumann an Bharra Cánach 2023.

30 MEÁN FÓMHAIR

Labhair an Breitheamh Onórach Charleton le mic léinn a bhí ag teacht isteach ag an ionduchtú don Chéim Abhcóide Dlí agus bhronn sé Scoláireacht McCarthy agus duais don chéad áit sa scrúdú iontrála.

2 DEIREADH FÓMHAIR

Chief Justice O'Donnell hosted the first formal opening of the legal year ceremony in the Four Courts.

13 DEIREADH FÓMHAIR

Rinne an Breitheamh Barniville, in éineacht leis an mBreitheamh Alexander Owens ón Ard-Chúirt agus an Breitheamh Patricia Lucas, breithiúnas ar Bréagchúirt Taispeántais Antonia O'Callaghan a d'eagraigh Óstaí an Rí.

19 DEIREADH FÓMHAIR

D'fhreastail an Breitheamh Onórach Barnville ar shearmanas pár sa Dlí-Chumann d'aturnaetha nuacháilithe.

20 DEIREADH FÓMHAIR

Thug an Breitheamh Onórach Hogan an spreagaitheasc ag Comhdháil Bhliantúil Chumann Barra an Aontais Eorpaigh 2023 dar teideal 'Fifty Years of EU Law in the Irish Legal System'.

24 DEIREADH FÓMHAIR

Thug an Breitheamh Hogan Léacht Hale 2023 ar an ábhar 'Grundnormen in UK and Irish Constitutional Law'. Is imeacht bliantúil é Léacht Hale a eagraíonn Cumann na Scoláirí Dlí in ómós don Bhanbharún Hale as Richmond, iar-Uachtarán Chúirt Uachtarach na Ríochta Aontaithe.

25 DEIREADH FÓMHAIR

Thug an Breitheamh Barnville an t-aitheasc tosaigh ag Comhdháil Bhliantúil 2023 an Choiste um Dhlíthíocht sa Dlí-Chumann, inar scrúdaíodh ábhair lena n-áirítear prionsabail dlíthíochta an Stáit, comhshásamh, an tábhacht bhunúsach a bhaineann le fianaise shaineolach agus príomhdhualgas an tsaineolaí, agus cistiú dlíthíochta.

26 DEIREADH FÓMHAIR

Labhair an Breitheamh Onórach Barnville ag Comhdháil Idirnáisiúnta na Rialtóirí Dlí, arna óstáil ag an Údarás Rialála Seirbhísí Dlí. Ba é téama na comhdhála 'The Future of Legal Regulation – Navigating the Decade Ahead'.

2 SAMHAIN

Fuair an Breitheamh Onórach Donnelly Gradam Praeses Elit ón Dlí-Chumann i gColáiste na Tríonóide, Baile Átha Cliath.

9 SAMHAIN

Thug an Breitheamh Barnville an t-aitheasc tosaigh ag comhdháil a d'óstáil Cumann an Dlí Foirgníochta ar an téama 'construction experience: the name we give our mistakes?'.

16 SAMHAIN

Thug an Príomh-Bhreitheamh O'Donnell ráitis maidir le forfheidhmiú dhlí an chomhshaoil ó thaobh na Cúirte Uachtaraí de ag Comhdháil EPA-ICEL maidir le Forfheidhmiú an Dlí Comhshaoil 2023.

23 SAMHAIN

Bhí an Príomh-Bhreitheamh O'Donnell ina chathaoirleach ar Léacht Chuimhneacháin Brian Walsh 2023 a thug Caoilfhionn Gallagher KC maidir le 'Rights Protection Across New Frontiers: Extraterritoriality and the Council of Europe'.

24 SAMHAIN

Thug an Breitheamh Collins aitheasc dar teideal 'Citizenship, Sovereignty and the Limits of Equality' ag comhdháil a d'eagraigh Cumann Barra na hInimirce, an Tearmainn agus na Saoránachta. Scrúdaigh an chomhdháil forbairtí i gcásanna tearmainn, athrú ar dhearcthaí breithiúnacha ar réimeas saoránachta na hÉireann agus cásanna suntasacha de dhlí an AE um chearta an duine.

1 NOLLAIG

Thug an Breitheamh Onórach Hogan aitheasc ag comhdháil dar teideal ‘Human Rights in Practice: The Role of Human Rights on the 20th Anniversary of the ECHR Act 2003’ arna eagrú ag Lárionad na hÉireann um Dhlí Eorpach in Acadamh Ríoga na hÉireann. Labhair an Breitheamh Onórach Hogan ar ábhar an Choinbhinsiúin Eorpaigh um Chearta an Duine (‘ECHR’) agus na gceart bunreachtúil i ndiaidh Acht ECHR.

8 NOLLAIG

Bhí an Breitheamh Onórach Barniville ina chathaoirleach ar chomhdháil a d’óstáil Cumann an Bharra Ghairmiúil, Rialála agus Araíonachta ar an ábhar ‘Fair Procedures and Fitness to Practice Inquiries.’

9 NOLLAIG

Bhí an Breitheamh Onórach Donnelly ina cathaoirleach ar an gcomhdháil bhliantúil ‘Criminal and Public Law Update’ a d’eagraigh Irish Rule of Law International.

Imeachtaí Spotsolais 2023

Civil Legal Aid Review: An Opportunity to Develop a Model System

An 24 agus an 25 Feabhra, thionóil Meitheal an Phríomh-Bhreithimh um Rochtain ar Cheartas ('an Grúpa') a dhara comhdháil dar teideal 'Civil Legal Aid Review: An Opportunity to Develop a Model System'. Tionóladh an chomhdháil phoiblí in Ionad na Clólainne i gCaisleán Bhaile Átha Cliath agus tugadh le chéile daoine aonair agus grúpaí sainleasa ón bpobal dlí agus acadúil, ó ghrúpaí sochaí sibhialta, ó eagraíochtaí san earnáil phoiblí, ó eagraíochtaí neamhrialtasacha agus ón earnáil dheonach. Tráth na comhdhála, bhí an Grúpa comhdhéanta den Phríomh-Bhreitheamh O'Donnell, cathaoirleach; An Breitheamh John MacMenamin, an dara hionadaí breithiúnach; Joan Crawford, ionadaí an Bhoird um Chúnaimh Dlíthiúil; Eilis Barry, a dhéanann ionadaíocht ar FLAC; Joseph O'Sullivan BL, thar ceann Chomhairle Bharra na hÉireann; agus John Lunney, a dhéanann ionadaíocht ar an Dlí-Chumann.

Roghnaíodh saincheist an chúnaimh dhlíthiúil sibhialta mar fhócas na comhdhála tar éis don Ghrúpa breithniú a dhéanamh ar na saincheistean is práinní a tháinig chun cinn le linn an phlé ag an gcéad chomhdháil de chuid an Ghrúpa i mí Dheireadh Fómhair 2021, a tionóladh chun bonn eolais agus treoir a thabhairt d'obair an Ghrúpa. Sa tréimhse i ndiaidh na chéad chomhdhála, bhunaigh an tAire Dlí agus Cirt an Grúpa Athbhreithnithe um Chúnaimh Dlíthiúil Sibhialta chun athbhreithniú a dhéanamh, den chéad

uair le 40 bliain anuas agus faoi cheannaireacht an iarPhríomh-Bhreithimh Franke Clarke, ar oibriú na scéime um chúnaimh dlíthiúil sibhialta agus chun moltaí a dhéanamh don rialtas maidir lena todhchaí. Dá réir sin, cinneadh gur cheart go leagfaí amach sa chéad chomhdháil eile scrúdú a dhéanamh ar an gcaoi a dtugann an t-athbhreithniú ar an scéim um chúnaimh dlíthiúil sibhialta deis chun samhailchóras a fhorbairt in Éirinn.

Ar an gcéad lá den chomhdháil, bhí spreagaitheasc ó réimse cainteoirí, lena n-áirítear an Príomh-Bhreitheamh O'Donnell, an tAire Dlí agus Cirt ag an am Simon Harris TD, agus an t-iarPhríomh-Bhreitheamh Frank Clarke, chomh maith le trí sheisiún painéil saineolaithe inar scrúdaíodh an méid seo a leanas: (i) an córas reatha cúnaimh dhlíthiúil in Éirinn;⁸ (ii) an taithí idirnáisiúnta, ina bhfuil tuairimí ó chomhghleacaithe sa Ríocht Aontaithe agus i gCeanada;⁹ agus (iii) modhanna malartacha cúnaimh dhlíthiúil.¹⁰

D'oscail an tOllamh Luke Clements, Cathaoirleach sa Dlí agus Ceartas Sóisialta in Ollscoil Leeds an dara lá den chomhdháil, agus bhí dhá phlé painéil saineolaithe eile ann a dhírigh ar: (i) tuairim na mbreithiúna agus na gcomhlachtaí reachtúla;¹¹ agus (ii) fis don todhchaí.¹² Chuir an Breitheamh Onórach John MacMenamin clabhsúr leis an gcomhdháil thar ceann Mheitheal an Phríomh-Bhreithimh.

-
- 8 Bhí Muriel Walls ina chathaoirleach ar an bpainéal sin agus bhí ionchur ó John McDaid, Keith Walsh SC, Deirdre Lynch BL agus Doncha O'Sullivan ann.
- 9 Ba é David Fennelly BL a bhí ina chathaoirleach ar an bpainéal seo agus bhí ionchur ón Ollamh Pleasance Pascoe ó UCL, ón Ollamh Dame Hazel Genn ó UCL agus ó Mark Benton KC le feiceáil ann.
- 10 Ba é Gary Lee a bhí ina chathaoirleach ar an bpainéal sin agus bhí ionchur ó Sinead Lucey, Farzana Choudhury, Catherine Cosgrave, Jane O'Sullivan agus Aoife Kelly-Desmond ann.
- 11 Ba é an tOnórach an Breitheamh Colin Daly a bhí ina chathaoirleach ar an bpainéal seo agus bhí an Breitheamh Susan Fay, an tOnórach an Breitheamh Paul Kelly, Sharon Dillon-Lyons BL agus Sinead Gibney i láthair.
- 12 Ba é Philip O'Leary a bhí ina chathaoirleach ar an bpainéal sin agus bhí ionchur ó Nuala Jackson SC, Eilis Barry, Maura Derivan, Gerry Whyte, Sara Phelan SC agus Fiona Coyne le feiceáil ann.

Comhaltaí den Mheitheal um Rochtain ar Cheartas agus Simon Harris, an tAire Dlí agus Cirt ag an am, i bpictiúir ag an dara comhdháil de chuid an Ghrúpa

Seoladh Thuarascáil na Comhdhála ¹³

Ar 12 Iúil, rinne an Príomh-Bhreitheamh O'Donnell tuarascáil a sheoladh agus a chur faoi bhráid an Aire Dlí agus Cirt, Helen McEntee TD, ina ndearnadh achoimre ar ábhar na comhdhála dhá lá.

Ag labhairt dó ag an seoladh a tionóladh in oifigí an Bhoird um Chúnamh Dlíthiúil ag Ionad Dlí Cúirte Montague, dúirt an Príomh-Bhreitheamh O'Donnell maidir le seasamh an chúnamh dhlíthiúil inniu, áit “nach bhfuil sé ar fáil ach ar fhorais shrianta, faoi réir tairseacha tástála acmhainne neamhréadúla, agus arna soláthar ag eagraíocht gann ar acmhainní agus róshínte. Faigheann daoine cúnamh ó ghrúpaí deonacha, ó roinnt carthanas inmholta, agus ó thraidisiún fada an deathola laistigh de na gairmeacha, ach uaireanta spreagtar go leor eile chun dul i muinín féinchabhrach nó titim isteach i gcrága na ndaoine lasmuigh de na gairmeacha dlí a thairgeann réitigh atá mealltach saor agus simplí, nó a fhulaingíonn go ciúin. Ní mór gurb é an dúshlán a bheidh ann feabhas a chur ar gach gné den chóras chun comhairle agus cúnamh dlí a sholáthar.”

Agus na buntáistí a bhaineann le comhdháil amhail an chomhdháil a tionóladh i mí Feabhra á lua aige, comhdháil inar tugadh le chéile raon grúpaí sainleasa agus saineolaithe idirnáisiúnta ón Ríocht Aontaithe, ón Astráil agus ó Cheanada, dúirt an Príomh-Bhreitheamh O'Donnell “gur bhuail an plé maidir leis an bpost sa Ríocht Aontaithe é, agus go háirithe rannchuidiú an Ollaimh Dame Hazel Genn...go bhféadfadh soláthar cúnamh dhlíthiúil a bheith coiscteach...amhail fál a chur ar fáil ag barr na haille, seachas otharchairr ag an mbun.”

Thug an Príomh-Bhreitheamh O'Donnell a bharúlacha chun críche trí aitheantas a thabhairt don obair a rinne aturnaetha agus baill foirne in Ionaid um Chúnamh Dlíthiúil, agus dóibh siúd a fuair treoir uathu ag an mBarra, agus dúirt sé an méid seo a leanas:

“Mura raibh Ionaid Dlí an Bhoird um Chúnamh Dlíthiúil ann, sílim go mbeadh go leor daoine i staid na ndaoine sin a raibh fadhbanna tromchúiseacha sláinte acu ag deireadh an 19ú haois nó go luath go lár an 20ú haois, áit a raibh an t-ádh le rochtain ar chomhairle agus inar fhulaing go leor daoine – nó formhór na ndaoine – go simplí ina dtost. Is comhartha é de shochaí shibhialta go n-éistear lena nguthanna agus go dtugtar aghaidh ar a gcuid fadhbanna. Ní féidir leis an mBord um Chúnamh Dlíthiúil i láthair na huaire ach déileáil le cuid bheag den éileamh ar sheirbhísí dlí, ach tá an obair a dhéanann siad, i gcúinsí deacra uaireanta, an-luachmhar agus tugann sé léargas dúinn freisin ar scóip an éilimh nach bhfuiltear ag freastal air i láthair na huaire. Ar ndóigh, féachaimid ar athchóirithe a bhfuil súil againn go bhfeabhsóidh siad seachadadh rochtana ar cheartas in Éirinn, ach is cuí freisin aitheantas agus meas a bheith againn ar obair atá á déanamh ar bhonn laethúil ag daoine atá ag iarraidh rochtain ar cheartas a fheabhsú agus rochtain ar chúnamh agus comhairle dlí a sholáthar.”

13 Tá an tuarascáil ar fáil go poiblí ar courts.ie.

Comhaltaí an Ghrúpa Oibre um Rochtain ar Cheartas i bpictiúir in éineacht le Helen McEntee, an tAire Dlí agus Cirt, ag seoladh thuarascáil na comhdhála

Clár Socrúcháin Samhraidh an Phríomh-Bhreithimh do Mhic Léinn Dlí

I rith mhí an Mheithimh, cuireadh fáilte roimh 30 mac léinn dlí chuig na Ceithre Chúirt agus chuig na Cúirteanna Breithiúnais Coiriúla chun páirt a ghlacadh i gClár Socrúcháin Samhraidh an Phríomh-Bhreithimh do Mhic Léinn Dlí 2023.

Ar feadh tréimhse ceithre seachtaine, sannadh na rannpháirtithe do bhreithiúna na nUaschúirteanna agus tugadh léargas pearsanta dóibh ar obair chóras na gcúirteanna. Lean rannpháirtithe a mbreitheamh sannta agus a gcúntóir breithiúnach, a raibh i gceist leis freastal ar an gcúirt agus breathnú ar chásanna a leagadh síos lena n-éisteacht os comhair a mbreithimh sannta, aighneachtaí dlí i scríbhinn agus páipéir chúirte a léamh, agus dul i mbun plé le breithiúna faoi chásanna. Ligeann an clár do rannpháirtithe an dlí a fheiceáil i ngníomh níos faide ná téacsleabhair, tugann sé deis dóibh cleachtadh agus nós imeachta a dhéanamh, agus tugann sé deis dóibh breathnú ar na ról thábhachtacha agus éagsúla a dhéanann gach duine a oibríonn laistigh d'obair na gcúirteanna nó a thacaíonn léi.

Thug rannpháirtithe chlár na bliana seo faoi chúrsa taistil tánaisteach comhlántach de cheardlanna, turais, léachtaí agus cainteanna a bhí le bheith ar siúl lasmuigh d'uaireanta cúirte. D'fhreastail na rannpháirtithe ar léachtaí sa Chúirt Uachtarach a thug Remy Farrell SC, Margaret Gray SC, KC, an Breitheamh Marguerite Bolger agus an Breitheamh Onórach Peter Charleton. Fuair siad léacht freisin ón mBreitheamh Onórach Séamus Woulfe, agus d'fhreastail siad ar phlé ag am lóin "i gcomhrá le" idir an Breitheamh Onórach Elizabeth Dunne agus Mary Carolan, Comhfhreagraí Gnóthaí Dlí don Irish Times, agus idir an Breitheamh Onórach Charleton agus Tom O'Malley SC, abhcóide agus léachtóir dlí in Ollscoil na Gaillimhe.

Tugadh isteach clár 2023 freisin do sheisiúin den chéad uair maidir le hidirghabháil agus réiteach malartach díospóidí, agus ghlac rannpháirtithe páirt i dtír cheardlann phraiticiúla a chuir an Dr Treasa Kenny (idirghabhálaí agus léachtóir in Ollscoil Mhá Nuad), Fiona McAulsan (stiúrthóir Seirbhísí Idirghabhála Teaghlaigh ag an mBord um Chúnaimh Dlíthiúil), Andrea O'Neill (idirghabhálaí) agus Noreen Fitzpatrick (idirghabhálaí) ar fáil.

Rannpháirtithe ar an gClár Socrúcháin i bpictiúir ag imeachtaí éagsúla

TEISTIMÉIREACHTAÍ

‘Le linn mo thréimhse ar Chlár Socrúcháin an Phríomh-Bhreithimh 2023, sannadh mé do bhreitheamh den Ard-Chúirt agus bhí an deis agam breathnú ar chásanna a bhain le hiarratais ar choimircíocht, le héisteachtaí athbhreithnithe bhreithiúnaigh, le hachomhairc reachtúla agus le cineálacha eile cásanna neamhghiúiré.

Bhain mé an-taitneamh as léargas a fháil ar an mbealach a smaoiníonn breithiúna agus ar an gcúis. Bhí nós ag mo bhreitheamh sannta as ceisteanna treáite a chur ar abhcóide a chuaigh go croílár an ábhair i ndáiríre. Bhain mé taitneamh as breathnú ar an malartú idir breitheamh agus abhcóide maidir le pointí teicniúla an dlí shubstaintigh agus an dlí nós imeachta. Bhain mé an-taitneamh freisin as comhrá a dhéanamh le mo bhreitheamh sannta faoina bpróiseas cinnteoireachta agus faoi na saincheisteanna ar thug siad tús áite dóibh agus cinneadh á dhéanamh acu. Ba mhór an phribhléid dom a bheith in ann píosaí éagsúla taighde a dhéanamh don bhreitheamh agus foghlaim faoina bpróiseas scríbhneoireachta breithiúnais.

Ceann de na rudaí is suntasaí a d’fhoghlaim mé le linn mo chuid ama ar an gclár ná an tábhacht a bhaineann le haird ghéar a thabhairt ar fhírící cáis. Cé go bhfoghlaimíonn mic léinn go leor faoi theagasc agus prionsabail dlí sa chomhthéacs acadúil, sna cúirteanna chonaic mé [mo bhreitheamh sannta] béim mhór ar fhírící sonracha cáis agus ar an gcaoi ar féidir leis na fírící tionchar mór a imirt ar thoradh deiridh cáis.

Mar dhuine a bheidh ina ndlíodóir amach anseo, bíonn tionchar ag na ceachtanna seo ar an gcaoi a dtuigim ról an dlíodóra. Léirigh mo chuid ama ar an gClár Socrúcháin dom go bhfuil tuiscint bheacht ar an mbunús fíorasach atá le héileamh dlíthiúil ina dlúthchuid de chur i láthair áititheach cáis os comhair na gcúirteanna. Mar atur nae tráchtála, trí mhachnamh a dhéanamh ar an méid a foghlaimíodh, spreagfar mé chun am suntasach a infheistiú chun cás uathúil fíorasach agus comhthéacsúil cliant a thuiscint sula dtabharfar aon chomhairle dlí.”

Emmanuel Ntemuse (LLB, Coláiste na Tríonóide, Baile Átha Cliath)

Atur nae faoi oiliúint

“Le linn an chláir, bhí sé de phléisiúr agam a bheith sannta do bhreitheamh den Chúirt Achomhairc. Bhí deis iontach agam freastal ar a chuid éisteachtaí cúirte agus na saincheisteanna a phlé leis an mbreitheamh ina dhiaidh sin. Thug sé sin léargas luachmhar dom ar ról an bhreithimh, agus ar na próisis chasta a bhaineann le cinnteoireacht bhreithiúnach.

Chomh maith leis sin, bhí sé ar cheann de na codanna is fearr liom den chlár bualadh le mic léinn dlí eile ó gach cearn den tír. Níl aon amhras agam ón taithí atá faighte agam agus a lán de na naisc agus cairdeas atá déanta agam go mairfidh siad ar feadh an tsaoil. Ar deireadh, cheap mé go raibh na himeachtaí a d’eagraigh Oifig an Phríomh-Bhreithimh le linn an chláir spreagúil agus an-spéisiúil. Ó fhreastal mé ar an tsraith iomráiteach Léachtaí Hardiman, go breathnú ar obair na Cúirte Cóireála Drugaí, thug an clár deiseanna iontacha dom a lán gnéithe éagsúla d’obair na Seirbhíse Cúirteanna a fheiceáil.

Ar an iomlán, mholfainn an Clár Socrúcháin Samhraidh don Phríomh-Bhreitheamh d’aon mhac léinn dlí uailmhianach atá ag iarraidh na chéad chéimeanna dá ngairmeacha dlí a ghlacadh.”

Emily Lundy (LLB, Ollscoil Teicneolaíochta an Oirdheiscirt)
Cúntóir Breithiúnach san Ard-Chúirt

Oscailt Shearmanas na Bliana Dlíthiúla

An 2 Deireadh Fómhair, rinne an Príomh-Bhreitheamh O'Donnell, i gcomhar leis an tSeirbhís Chúirteanna, an chéad searmanas foirmiúil a óstáil chun ceiliúradh a dhéanamh ar oscailt na bliana nua dlíthiúla in Éirinn.

¹⁴ Bhí an searmanas ar siúl sa Halla Cruinn sna Ceithre Cúirteanna agus bhí óráidí ó Rossa Fanning SC, an tArd-Aighne, le feiceáil ann; Angela Denning, Príomhoifigeach Feidhmiúcháin na Seirbhíse Cúirteanna; agus an Príomh-Bhreitheamh. D'fhreastail comhaltaí na mbreithiúna ó Éirinn agus ó dhlínsí comharsanachta, gairmithe dlí, oifigigh na Seirbhíse Cúirteanna, ionadaithe ó chumainn barra agus aturnaetha comharsanachta, agus bail den phobal dlí níos leithne ar an searmanas.

D'eascair an searmanas as togra a chuir meitheal faoi bhráid an Phríomh-Bhreithimh a bhunaigh sé i mí Dheireadh Fómhair 2022 faoi cheannaireacht an Bhreithimh Dunne chun iniúchadh a dhéanamh ar oscailt na bliana dlíthiúla in Éirinn a chur ar bhonn foirmiúil.

Le linn a aitheasc, shonraigh an Príomh-Bhreitheamh an searmanas foirmiúil a bhí ar siúl uair amháin chun oscailt na gcúirteanna a chomórath tar éis thosach feidhme an Achta Cúirteanna Breithiúnais 1924:

"It was only on 11th June 1924 that the courts were established in a formal opening ceremony in Dublin Castle designed and supervised by Hugh Kennedy, the first Attorney General of the Free State and the principal architect of the Courts of Justice Act, who on that same day became the first Chief Justice of Saorstát Éireann. The ceremony was attended by the senior members of the Government and accompanied by the Army No. 1 Band... To modern eyes, it looks quaint and formal; nine men (and only men) in morning suits constituting the entirety of the new Supreme Court and High Court walking in in single file through light drizzle in the Castle yard. But to contemporary eyes it was, and was intended to be, a very deliberate break with the past."

Dúirt an Príomh-Bhreitheamh ina dhiaidh sin, cé go bhfuil an t-ádh orainn dhá "beautiful [religious] ceremonies" a bheith againn a bhíonn ar siúl go traidisiúnta ar an gcéad Luan de théarma Lá Fhéile Mhicil, "somewhere along the way, the opening of term in the courts fell away and increasingly these services have been seen, perhaps by default, or by analogy with what occurred in other jurisdictions, as marking or even constituting the formal opening of the legal year." Agus imeacht oifigiúil á óstáil ag na breithiúna agus ag riarachán na gcúirteanna chun an bhliain dhlíthiúil a oscailt go foirmiúil arís, beagnach 100 bliain ina dhiaidh sin, dúirt an Príomh-Bhreitheamh O'Donnell go léiríonn an searmanas nua anois an "republican form of government based on the essential equality of every citizen whether they had any religious affiliation" a beartaíodh i mBunreacht 1922 agus 1937 araon. Dúirt sé freisin gur ócáidí úsáideacha iad searmanais fhoirmiúla toisc go dtugann siad deis machnaimh, agus lean sé ar aghaidh le sraith idéal, atá cumhdaithe sa Bhunreacht, a aithris, ar mhol sé go leanfadh siad de bheith "enduring importance and particular relevance" agus "to which we should commit ourselves" don bhliain dhlíthiúil atá le teacht:

"These include that justice is administered in courts (Article 34.1); that such justice shall be administered without fear or favour, affection or ill-will (Article 34.6.1°); that Ireland has a republican form of government which does not permit titles of honour or nobility (Article 40.2); and that the form of government is based upon the essential equality of all human persons (Article 40.1)."

¹⁴ Is féidir breathnú ar an searmanas ag www.youtube.com/@CourtsServiceIreland/fiseáin.

Cainteoirí agus aionna i bpictiúr ag oscailt shearmanas na bliana dlíthiúla

Cuid 4

Rannpháirtíocht Idirnáisiúnta

Rannpháirtíocht Idirnáisiúnta

Rannpháirtíocht dhlíthiúil fhoirmiúil

Téann an Chúirt Uachtarach i dteagmháil le Cúirt Bhreithiúnais an Aontais Eorpaigh tríd an idirphlé dá bhforáiltear sa réamhnós imeachta tagartha a leagtar amach in Airteagal 267 den Chonradh ar Fheidhmiú an Aontais Eorpaigh. Is coiteann freisin do chúirteanna sinsearacha tíortha a bhfuil traidisiún dlíthiúil coiteann acu tagairt a dhéanamh do bhreithiúnais ó dhlínsí eile ina dtagann na saincheisteanna céanna nó saincheisteanna comhchosúla chun cinn. Tá breithiúnais den sórt sin áititheach seachas ceangailteach. Faoin Acht um Choinbhinsiún Eorpach um Chearta an Duine 2003, ní mór do chúirteanna in Éirinn aird a thabhairt ar dhlí-eolaíocht na Cúirte Eorpaí um Chearta an Duine in Strasbourg. Lasmuigh de na bealaí dlíthiúla foirmiúla sin, tá méadú ag teacht ar an leibhéal comhair idir an Chúirt Uachtarach agus cúirteanna sinsearacha eile, mar shampla, trí chruinnithe déthaobhacha nó trí bhallraíocht na Cúirte i gcomhlachtaí idirnáisiúnta.

Eagraíochtaí idirnáisiúnta

Comhoibríonn an Chúirt Uachtarach ar bhonn iltaobhach trína ballraíocht i roinnt líonraí agus eagraíochtaí idirnáisiúnta a éascaíonn comhar le cúirteanna agus le hinstiúidí i ndlínsí eile. Ní hionann na réimsí dlí a bhaineann le gach ceann de na heagraíochtaí sin ach tá sé mar aidhm choiteann acu fóram a chur ar fáil inar féidir le cúirteanna a bhfuil dlínse chomhchosúil acu teacht le chéile chun plé a dhéanamh ar a gcuid oibre, ar chineál a bhfeidhmeanna agus ar eagrú a gcóras agus chun idirphlé a chur chun cinn idir na cúirteanna sin. I measc na n-eagraíochtaí a bhfuil an Chúirt Uachtarach nó an Príomh-Bhreitheamh ina bhall díobh tá:

Comhlachas Chomhairlí Stáit agus Uas-Dlínsí Riaracháin an Aontais Eorpaigh -

Eagraíocht atá comhdhéanta de Chomhairlí Stáit nó de dhlínsí riaracháin uachtaracha gach Ballstáit den Aontas Eorpach agus de Chúirteanna Breithiúnais an Aontais Eorpaigh. Trí ACA-Europe, déanann an Chúirt Uachtarach tuairimí agus faisnéis a mhalartú le hinstiúidí eile is comhaltaí maidir le dlí-eolaíocht, eagrú agus feidhmiú, go háirithe maidir le dlí an Aontais.

Líonra Uachtaráin na gCúirteanna Breithiúnacha Uachtaracha den Aontas Eorpach -

Líonra d'Uachtaráin Chúirteanna Uachtaracha Bhallstáit an Aontais a bhfuil dlínse ghinearálta acu (seachas cúirteanna bunreachtúla nó cúirteanna a bhfuil dlínse deiridh acu i réimsí áirithe dlí, amhail cúirteanna riaracháin uachtaracha). Glacann Uachtaráin na Cúirte Uachtaraí, Príomh-Bhreitheamh na hÉireann san áireamh, páirt i gcruinnithe agus malartaíonn siad faisnéis tríd an líonra sin, a théann i gcomhairle le hinstiúidí an Aontais freisin. Tar éis a cheapacháin mar Phríomh-Bhreitheamh i mí Dheireadh Fómhair 2021, toghadh an Breitheamh Onórach O'Donnell ina chomhalta de Bhord (Leas-Uachtarán) an Líonra.

Comhdháil na gCúirteanna Bunreachtúla Eorpacha ('CECC') –

Eagraíocht atá comhdhéanta de chúirteanna bunreachtúla Eorpacha nó cúirteanna coibhéiseacha a bhfuil feidhm athbhreithnithe bhunreachtúil aici. Is iad cruinnithe agus malartuithe faisnéise maidir le saincheisteanna a bhaineann le modhanna agus cleachtas an athbhreithnithe bhunreachtúil príomhghnéithe na heagraíochta sin, arb é is aidhm di luachanna comhroinnte an daonlathais, an smachta reachta agus cosaint na gceart bunúsach a chur chun cinn. Gach trí bliana, eagraíonn an chúirt bhunreachtúil cheannais comhdháil uile-Eorpach chun saincheisteanna bunúsacha dochtúireachta agus coincheapúla a phlé. Tá Cúirt Bhunreachtúil na Moldóive ina cathaoirleach ar an gComhdháil faoi láthair. Tá an XIXú Comhdháil de CECC beartaithe le bheith ar siúl i Chisinau, an Mholdóiv, i 2024.

Gréasán Breithiúnach an Aontais Eorpaigh ('JNEU') –

Comhlachas a bunaíodh ar thionscnamh Uachtarán Chúirt Bhreithiúnais an Aontais Eorpaigh agus Uachtaráin Chúirteanna Bunreachtúla agus Uachtaracha Bhallstáit an Aontais ag Cruinniú na mBreithiúna ('Forum des Magistrats') arna óstáil ag an gCúirt Bhreithiúnais in 2017. Tá JNEU bunaithe ar shuíomh gréasáin atá ceaptha eolas níos fearr a chur chun cinn, go háirithe ó thaobh an dlí chomparáidigh de, ar dhlí agus ar chórais dlí na mBallstát agus rannchuidiú le scaipeadh dhlí an Aontais mar a chuireann Cúirt Bhreithiúnais an Aontais Eorpaigh agus na cúirteanna náisiúnta i bhfeidhm é.

Líonra na nUaschúirteanna - In 2021, chuaigh an Chúirt Uachtarach isteach i Líonra na nUaschúirteanna ('SCN'), atá á bhainistiú ag Dlí-eolaí na Cúirte Eorpaí um Chearta an Duine. Is é is aidhm do SCN an t-idirphlé agus cur chun feidhme an Choinbhinsiúin a shaibhriú trí mhodh praiticiúil úsáideach a chruthú chun faisnéis ábhartha maidir le cásdlí an Choinbhinsiúin agus ábhair ghaolmhara a mhalartú.

Comhairle Chomhpháirteach Choimisiún na Veinéise maidir le Ceartas Bunreachtúil agus Comhdháil Dhomhanda an Cheartais Bhunreachtúil - TrídangComhairleChomhpháirteach maidir le Ceartas Bunreachtúil, comhoibríonn an Chúirt Uachtarach le cúirteanna bunreachtúla agus cúirteanna a bhfuil dlínse choibhéiseach acu i mBallstáit Choimisiún na Veinéise, comhlacht comhairleach Chomhairle na hEorpa maidir le hábhair bhunreachtúla. Baintear é sin amach go príomha trí fhaisnéis a roinnt idir oifigigh idirchaidrimh na gcúirteanna is comhaltaí, lena n-áirítear oifigigh in Oifig Phríomh-Bhreitheamh na hÉireann.

Rannpháirtíocht dhéthaobhach

Baineann an Chúirt Uachtarach tairbhe as cruinnithe déthaobhacha le cúirteanna i ndlínsí comharsanachta, i mBallstáit eile de chuid an Aontais agus níos faide i gcéin.

Rannpháirtíochtaí idirnáisiúnta eile

Freastalaíonn comhaltaí na Cúirte Uachtaraí go rialta ar chomhdhálacha, seimineáir agus meithleacha arna réachtáil ag cúirteanna i ndlínsí eile maidir le hábhair leasa choitinn chun eolas a chomhroinnt agus idirphlé idirnáisiúnta idir dlínsí a neartú agus glacann siad páirt iontu.

Rannpháirtíochtaí Idirnáisiúnta 2023

20 Eanáir

An Cúigiú Seimineár Breithiúnach Bliantúil de chuid na Cúirte Coiriúla Idirnáisiúnta

D'fhreastail an Breitheamh Iseult O'Malley ar oscailt na bliana breithiúnaí ag an gCúirt Choiriúil Idirnáisiúnta ('ICC') sa Háig, áit a raibh éisteacht shollúnta ann, agus ina dhiaidh sin an Cúigiú Seimineár Breithiúnach Bliantúil de chuid na Cúirte Coiriúla Idirnáisiúnta. Díríodh i seimineár na bliana seo ar an ról atá ag cúirteanna náisiúnta sa chóras idirnáisiúnta ceartais choiriúil maidir leis an mbearna sairse ó phionós a dhúnadh i gcás na gcoireanna is tromchúisí faoin dlí idirnáisiúnta, agus bhí rannpháirtithe i mbun plé faoi ghnéithe dlíthiúla phrionsabal na comhlántachta, i measc nithe eile.

27 Eanáir

Éisteacht Shollúnta agus Seimineár Breithiúnach na Cúirte Eorpaí um Chearta an Duine

D'fhreastail an Breitheamh Onórach Birmingham agus an Breitheamh Onórach Barnville ar oscailt na bliana breithiúnaí ag an gCúirt Eorpach um Chearta an Duine ('ECtHR') in Strasbourg agus bhí éisteacht shollúnta ann, inar labhair an tUachtarán Síofra O'Leary leis na daoine a bhí i láthair, agus seimineár breithiúnach ina dhiaidh sin. I seimineár na bliana seo, rinneadh scrúdú ar ról na mbreithiúna i gcaomhnú an daonlathais trí chearta an duine a chosaint.

23-24 Márta

Cruinniú comhchéime roimh chruinniú Chúirt Bhreithiúnais an Aontais Eorpaigh

D'fhreastail an Breitheamh Onórach Woulfe ar chruinniú comhchéime ardleibhéil i gCúirt Bhreithiúnais an Aontais Eorpaigh ('CBAE') i Lucsamburg, arna chomheagrú ag an gcúirt sin, ag Gníomhaireacht an Aontais Eorpaigh um Thearmann, ag an gCúirt Eorpach um Chearta an Duine agus ag Comhlachas Idirnáisiúnta na mBreithiúna Dlí Dídeanaithe. Bhí ionchur ag an gcruinniú comhchéime maidir leis an ábhar 'developments in

judicial dialogue through the case-law of the CJEU, the ECtHR and national courts in the field of the Common European Asylum System'.

23 Márta

Cuairt ó Choiste Parlaiminteach Stáit na Sacsaine

D'éascaigh an Chúirt Uachtarach, in éineacht leis an tSeirbhís Chúirteanna, cuairt Choiste Parlaiminteach Stáit na Sacsaine um an mBunreacht, um Cheartas agus um Chosaint Tomhaltóirí. Fuair an grúpa parlaiminteoirí agus comhairleoirí parlaiminteacha ón tSacsain turas timpeall na gCeithre Cúirteanna agus bhuaill siad leis an mBreitheamh Elizabeth Dunne agus Leonie Bowles, atá freagrach as TFC coiriúil sa tSeirbhís Chúirteanna, chun taithí na hÉireann ar dhigitiú na gcúirteanna a phlé.

29 Márta

Seachtain Eadrána Pháras

Thaistil an Breitheamh Barnville go dtí an Fhrainc áit a raibh sé ina aoichainteoir ag ócáid a reáchtáil Eadrána Éireann i gColáiste na hÉireann i bPáras i gcomhar le Seachtain Eadrána Pháras 2023. Is é an Breitheamh Barnville an breitheamh eadrána ainmnithe in Éirinn.

3-4 Aibreán

Collóicium Breithiúnach UNECE

D'fhreastail an Breitheamh Onórach Murray ar Chollóicium Breithiúnach 2023 Choimisiún Eacnamaíochta na Náisiún Aontaithe don Eoraip agus ar chruinniú den Tascfhórsa um Rochtain ar Cheartas faoi Choinbhinsiún Aarhus a tionóladh sa Ghinéiv, an Eilvéis. Thionóil the UNECE an collóicium maidir le 'judicial protection of human rights and public interest against environmental pollution from chemicals and wastes'. Bhí roinnt seisiún i gcruinniú an Tascfhórsa inar scrúdaíodh treochtaí le déanaí, dea-chleachtas, bacainní, dúshlán agus cineálacha cur chuige nuálacha maidir le rochtain ar cheartas a bhaineann le hathrú aeráide agus cosaint na bithéagsúlachta.

27 AIBREÁN

Comhdháil Chomhlachas Chomhairlí Stáit agus Uas-Dlínsí Riaracháin an Aontais Eorpaigh

Ghlac an Breitheamh Woulfe páirt i seimineár a d'eagraigh Cúirt Uachtarach na Laitvia agus Comhlachas Chomhairlí Stáit agus Uas-Dlínsí Riaracháin an Aontais Eorpaigh i Ríge ar an ábhar 'the judge and inert administration [and] administrative discretionary power'.

4-5 BEALTAINNE

Comhdháil arna hóstáil ag Cúirt Bhunreachtúil Chónaidhme na Gearmáine

D'fhreastail an Príomh-Bhreitheamh O'Donnell agus an Breitheamh Gerard Hogan ar chomhdháil a d'óstáil Cúirt Bhunreachtúil Chónaidhme na Gearmáine d'Uachtaráin Chúirteanna Bunreachtúla na hEorpa maidir leis an athrú aeráide mar dhúshlán don dlí bunreachtúil agus do chúirteanna bunreachtúla. Bhí trí sheisiún oibre sa chomhdháil, a d'oscail an tAire Cónaidhme Dlí agus Cirt, an Dr Marco Buschmann, inar pléadh dul i muinín cúirteanna bunreachtúla i gcásanna dlíthíochta aeráide, acmhainneacht na gcúirteanna bunreachtúla chun dul i ngleic leis an athrú aeráide, agus ceisteanna freagrachta bunreachtúla.

9 BEALTAINNE

Cuairt ó Amicales des Référéndaires CBAE

D'óstáil an Príomh-Bhreitheamh seisiún faisnéise le grúpa réferendaires ó CBAE a thug cuairt ar Éirinn chun Lá na hEorpa a cheiliúradh. Labhair an Príomh-Bhreitheamh leis na réferendaires faoi stair agus feidhmiú na Cúirte Uachtaraí agus faoi lánpháirtiú na hEorpa. Mar chuid den chuairt freisin bhí cruinniú leis an mBreitheamh George Birmingham agus le comhaltaí eile den Chúirt Achomhairc, freastal ar éisteacht den Chúirt Uachtarach, agus rannpháirtíocht i gcomhdháil arna hóstáil ag Cumann Barra an Aontais i gcomhar le Amicale des Référéndaires maidir le 'Evolving Trends in the Practice of EU Law', inar thug an Breitheamh Gerard Hogan an phríomhóráid maidir le cinneadh na Cúirte Uachtaraí in Costello v. Rialtas na hÉireann [2022] IESC 44.

An Príomh-Bhreitheamh O'Donnell agus an Breitheamh Hogan i bpictiúr ag an gComhdháil arna hóstáil ag Cúirt Bhunreachtúil Chónaidhme na Gearmáine

An Príomh-Bhreitheamh O'Donnell ag labhairt le toscaireacht réferendaires ó CBAE

30 BEALTAINÉ - 4 MEITHEAMH

Éire don Dlí – Misean trádála na Stát Aontaithe

Thaistil an Breitheamh Barnville go Nua Eabhrac, San Francisco, agus Limistéar an Bhá mar chuid de mhisean trádála na hÉireann don Dlí chun Éire a chur chun cinn mar cheann scríbe do sheirbhísí dlí do chuideachtaí SAM san Eoraip. Thug an Breitheamh Barnville óráid tosaigh Éire don Dlí ar an ábhar 'data privacy regulation through Ireland' ar 31 Bealtaine. Ghlac an Breitheamh Barnville páirt freisin in dhá phlé painéil, ceann amháin ar an ábhar 'technology and data litigation in the Irish Courts' agus ceann eile ar 'international data transfers'. Ar 1 Meitheamh, thug an Breitheamh Barnville an 'breakfast briefing on privacy litigation in Ireland'.

31 BEALTAINÉ - 3 MEITHEAMH

XXX FIDE Comhdháil ar Dhlí an Aontais Eorpaigh

D'fhreastail an Breitheamh Onórach Gerard Hogan ar XXX FIDE Comhdháil ar Dhlí an Aontais Eorpaigh a tionóladh i Sóifia na Bulgáire.¹⁵ Le FIDE, tugtar le chéile comhlachais dlí Eorpacha ó gach Ballstát agus tír is iarthóir, chomh maith leis an Iorua agus an Eilvéis. D'éascaigh an Chomhdháil 18 bplé painéil saineolaithe inar scrúdaíodh ábhair a bhaineann le (i) muinín fhrithpháirteach, aitheantas frithpháirteach agus an smacht reachta, (ii) an ghné gheopholaitiúil nua de bheartais iomaíochta agus trádála an Aontais, agus (iii) aontas sóisialta na hEorpa.

8-9 MEITHEAMH

Cruinniú Déthaobhach Thuaidh-Theas

Ghlac comhaltaí na Cúirte Uachtaraí, na Cúirte Achomhairc agus na hArd-Chúirte, lena n-áirítear an Príomh-Bhreitheamh agus Uachtaráin na Cúirte, páirt i gCruinniú Déthaobhach Thuaidh-Theas i mBéal Feirste, a d'eagraigh an Bord um Staidéar Breithiúnach do Thuaisceart Éireann. D'fhreastail Príomh-Bhreitheamh Thuaisceart Éireann, an Ró-Onórach Bantiarna Siobhan Keegan, agus comhaltaí sinsearach eile de bhreithiúna Thuaisceart Éireann ar an gcruinniú. Rinne comhaltaí na mbreithiúna páipéir a ullmhú agus a sheachadadh thar thrí sheisiún oibre, inar scrúdaíodh ábhair spéise don dá thoscaireacht.

9-10 MEITHEAMH

Comhdháil na gCeithre Dhlínse

Tar éis dheireadh an chruinnithe dhéthaobhaigh, d'fhreastail roinnt breithiúna de chuid na Cúirte Uachtaraí ar Chomhdháil Dlí na gCeithre Dhlínse, a tionóladh i mBéal Feirste freisin. I measc na n-ábhar a scrúdaigh cainteoirí ag an gcomhdháil bhí déabhlóidiú, riail chéim an chábáin, an tírdhreach dlíthiúil tar éis Brexit, agus réiteach malartach díospóide.

15 Fédération Internationale Pour Le Droit Européen/An Chónaidhm Idirnáisiúnta um Dhlí Eorpaigh.

26-27 MEITHEAMH

Comhdháil Chomhlachas Chomhairlí Stáit agus Uas-Dlínsí Riaracháin an Aontais Eorpaigh

D'fhreastail an Breitheamh Elizabeth Dunne ar chollóiciam a d'eagraigh Comhairle Stáit na hIodáile agus Comhlachas Chomhairlí Stáit agus Uas-Dlínsí Riaracháin an Aontais Eorpaigh, a chuir deireadh le hUachtaránacht dhá bhliain na hIodáile ar Chomhlachas Chomhairlí Stáit agus Uas-Dlínsí Riaracháin an Aontais Eorpaigh. Scrúdaigh an collóiciam cur chuige chúirteanna uachtaracha riaracháin na mBallstát i leith 'services to citizens and social rights'.

31 LÚNASA

EUnited in Diversity II

Tháinig an Príomh-Bhreitheamh O'Donnell, mar aon le hionadaithe eile ó chúirteanna bunreachtúla agus ó chúirteanna uachtaracha Bhallstáit an Aontais, ó CBAE agus ón gCúirt Eorpach um Chearta an Duine, le chéile sa Háig chun plé a dhéanamh ar ról a gcúirteanna maidir le seasamh leis na bunluachanna ar a bhfuil

an tAontas Eorpach fothaithe, amhail an smacht reachta agus cearta an duine. Tháinig an chomhdháil, dar teideal 'EUnited in Diversity II: The Rule of Law and Constitutional Diversity' i ndiaidh comhdhála a tionóladh roimhe seo i mí Mheán Fómhair 2021 i Ríge, an Laitvia, dar teideal 'EUnited in Diversity: Between Constitutional Traditions and National Identities'. Rinne CBAE, Cúirt Bhunreachtúil na Beilge, Cúirt Bhunreachtúil Lucsamburg agus Cúirt Uachtarach na hÍsiltíre an chomhdháil a eagrú i gcomhar le chéile, agus bhí príomhóráidí ó Koen Lenaerts, Uachtarán CBAE, Síofra O'Leary, Uachtarán na Cúirte Eorpaí um Chearta an Duine, agus Dineke de Groot, Uachtarán Chúirt Uachtarach na hÍsiltíre san áireamh. Rinneadh iniúchadh ar na téamaí seo a leanas in aighneachtaí ó na hionadaithe a bhí i láthair:

- neamhspleáchas na mbreithiúna mar *conditio sine qua non* (coinníoll riachtanach) chun an daonlathas, an mhuintir fhrithpháirteach agus an smacht reachta a chosaint,
- an smacht reachta – tosaíocht dhlí an Aontais agus comhionannas os comhair dhlí shaoránaigh an Aontais,
- éagsúlacht agus aonfhoirmeacht i ndlí an Aontais, agus cosaint dhlíthiúil na nglúnta atá ann faoi láthair agus na nglúnta atá le teacht.

An Breitheamh Elizabeth Dunne i bpictiúr ag Comhdháil Chomhlachas Chomhairlí Stáit agus Uas-Dlínsí Riaracháin an Aontais Eorpaigh a tionóladh in Napoli

An Príomh-Bhreitheamh O'Donnell i bpictiúr ag comhdháil EUnited in Diversity sa Háig

4-5 MEÁN FÓMHAIR

Oscailt na Bliana Dlíthiúla i dTuaisceart Éireann

D'fhreastail an Breitheamh Charleton ar imeachtaí a eagraíodh chun ceiliúradh a dhéanamh ar oscailt na bliana nua dlíthiúla ag na Cúirteanna Breithiúnais Ríoga i mBéal Feirste.

7-8 MEÁN FÓMHAIR

Cour de Cassation

Labhair an Breitheamh Charleton ag seimineár a reáchtáladh sa Cour de Cassation ar 'L'office du juge, la raison et ses émotions' (oifig an bhreithimh, ciall agus a chuid mothúchán). D'fhreastail an Breitheamh Onórach Charleton ar éisteacht shollúnta den Cour de Cassation freisin, ar lena linn a cheap Príomh-Aire na Fraince, Élisabeth Borne, an tArd-Ionchúisitheoir nua, an tUasal Rémy Heitz.

17-20 MEÁN FÓMHAIR

Breitheamh Cónaithe Cooney & Conway

Thaistil an Breitheamh Onórach Hogan go hOllscoil Loyola Chicago, áit ar thug sé trí léacht ina cháil mar an ceathrú Breitheamh Cónaithe Cooney & Conway de chuid Scoil an Dlí.

18 MEÁN FÓMHAIR

Comhdháil Chomhlachas Chomhairlí Stáit agus Uas-Dlínsí Riaracháin an Aontais Eorpaigh

Thaistil an Breitheamh Woulfe go Leipzig, an Ghearmáin, chun páirt a ghlacadh i meitheal Chomhlachas Chomhairlí Stáit agus Uas-Dlínsí Riaracháin an Aontais Eorpaigh a raib sé de chúram uirthi anailís thrasghearrthach a dhéanamh ar 'fundamental rights [from] the perspective of the new generation of social rights'.

21 MEÁN FÓMHAIR

Coiste Airí Chomhdháil Chomhairle na hEorpa

Ghlac an Breitheamh Woulfe páirt i gcomhdháil maidir le 'the role of the judiciary in [the] execution of judgments of the European Court of Human Rights' a reáchtáil an Chúirt Bhunreachtúil agus Cúirt Uachtarach Phoblacht na Laitvia i Ríge, an Laitvia, mar chuid d'uachtaránacht na Laitvia ar Choiste Airí Chomhairle na hEorpa. Thug an Breitheamh Síofra O'Leary, Uachtarán na Cúirte Eorpaí um Chearta an Duine, an phríomhóráid. Rinne malartuithe tuairimí ó na rannpháirtithe iniúchadh ar réimse téamaí lena n-áirítear res judicata agus athoscailt imeachtaí tar éis breithiúnas ón gCúirt Eorpach um Chearta an Duine, ról na Cúirte Eorpaí um Chearta an Duine maidir le maoirseacht a dhéanamh ar fhorghníomhú a breithiúnas, maoirseacht ar bhearta náisiúnta lena bhforghníomhaítear breithiúnais na Cúirte Eorpaí um Chearta an Duine agus scaradh cumhachtaí, agus féiniúlacht bhunreachtúil náisiúnta mar chonstaic ar fhorghníomhú.

An Breitheamh Murray i bpictiúr ag seimineár Chomhlachas Chomhairlí Stáit agus Uas-Dlínsí Riaracháin an Aontais Eorpaigh i Stócólm

2 DEIREADH FÓMHAIR

Oscailt na Bliana Dlíthiúla i Londain

Thaistil an Breitheamh Onórach Birmingham agus an Breitheamh Onórach Baker go Londain chun freastal ar na himeachtaí chun oscailt na bliana dlíthiúla a cheiliúradh.

9-10 DEIREADH FÓMHAIR

Seimineár Chomhlachas Chomhairlí Stáit agus Uas-Dlínsí Riaracháin an Aontais Eorpaigh

Glhac an Breitheamh Onórach Murray páirt i seimineár i Stócólm a d'eagraigh Cúirt Riaracháin Uachtarach na Sualainne agus Comhlachas Chomhairlí Stáit agus Uas-Dlínsí Riaracháin an Aontais Eorpaigh inar

scrúdaíodh an téama 'preliminary rulings of the Court of Justice of the European Union – from CILFIT to Consorzio'.

11 DEIREADH FÓMHAIR

Cuairt Staidéir ó thoscaireacht bhreithiúna na Tuirce

Thaistil toscaireacht de bhreithiúna Turcacha go hÉirinn ar chuairt staidéir mar chuid den Chomhthionscadal idir an tAontas Eorpach agus Comhairle na hEorpa dar teideal 'Improving the Effectiveness of Family Courts: Better Protection of the Rights of Family Members'. Dearadh an chuairt chun léargas a fháil ar fheidhmiú an cheartais teaghlaigh sa Ríocht Aontaithe agus in Éirinn, ag díriú go háirithe ar dheireadh a chur le prionsabal na

Toscaireacht bhreithiúna ón Tuirc i bpictiúr ag tabhairt cuairte ar na Ceithre Cúirteanna

lochtanna i gcásanna colscartha, iarmhairtí airgeadais agus iarmhairtí a bhaineann le leanaí an cholscartha, cleachtas atá dírithe ar leanaí sa chúirt teaghlaigh, an próiseas colscartha dhigitigh, sásraí comhair i gceartas teaghlaigh, agus idirghabháil teaghlaigh. Tá sé mar aidhm ag an tionscadal a chinntiú go bhfuil an smacht reachta agus cearta bunúsacha sa Tuirc i gcomhréir go hiomlán le caighdeáin idirnáisiúnta agus Eorpacha agus éifeachtacht na gcúirteanna teaghlaigh a fheabhsú maidir le cearta na mban, na leanaí agus na mball teaghlaigh eile a chosaint. Le linn na cuairte, bhuaill an toscaireacht leis an mBreitheamh Onórach Dunne ón gCúirt Uachtarach, Liam Coen ón Straitéis um Cheartas Teaghlaigh, an tOnórach an Breitheamh Geoffrey Shannon ón gCúirt Chuarda agus Fiona McAuslan ón tSeirbhís Idirghabhála Teaghlaigh.

13 DEIREADH FÓMHAIR

Seimineár na Cúirte Eorpaí um Chearta an Duine

Ghlac an Breitheamh O'Malley páirt thar ceann na Cúirte Uachtaraí i seimineár a d'óstáil an Chúirt Eorpach um Chearta an Duine maidir le 'judicial dialogue through the advisory opinion mechanism under Protocol No. 16' chun cúig bliana an phrótacail agus an sásra comhfhreagrach a chomóradh. Scrúdaigh rannpháirtithe an tseimineáir conas a bhí an mheicníocht ag feidhmiú go praiticiúil agus phléigh siad conas a d'fhéadfaí é a fhorbairt amach anseo.

24 DEIREADH FÓMHAIR

Comhdháil chun comóradh a dhéanamh ar Chúirt Bhunreachtúil Phoblacht na Cosaive

D'fhreastail an Breitheamh Baker ar shearmanas sollúnta agus ghlac sí páirt i gcomhdháil idirnáisiúnta chomhfhreagrach a tionóladh i bPristine na Cosaive chun comóradh 14 bliana Chúirt Bhunreachtúil Phoblacht na Cosaive a cheiliúradh. Scrúdaigh an comhdháil an t-ábhar 'the contribution of constitutional courts in protecting and strengthening fundamental values of democracy, human rights and rule of law', ar lena linn a thug an tUasal Laurent Fabius, Uachtarán Chomhairle Bhunreachtúil na Fraince, an phríomhóráid.

29 DEIREADH FÓMHAIR - 4 SAMHAIN

Comhdháil Chumann Idirnáisiúnta an Bharra

Thaistil an Breitheamh Barnville go dtí an Fhrainc áit ar ghlac sé páirt i gcomhdháil a reáchtáil Cumann Idirnáisiúnta an Bharra ag Le Palais des Congrès de Paris. Le linn dó a bheith ann, bhí an Breitheamh Barnville ina chathaoirleach ar dhá sheisiún, an chéad cheann maidir le 'judges as representatives of society – quality and diversity' agus an dara ceann maidir le 'the Unified Patent Court explained'.

An Breitheamh Baker i bpictiúr ag an gcomhdháil chun comóradh a dhéanamh ar Chúirt Bhunreachtúil Phoblacht na Cosaive

An Príomh-Bhreitheamh O'Donnell i bpictiúr ag Collóiciam Lónra na nUachtarán

9-11 SAMHAIN

Collóiciam Lónra na nUachtarán

Thionóil Lónra Uachtaráin na gCúirteanna Breithiúnacha Uachtaracha den Aontas Eorpach i Vín na hOstaire le haghaidh collóiciam agus cruinniú comhpháirteach le comhaltaí CBAE agus na Cúirte Eorpaí um Chearta an Duine. Áiríodh sa chlár plé ar aonfhoirmeacht an chásdlí agus ar éagsúlachtaí inmheánacha a láimhseáil. Rinne an Príomh-Bhreitheamh O'Donnell modhnóireacht agus rannchuidigh sé le seisiún oibre maidir le 'impact of artificial intelligence on the work of the courts and the administration of justice', ina raibh ionchur ó Andreas Kumin (Breitheamh CBAE) agus Gabriele Kucsko-Stadlmayer (Breitheamh na Cúirte Eorpaí um Chearta an Duine) freisin.

10 SAMHAIN

Comhdháil Uachtaráin Dhlínsí Bunreachtúla Bhallstáit AE

Thaistil an Breitheamh Onórach Dunne go dtí an Bhrúisíl chun freastal, thar ceann an Phríomh-Bhreithimh, ar Chomhdháil Uachtaráin Dhlínsí Bunreachtúla Bhallstáit an Aontais a d'eagraigh an Coimisinéir um Cheartas Didier Reynders.

13-24 SAMHAIN

Cláir um Malartú Breithiúnach

D'óstáil an Chúirt Uachtarach an tOllamh Dr Christoph Külpmann, breitheamh de Chúirt Chónaidhme Riaracháin na Gearmáine, agus Heili Sepp, breitheamh de Chúirt Uachtarach na hEastóine, mar chuid de chlár malartaithe bhreithiúnaigh na bliana seo. Le linn coicíse, bhí na breithiúna ar cuairt ag plé le córas dlí na hÉireann, ag breathnú ar éisteachtaí sa Chúirt Uachtarach, sa Chúirt Achomhairc agus san Ard-Chúirt, agus bhí deis acu bualadh le breithiúna ar fud gach dlínse.

Roghnaíodh an tOllamh Külpmann agus an tUasal Sepp chun páirt a ghlacadh sa chlár trí Chomhlachas Chomhairlí Stáit agus Uas-Dlíní Riaracháin an Aontais Eorpaigh agus Lónra Uachtaráin na gCúirteanna Breithiúnacha Uachtaracha den Aontas Eorpach. Le linn a dtréimhse in Éirinn, dhírigh na breithiúna ar cuairt a n-aird ar a réimsí speisialtóireachta, lena n-áirítear an dlí pleanála agus criosaithe, agus na deacrachtaí a bhaineann le cearta cosanta agus úsáid na hateangaireachta in imeachtaí coiriúla. Ghlac na breithiúna ar cuairt páirt freisin mar bhreathnóirí sa Chomhdháil Bhreithiúnach Náisiúnta 2023 a tionóladh i gCaisleán Bhaile Átha Cliath.

Éascaíonn an clár malartaithe bhreithiúnaigh, a tharlaíonn go bliantúil, malartú luachmhar eolais agus cleachtas idir córais bhreithiúnacha na hEorpa.

20 SAMHAIN

Rannpháirtíocht le Breithiúna na Saimbia

Chuir an Chúirt Uachtarach fáilte roimh Phríomh-Bhreitheamh na Saimbia, an tOnórach an Dr Mumba Malila, agus toscaireacht breithiúna agus dlíodóirí sa tSaimbia, lena n-áirítear an tOnórach an Breitheamh Ann Malata-Ononuju, an tOnórach an Breitheamh Dominic Sichinga, agus an tOnórach Rodgers Kaoma, chuig na Ceithre Cúirteanna chun bualadh leis an bPríomh-Bhreitheamh O'Donnell, an Breitheamh Birmingham, Uachtarán na Cúirte Achomhairc, agus an Breitheamh Barniville, Uachtarán na hArd-Chúirte.

Bhí an Breitheamh Onórach Charleton, an Breitheamh Onórach Baker, an Breitheamh Onórach Murray agus an Breitheamh Onórach Donnelly i láthair ag an gcruinniú freisin, agus eagraíodh é mar chuid de Chlár

na Saimbia um Smacht Reachta Idirnáisiúnta ('IRLI') de chuid na hÉireann arna mhaoiniú ag Ambasáid na hÉireann in Lusaka. Díróinn cuid amháin den chlár ar thacaíocht a thabhairt d'institiúidí na Saimbia i réimse na gcoireanna eacnamaíocha agus airgeadais. I measc bhuaicphointí obair IRLI ar an gclár go dtí seo bhí comhordú comhdhála dhá lá i mí an Mhárta 2023 inar thug saineolaithe na hÉireann, lena n-áirítear an Breitheamh Alex Owens, Breitheamh den Ard-Chúirt, agus an Breitheamh Peter Kelly, iar-Uachtarán na hArd-Chúirte, cur i láthair, agus cúnamh a sholáthar i bhforbairt Rialacha Cúirte don Chúirt nua um Choireanna Eacnamaíocha agus Airgeadais. Cé go dtagann siad faoi ghné choireanna eacnamaíocha agus airgeadais an chláir, cumhdaíodh sa phlé linn an chruinnithe le comhaltaí na Cúirte Uachtaraí roinnt topaicí breise ar díol spéise iad don Phríomh-Bhreitheamh agus do thoscaireacht na Saimbia, amhail oiliúint bhreithiúnach agus córais TFC cúirte.

An Príomh-Bhreitheamh O'Donnell agus comhaltaí na Cúirte i bpictiúr le toscaireacht bhreithiúna ón Saimbia

23-24 SAMHAIN

Imeacht Chomhairle na Ríochta Aontaithe-na hÉireann um Staidéar Breithiúnach

D'fhreastail an Breitheamh Onórach Donnelly ar ócáid Chomhairle um Staidéar Breithiúnach na Ríochta Aontaithe Éireann arna óstáil ag an mBord um Staidéar Breithiúnach do Thuaisceart Éireann i mBéal Feirste.

26-28 SAMHAIN

Forum des Magistrates

D'fhreastail an Breitheamh Aileen Donnelly ar Forum des Magistrats (Cruinniú na mBreithiúna) ag CBAE. Ba é Koen Lenaerts, Uachtarán CBAE, a chuir tús leis an gcruinniú, agus bhí roinnt pléití painéil agus ceardlann ann inar scrúdaíodh réimse ábhar lena n-áirítear forbairtí a rinneadh le déanaí ar an nós imeachta um réamhrialú faoi Airteagal 267 CFAE, coincheap an neamhspleáchais bhreithiúnaigh i ndlí an Aontais, cánachas indíreach, cásdlí le déanaí maidir le cosaint tomhaltóirí, cásdlí le déanaí maidir le comhar breithiúnach in ábhair choiriúla, agus cásdlí na Cúirte Ginearálta le déanaí i réimse dhlí baincéireachta an Aontais.

8 NOLLAIG

Rinne an Breitheamh Donnelly cur i láthair ar líne ag comhdháil idirnáisiúnta ar an ábhar 'equal opportunities in the courtroom – access to justice for vulnerable social groups: challenges and solutions in Europe' a d'eagraigh Oifig Choimisinéir um Chearta Bunúsacha na hUngáire agus Res Iudicata — Breithiúna don Chumann Feasachta Sóisialta.

13 NOLLAIG

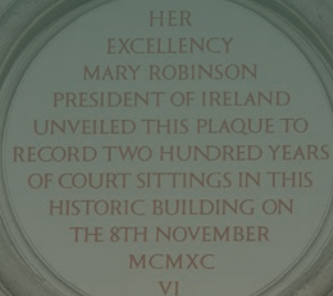
Comóradh Cúigiú Bliain an Dlísheomra Tráchtála Idirnáisiúnta

D'fhreastail an Breitheamh Barnville ar an gCúigiú Comhdháil Chomórtha de Dhlísheomra Tráchtála Idirnáisiúnta Chúirt Achomhairc Pháras ('ICCP-CA'). Tionóladh an chomhdháil i ndlísheomra sibhialta na Cúirte agus tugadh breithiúna, cleachtóirí agus acadóirí le chéile chun machnamh a dhéanamh ar éachtaí ICCP-CA ó bunaíodh é cúig bliana ó shin.

Cuid 5

Achoimrí ar Bhreithiúnas

HER
EXCELLENCY
MARY ROBINSON
PRESIDENT OF IRELAND
UNVEILED THIS PLAQUE TO
RECORD TWO HUNDRED YEARS
OF COURT SITTINGS IN THIS
HISTORIC BUILDING ON
THE 8TH NOVEMBER
MCMXC
VI

Achoimrí ar Bhreithiúnas

Cuireadh na deich n-achoirní breithiúnais seo a leanas san áireamh chun sampla a sholáthar de roinnt de na cásanna a bhreithnigh an Chúirt Uachtarach in 2023. Níl siad mar chuid de na cúiseanna leis an gcinneadh sna cásanna faoi seach, ná níl sé i gceist acu léirmhíniú ar leith a thabhairt ar an gcás a bhfuil achoimre déanta air. Níl na hachoirní breithiúnais ina gceangal ar an gCúirt Uachtarach ná ar aon chúirt eile. Is é breithiúnas iomlán na Cúirte an t-aon doiciméad údarásach. Is doiciméid phoiblí iad breithiúnais agus tá siad ar fáil ag www.courts.ie/judgments.

Middelkamp v. An tAire Dlí agus Cirt agus Comhionannais [2023] IESC 2

Ar achomharc ó: [2021] IEHC 521

Ceannlíne

Chinn an Chúirt Uachtarach maidir le cinneadh ón Aire Dlí agus Cirt agus Comhionannais ('an tAire') diúltú cead a bhí teoranta ó thaobh ama de a athrú lena dtugtar teidlíocht do náisiúnach Ceanadach ('An tUasal Middelkamp') fanacht in Éirinn, gur ghlac an cinneadh sin lena ceart chun saol an teaghlaigh faoi Airteagal 8(1) de ECHR toisc gurbh é éifeacht phraiticiúil an chinnidh oibleagáid a chur uirthi scaradh óna fear céile ar feadh tréimhse 2 bhliain. Chinn an Chúirt freisin, áfach, cé gur tháinig earráid ar an Aire nuair a mheas sí nach raibh cearta ECHR in Airteagal 8(1) de chuid Middelkamp gafa, go raibh údar le cinneadh an Aire, mar sin féin, a bheith riachtanach i sochaí dhaonlathach chun críocha Airteagal 8(2) de ECHR. #Tháinig an Chúirt ar an gconclúid, ós rud é nach bhféadfadh na cearta sin iontu féin forlámhas a bheith acu i gcoinne an chuspóra beartais phoiblí maidir leis an gcóras inimirce a chur i bhfeidhm go hordúil ach amháin i gcás imthosca speisialta nó eisceachtúla a bheith ann, go raibh an tAire i dteideal a chinneadh go hiomlán gur mhó an cur isteach ar na cearta sin ná an cur isteach ar na cearta sin. Mheas an Chúirt, agus í ag teacht ar an gconclúid go ndearna an tAire, go hintuigthe ar a laghad, an anailís ábhartha chun críocha Airteagal 8(2) i bhfianaise na n-oibleagáidí a fhorchuirtear uirthi le halt 3(1) den Acht um an gCoinbhinsiún Eorpach um Chearta an Duine 2003 ('Acht 2003'). Chinn an Chúirt, dá bhrí sin, nach bhféadfaí a mheas go raibh a cinneadh míréasúnta ná neamhdhleathach, toisc go gcuirfeadh aon chinneadh contrártha ón Aire isteach go hiomlán ar chumas an Stáit scéimeanna víosa a bhfuil teorainn ama leo a oibriú.

Comhdhéanamh Cúirte

O'Donnell C.J., Dunne, Charleton, Hogan agus Murray JJ.

Breithiúnais

Hogan J. (lena bhfuil O'Donnell C.J., Dunne agus Murray JJ. ag aontú); Dunne J. (lena bhfuil O'Donnell C.J. agus Murray J. ag aontú); Charleton J. ag aontú leis an toradh.

Cúlra an Achomhairc

Tháinig an tUasal Middelkamp agus a fear céile, an tUasal Paul, beirt náisiúnach de chuid Ceanada, go hÉirinn i mí Lúnasa 2018. Chuir an tUasal Paul isteach ar víosa mac léinn, agus chuir sé tús le cúrsa ceithre bliana san Fhiaclóireacht in UCC an fóimhar sin. Chuaigh an tUasal Middelkamp isteach ar víosa eile, áfach. Tugadh cead don Uasal Middelkamp faoin gclár 'Údarú Saoire Oibre', lena gceadaítear do náisiúnaigh eachtracha saoire fhada a mhaoiniú sa Stát trí obair. Fuair sí obair mar rúnaí dlí i réigiún Chorcaí. Bhí an cead, a tugadh an 31 Lúnasa 2018, bailí ar feadh tréimhse dhá bhliain, agus dúradh go sainráite go raibh sé neamh-inathnuaithe, ach amháin le haghaidh cead speisialta ón Aire chun an cead a athrú. Shínigh an tUasal Middelkamp doiciméad inar míníodh na coinníollacha sin di.

I mí na Nollag 2019, ag súil le dul in éag an cheada an samhradh dár gcionn, rinne tUasal Middelkamp iarratas chuig an Aire faoi alt 4(7) den Acht Inimirce, 2004 ag iarraidh athrú ar a cead ionas go mbeadh teidlíocht leathnaithe aici fanacht in Éirinn lena fear céile. Chuir a hiarratas in iúl go soiléir freisin go raibh sí ag smaoineamh go gníomhach ar cháiliú mar aturnae le linn na tréimhse fadaithe seo. An 2 Eanáir 2020, dhiúltaigh an tAire an t-iarratas, ag rá go bhfuil "leasanna an bheartais phoiblí agus an leasa choitinn maidir le sláine an chórais inimirce a choinneáil níos mó ná na gnéithe sin de do [chás] a d'fhéadfadh tacú le cinneadh [do] chead a athrú". I litir eile, dar dáta 30 Eanáir 2020, ón Roinn Dlí agus Cirt, dúradh le Middelkamp, Uasal, nach ndearna cinneadh an Aire difear dá cearta faoi Airteagal 8 ECHR agus nach ndéanfaí athbhreithniú ar an ábhar. Chuir an tUasal Middelkamp tús le himeachtaí ansin trí bhithin athbhreithniú breithiúnach inar fhéach sí le cinneadh an Aire mar shárú ar a ceart chun saol an teaghlaigh faoi Airteagal 8 ECHR a chur ar neamhní.

Mar a tharla, tugadh síneadh ginearálta leis an gcead (agus leo siúd atá suite ar an gcaoi chéanna) mar gheall ar phaindéim COVID-19, lenar cuireadh síneadh leis an gcead óna dháta éaga an 22 Lúnasa 2020 go dtí Meán Fómhair 2021. Mar sin féin, chuaigh an cás ar aghaidh agus éisteadh é os comhair Barrett J., a dheonaigh, ina bhreithiúnas an 22 Iúil 2021, ordú certiorari ag neamhniú chinneadh an Aire agus á tharchur le haghaidh breithniú nua ar an mbonn

gur mheas sé nach raibh na cúiseanna a thug an tAire i leith dhiúltú an tsínidh víosa leordhóthanach agus go raibh an cinneadh lochtach a mhéid gur chosúil go dtugann sé “gan breithniú a dhéanamh ar chearta díorthaithe [a] Airt.8 ECHR” d’aon ghnó: féach *Middelkamp v. An tAire Dlí agus Cirt* [2021] IEHC 521. Ar 30 Samhain 2021, d’éist Barrett J. le hiarratas ón Aire ag lorg cead chun achomharc a dhéanamh ar chinneadh na hArd-Chúirte chuig an gCúirt Achomhairc, cinneadh a dhiúltaigh sé ar an mbonn nár tháinig pointe dlí a raibh tábhacht phoiblí eisceachtúil ag baint leis, mar a cheanglaítear le halt 5(3)(a) den Acht um Inimircigh Neamhdhleathacha (Gáinneáil) 2000, chun cinn ar fhórais an cháis: féach *Middelkamp v. An tAire Dlí agus Cirt (Uimh.2)* [2021] IEHC 521.

Cúiseanna leis an mBreithiúnas

Ar ghabh cinneadh an Aire cearta Airteagal 8(1) ECHR an Uasal Middelkamp?

Is í an chéad cheist a tháinig chun cinn os comhair na Cúirte an ndearna cinneadh an Aire cearta Airteagal 8(1) ECHR an tUasal Middelkamp a ‘ghabháil’, i bhfianaise oibleagáid an Aire an fhoráil a chomhlíonadh de bhua alt 3(1) d’Acht 2003. Chinn Hogan J. gur léir go raibh gabháil agus cur isteach ag cinneadh an Aire leis na cearta Airteagal 8(1) ECHR sin toisc go raibh impleachtaí tromchúiseacha aige do shaol pósta na lánúine: Bheadh sé d’oibleagáid ar an Uasal Middelkamp, i ndáiríre, scaradh agus maireachtáil óna fear céile ar feadh dhá bhliain. [31]

Le linn a bhreithiúnais, rinne Hogan J. tagairt don chaoi ar sampla eile é an chás seo de threocht i gcleachtas maidir le caitheamh le hairteagail ECHR amhail is dá mba fhorálacha samhail-bhunreachtúla neamhspleácha iad. Cé gur thug Hogan J. dá aire gur beag rogha a bhí ag an gCúirt sa chás seo ach aghaidh a thabhairt ar an achomharc ná trí thagairt eisiach a dhéanamh d’fhorálacha Airteagal 8 ECHR mar gheall ar fhórais an cháis agus mainneachtain an iarratasóra an tsaincheist bhunreachtúil a ardú os comhair an Aire, thug sé rabhadh do ghairmithe dlí gur cheart, i gcásanna amach anseo, saincheisteanna bunreachtúla a ardú go cuí go ginearálta i gcomhar le haon saincheisteanna comhfhreagracha ECHR a thagann chun cinn laistigh de theorainneacha Acht 2003, ionas nach rachaidh an Chúirt ar aghaidh le breithniú a dhéanamh ar shaincheist áirithe ECHR amhail is nach raibh an Bunreacht ann. [20-24]

Agus é ag cinneadh go raibh cearta ECHR in Airteagal 8(1) de chuid Middelkamp á ngabháil, dhiúltaigh Hogan J. d’úsáid na tástála íosta tromchúise chun

cearta ECHR Airteagal 8(1) a ghabháil a leagadh amach ar dtús in *R (Razgar) v. Home Secretary* [2004] UKHL 27, toisc gur léirmhíniú an Chúirt Achomhairc í in *Cl v. an tAire Dlí agus Cirt* [2015] IECA 192. Tháinig Hogan J. ar an gconclúid, dá leanfaí an anailís ‘Razgar/Cl’, go gcuirfí d’oibleagáid ar an gCúirt sin léirmhíniú atá sriantach go saorga ar Airteagal 8(1) ECHR a ghlacadh lena ndéanfaí cur i bhfeidhm an Choinbhinsiúin a theorannú do na cásanna sin inar tharla cur isteach thar a bheith tromchúiseach nó ina raibh iarmhairtí antromchúiseach ag an gcur isteach féin don duine aonair amháin. [35] Tháinig Hogan J. ar an gconclúid nár thacaigh téacs iarbhir Airteagal 8(1) ECHR le hanailís den sórt sin ná nár glacadh riamh le dlí-eolaíocht ECHR agus, dá bhrí sin, bhí sé sásta nár cheart í a leanúint. [32] Chinn Hogan J. freisin, in aon chás go ndeachaigh cinneadh na Cúirte seo in áit *Cl* le déanaí in *MK (an Albáin) v. an tAire Dlí agus Cirt* [2022] IESC 48, agus tháinig sé ar an gconclúid, mar a cinneadh ansin, go rachadh cinneadh an Aire thar aon tástáil de minimis iomchuí chun Airteagal 8(1) ECHR a ghabháil de bhua a éifeachta praiticiúla ar an lánúin phósta lena mbaineann. [36]

Tháinig Hogan J. ar an gconclúid freisin go raibh Airteagal 8(1) ECHR ag gabháil a mhéid a d’fhéadfaí an chás láithreach a chur ar aon dul le *Luximon v. an tAire Dlí agus Cirt* [2018] 2 IR 542, inar chinn MacMenamin J. go gceanglaítear le cónaí fadtéarmach coinníollach agus neamhchoinníollach araon breithniú a dhéanamh ar chearta Airteagal 8 ECHR duine, a mhéid nach féidir iad a aicmiú mar “chuariteoirí, nó iontrálaithe gearrthéarmacha, nó daoine nach raibh aon teidlíocht acu a bheith [ann] ar chor ar bith”. [38]

Cé gur aontaigh Charleton J. leis an toradh foriomlán, chinn sé, contrártha le breithiúnas Hogan J., nach bhféadfadh an tUasal Middelkamp aon chearta Airteagal 8 ECHR a áitiú go bailí sa chás seo. Dúirt Charleton J. nach bhfuil aon teidlíocht ghinearálta ag neamhnáisiúnaigh dul isteach i stát conarthach gan cead ó údaráis stáit. Agus cur i bhfeidhm leathan fho-ailt 1 agus 3 d’Acht 2003 á léiriú aige, chinn Charleton J., chun dlíthíocht iomarcach agus neamhriachtanach a chosc i gcásanna nach ngabhtar cearta ECHR, go bhfuil tástáil tairsí maidir le gabháil an Choinbhinsiúin fós thar a bheith tábhachtach. [8-9] Chinn Charleton J. go ndearna ECtHR tástáil tairsí den sórt sin a chur i bhfeidhm go comhsheasmhach i gcásanna amhail *Hoti v. an Chróit* (Iarratas uimh. 6311/14, 26 Aibreán 2018). [11] Chinn Charleton J. nár sroicheadh tairseach den sórt sin sa chás seo, ag

tabhairt faoi deara nár chás é seo de dhuine i mbaol, géarleanúint nó foréigean randamach. Ina ionad sin, thug Charleton J. dá aire gur léir ón bpointe cur i bhfeidhm nach raibh athrú nó síneadh ar an údarú ar fáil don Uasal Middelkamp agus go gceanglófaí uirthi Éire a fhágáil níos luaithe ná a fear céile. Ní féidir a mheas go bhfuil aistriú ball teaghlaigh nach náisiúnach é ar neamhréir le hAirteagal 8 ECHR ach amháin i gcúinsí eisceachtúla den sórt sin, a thug Charleton J. faoi deara, agus dá bhrí sin, in imthosca an cháis láithrigh, i gcás ina bhfuil an cead a thugtar teoranta chun fanacht laistigh den Stát, ní féidir brath ar chúinsí saoil teaghlaigh. [6-12]

Dá ngabhfaí cearta Airteagal 8(1) ECHR de chuid Middelkamp, an bhféadfaí, mar sin féin, údar a thabhairt leis an gcinneadh trí thagairt a dhéanamh d'Airteagal 8(2) ECHR?

Ba í an dara saincheist atá os comhair na Cúirte ná dá gcuirfeadh cinneadh an Aire isteach ar chearta an Uasail Middelkamp maidir le saol an teaghlaigh faoi Airteagal 8(1) ECHR, an bhféadfadh an tAire, mar sin féin, a chinneadh go réasúnta go raibh gá leis an gcur isteach sin i sochaí dhaonlathach, chun údar a thabhairt leis an gcinneadh chun críocha Airteagal 8(2) ECHR? Tháinig Hogan J. ar an gconclúid, cé go raibh earráid ag an Aire agus é ag teacht ar an gconclúid nach raibh ceart an Uasail Middelkamp chun saoil phríobháidigh faoi Airteagal 8(1) ECHR gafa, go raibh agus go bhfuil leas láidir, comhsheasmhach agus trom ag an bpobal maidir le sláine agus comhleanúnachas an chórais inimirce a choinneáil, go raibh an tAire, mar sin féin, i dteideal teacht ar chonclúid ar an mbealach a rinne sí chun críocha Airteagal 8(2) ECHR. [43]

Chinn Hogan J., cé go bhféadfadh sé nár lean comhfhreagras an Aire go díreach an anailís a leagtar amach i mbreithiúnas na Cúirte, nó téarmaíocht bheacht Airteagal 8(2) ECHR a mhéid a chuir sé seasamh an Aire in iúl go cuí mar sin féin, in éagmais imthosca eisceachtúla, nár bhraith sí go bhféadfadh sí eisceachtaí a dhéanamh ar chineál finideach agus teoranta ó thaobh ama de na Scéime Saoire Oibre i gcásanna aonair, go raibh údar cuí leis an gcinneadh trí thagairt d'Airteagal 8(2) ECHR. [43] Chinn Hogan J. go raibh an dearcadh céanna ag tromlach na Cúirte seo in *MK (an Albáin)*, agus go bhféadfaí an réasúnaíocht a fuarthas ann a chur i bhfeidhm mutatis mutandis maidir le himthosca an cháis seo. [44] Chinn Hogan J. ina theannta sin gur féidir cinneadh den sórt sin a chosaint beagnach i gcónaí trí thagairt d'Airteagal 8(2) ECHR, toisc go mbainfí

de thátal as murach sin go gcuirfí as go hiomlán cumas an Stáit scéimeanna víosa den sórt sin a bhfuil teorainn ama leo a oibriú agus nach léirítear le himthosca eisceachtúla – amhail, mar shampla, breoiteacht thromchúiseach – nach mbeadh údar maith leis an gcinneadh sin trí thagairt d'Airteagal 8(2) ECHR. [40] Thug Hogan J. faoi deara freisin gur maolaíodh an cur isteach ar shaol an teaghlaigh toisc go raibh an tUasal Middelkamp i gcónaí saor ó thurasóir qua Cheanada chun filleadh ar Éirinn ar feadh tréimhsí suas le go lá.

Maidir léi féin, rinne Dunne J. comhbhrón le tuairimí Charleton J. go bhfuil gá le tástáil tairsí sula ndéanfar cearta Airteagal 8 a ghabháil. D'aontaigh sí le Hogan J., áfach, go raibh cearta Airteagal 8 an fhreagróra gafa sa chás seo. Thug Dunne J. aird ar an bhfíric go raibh an freagróir pósta sular shroich sé Éire, go raibh cónaí orthu le chéile ar feadh a dtréimhse anseo agus gur ghlac tUasal Middelkamp le fostaíocht chun tacú lena fear céile ina chuid staidéir. [3] D'aontaigh Dunne J. le Hogan J. agus le Charleton J. gur ghníomhaigh an tAire go dleathach chun fanacht an fhreagróra a dhiúltú ag féachaint d'Airteagal 8(2) den Choinbhinsiún Eorpach um Chearta an Duine. [4]

An raibh na cúiseanna a thug an tAire réasúnta agus dleathach?

A mhéid a chinn Hogan J., maidir leis na cúiseanna a thug an tAire don Uasal Middelkamp, cé go raibh eochairfhrása na réasúnaíochta a bhí i litir diúltaithe an Aire ar 2 Eanáir 2020 gonta, (ní raibh sa ráiteas níos mó ná: 'is mó leasanna an bheartais phoiblí agus an leasa choitinn maidir le sláine an chórais inimirce a choinneáil ná na gnéithe sin de do chás a d'fhéadfadh tacú le cinneadh do chead a athrú') chuir sé in iúl le soiléireacht leordhóthanach, fiú mura mbeadh sé intuigthe ach amháin, ábhair imní an Aire maidir le saoire den sórt sin a dheonú, ós rud é nár mhó ceart an iarratasóra chun meas ar shaol an teaghlaigh ná leas an-tromchúiseach an Stáit i gcur i bhfeidhm ordúil an chórais inimirce i gcomhthéacs iarratas Airteagal 8(1) ECHR. [46-49] Tháinig Hogan J. ar an gconclúid, dá bhrí sin, gur cheart achomharc an Aire ar an ábhar seo a cheadú sa mhéid nach bhféadfaí a rá go bhfuil an cinneadh a rinneadh ná na cúiseanna ina fhabhar míréasúnach ná neamhdhleathach. [50]

Ina bhreithiúnas, chinn Charleton J. nach meastar aistriú teaghlaigh neamhnáisiúnaigh a bheith ar neamhréir le hAirteagal 8 ECHR ach amháin in imthosca eisceachtúla. Dá réir sin, chinn Charleton J.

gur chiallaigh easpa imthosca eisceachtúla den sórt sin sa chás seo nach raibh cúiseanna mionléirithe ag teastáil ón Aire, agus dá bhrí sin, gur leor na cúiseanna a tugadh. [12, 15] Thug Charleton J. faoi deara go bhfuil soiléireacht i riaradh reachtaíochta thar a bheith tábhachtach, agus gur cheart go mbeadh seirbhísigh phoiblí sábháilte agus reachtaíocht á leanúint acu, á rá, mura léiríonn débhríocht deacracht sa léirmhíniú gur cheart go mbeadh léiriú simplí ar na cúiseanna le haon chinneadh a dhéantar leordhóthanach. [3-4]

An raibh an litir a sheoladh chuig an Uasal Middelkamp ag Barrett J. cuí?

Chomh maith leis an bpríomhachomharc, d'fhéach an tAire freisin le hoiriúnacht agus beanna na litreach a chuir an breitheamh i gceangal le breithiúnas na hArd-Chúirte a cheistiú ar achomharc, a seoladh chuig an Uasal Middelkamp, inar fhéach Barrett J. le míniú gairid a thabhairt ar a bhreithiúnas i dtéarmaí neamhtheicniúla. Chinn Hogan J. go bhfuil cibé an bhfuil litir den chineál seo scríofa go bunúsach ina ábhar de stíl phearsanta

bhreithiúnach-scríbhneoireachta breithiúnais ar a bhféadfadh tuairimí a bheith difriúil go dlisteanach, agus nár chosúil go raibh sé oiriúnach don Chúirt seo dearcadh a thairiscint ar an gceist seo bealach amháin nó bealach eile. Sa mhéid gur foras achomhairc a bhí ann sa chás seo, dhiúltaigh Hogan J. [54-55] d'aontaigh Charleton J. leis an ábhar sin, agus é á áitiú aige gur modh iomchuí é litir shimplí den sórt sin, cé nach raibh gá léi go huilíoch, chun a áirithiú go gcuirfí an cinneadh in iúl go soiléir do na páirtithe. [16-17]

Odum & Eile v. An tAire Dlí agus Cirt agus Comhionannais [2023] IESC 3

Ar achomharc ó: [2021] IEHC 747

Ceannlíne

Leagtar amach sa bhreithiúnas na himthosca inar féidir a mheas go bhfuil achomharc gan bhunús, agus na cúinsí a d'fhéadfadh a thabhairt ar an gCúirt Uachtarach, i bhfeidhmiú na dlínse a bunaíodh leis an Tríú Leasú is Tríocha ar an mBunreacht, a lánrogha a úsáid chun an t-achomharc a éisteacht.

Comhdhéanamh Cúirte

O'Donnell C.J., Charleton, Woulfe, Hogan, Murray JJ.

Breithiúnais

O'Donnell C.J. (lena bhfuil Charleton, Woulfe, Hogan, agus Murray JJ ag aontú).

Cúlra an Achomhairc

Bhí an t-achomharcóir faoi réir ordú ionnarbtha dar dáta 21 Meitheamh 2016. Is é bailíocht an ordaithe díbeartha sin ábhar na n-imeachtaí substainteacha. Ar 22 Samhain 2021, chinn an Ard-Chúirt nár shuigh an t-achomharcóir aon cheann de na forais agóide i gcoinne chinneadh an Aire is freagróir ordú ionnarbtha a dhéanamh, agus dhiúltaigh sí na faoisimh a lorgaíodh a dheonú. Lorg agus dheonaigh an Chúirt seo cead don achomharcóir achomharc a dhéanamh i gcoinne chinneadh na hArd-Chúirte an 29 Meitheamh 2022. Go neamhspleách ar na himeachtaí sin, d'éirigh leis an achomharcóir iarratas a dhéanamh ar Scéim na nImlirceach Fadtéarmach gan Doiciméid a Thabhairt chun Rialtacht. Mar thoradh air sin, tugadh cead don achomharcóir fanacht sa Stát ar feadh tréimhse dhá bhliain, agus cúlghaireadh ordú díbeartha an 21 Meitheamh 2016. Is iad na saincheistanna atá le cinneadh sna himeachtaí seo, ar an gcéad dul síos, an bhfuil an t-achomharc seo bréagach toisc gur cúlghaireadh an t-ordú ionnarbtha, agus ar an dara dul síos, má thugann an Chúirt seo freagra dearfach ar an gcéad saincheist, dá mba rud é, mar sin féin, go n-úsáidfadh an Chúirt seo a lánrogha chun an t-achomharc a éisteacht.

Cúiseanna leis an mBreithiúnas

Rinne an Chúirt, i gcinneadh ó O'Donnell C.J., athbhreithniú ar na húdaráis maidir le dlísteacht sa dlínse seo agus i ndlínse eile faoin dlí coiteann, go háirithe: Lofinmakin v. An tAire Dlí agus Cirt,

Comhionannais agus Athchóirithe Dlí agus eile [2013] IESC 49, [2013] 4 I.R. 274; 274; G. v. Collins [2004] IESC 38 (Neamhthuaisicthe, An Chúirt Uachtarach, Hardiman J., 12 Iúil, 2004); Bord Measúnaithe Díobhálacha Pearsanta (Uimh. 2) [2006] IESC 62, [2007] 1 I.R. 328; Borowski v. Ceanada [1989] 1 S.C.R. agus Elders Pastoral Ltd v. Bank of New Zealand [1990] 1 W.L.R 1090. Rinne an Chúirt athbhreithniú freisin ar údaráis maidir le seasamh (prionsabal dlí ar leith ach gaolmhar) lena n-áirítear Mohan v. Éire agus an tArd-Aighne [2019] IESC 18, [2021] 1 I.R. 293. Chinn an Chúirt go raibh bunús leis an achomharc toisc gur cúlghaireadh ábhar na n-imeachtaí, an t-ordú díbeartha.

D'ainneoin an chinnidh go bhfuil an cás gan bhunús, chinn an Chúirt go n-úsáidfadh sí a lánrogha chun an t-achomharc a éisteacht. Thug an Chúirt aird ar na hathruithe a rinneadh leis an Tríú Leasú is Tríocha ar an mBunreacht a raibh sé d'éifeacht acu dlínse achomhairc dara sraith a thabhairt don Chúirt seo in imthosca ina mbaineann an t-achomharc le hábhar lena ngabhann tábhacht phoiblí ghinearálta nó ina bhfuil sé ar mhaithe leis an gceartas, faoi Airteagal 34.5.3° agus Airteagal 34.5.4° den Bhunreacht.

I bhfianaise na dlínse sin, shainithin an Chúirt roinnt tosca a raibh tionchar acu ar dhiscreid na Cúirte an cás seo a éisteacht in ainneoin iad a bheith bréagach:

- i. D'éistfí leis an gcás i gcomhthéacs sáraíochta iomlán.
- ii. Cinneadh a bheith ann go mbaineann saincheist dlí a bhfuil tábhacht phoiblí ghinearálta léi leis an achomharc, agus a inmhianaithe atá sé an dlí a shoiléiriú.
- iii. Éifeacht fasach chinneadh na cúirte íochtará a bhfuiltear ag iarraidh achomharc a dhéanamh ina leith.
- iv. Úsáid cheart a bhaint as acmhainní cúirte atá gann agus costasach.
- v. An baol a bheith ann go mbeidh iarmhairt dhochrach leanúnach ar an ordú díbeartha do na hAchomharcóirí.
- vi. Ordú costas a bheith ann.

Maidir leis an Acht Uchtála 2010, Ailt 49(1) agus 49(3) agus maidir le A (mionaoiseach) agus B (mionaoiseach): Údarás Uchtála na hÉireann v. C agus D agus an tArd-Aighne [2023] IESC 6

Ar achomharc ó: [2021] IEHC 7 84

Ceannlíne

Cinneann an Chúirt Uachtarach nach mbeadh sé contrártha do bheartas poiblí na hÉireann an t-ordú uchtála leastuismitheora a aithint ná é a chur ar Chlár na nUchtálacha Idirnáisiúnta.

Comhdhéanamh Cúirte

O'Donnell C.J., Dunne, O'Malley, Baker, Hogan, Murray, Collins JJ.

Breithiúnais

O'Donnell C.J. O'Donnell C.J. (lena bhfuil Dunne, O'Malley, Baker, Murray, agus Collins JJ ag aontú). Hogan J. (lena bhfuil Dunne, O'Malley, Baker JJ. ag aontú).

Cúlra an Achomhairc

Baineann an cás seo le haitheantas sa Stát seo d'ordú uchtála leastuismitheora a rinne cúirt i Colorado, SAM i leith cúpla leanbh, A agus B.

Rugadh A agus B i Colorado de bhun Comhaontú Iompróra Toirchis a rinneadh idir na tuismitheoirí atá beartaithe, C agus D le E agus Comhaontú Deontóra Uibheacha Aitheanta a rinneadh idir C agus D agus F. Is lánúin phósta den ghnéas céanna iad C agus D. Is é C athair géiniteach na leanaí, d'uchtaigh D na leanaí trí ordú uchtála leastuismitheora i Colorado, is é E an mháthair ionaid agus is é F an mháthair ghéiniteach. Rugadh C i Sasana agus rugadh D i dTuaisceart Éireann.

I mí Lúnasa 2014, rinne cúirt i Colorado, tar éis achainí chun caidreamh tuismitheora agus linbh a chinneadh, ordú ag dearbhú gurb é C athair agus tuismitheoir aonair na leanaí gan bhreith ag an am. Bhí E ar an eolas faoi na himeachtaí sin, agus chuir sí isteach "Admháil Neamh-Máithreachais" inar dhearbhaigh sí nárbh í an mháthair nádúrtha, ghéiniteach, nó bheartaithe í agus nach n-éileodh sí aon chearta i leith na leanaí. Ina dhiaidh sin, i mí Feabhra 2015, fuair D foraithe uchtála leastuismiúla ó chúirt Colorado i leith A agus B. Is é aitheantas an

ordaithe uchtála leastuismiúil seo atá mar ábhar an achomhairc seo.

Rinne D iarratas chuig an Údarás Uchtála de bhun alt go den Acht Uchtála 2010 ("Acht 2010") chun an uchtáil leastuismitheora a aithint agus a chur faoi deara í a chlárú ar Chlár na nUchtálacha Idirnáisiúnta ("RICA"). Bhí an tÚdarás den tuairim gur ardaigh an t-iarratas ceist amháin nó níos mó maidir le beartas poiblí, agus dá réir sin, mar a cheanglaítear le halt 49(3) d'Acht 2010, tharchuir sé Cás Sonraithe chuig an Ard-Chúirt. San Ard-Chúirt, chinn Barrett J. nach mbeadh an t-uchtú leastuismiúil ag teacht salach ar bheartas poiblí na hÉireann agus gur féidir na huchtálacha a chlárú ar RICA.

Cúiseanna leis an mBreithiúnas

Diúltaíonn an Chúirt don achomharc agus seasann sí le cinneadh na hArd-Chúirte, ach ar chúiseanna éagsúla seachas breitheamh na trialach. Tugann an dá bhreithiúnas barúlacha maidir le hinmhiannaitheacht na reachtaíochta ar an ábhar.

Thug an Chúirt dá haire go bhfuil dhá ghné den achomharc sin a bhaineann leis an mbeartas poiblí; an beartas poiblí a bhaineann le hin-fhorfheidhmitheacht gnéithe de na comhaontuithe conarthacha agus den bheartas poiblí a bhaineann le haitheantas a thabhairt do stádas glactha leanaí a rugadh de bhun na gcomhaontuithe sin agus, dá bhrí sin, do stádas tuismitheora.

Measann an Chúirt, mar gheall ar a gcineál tráchtála, go mbeadh gnéithe de na comhaontuithe conarthacha a bhí mar chúlra leis an uchtú leastuismiúil neamh-infheidhmithe ar chúiseanna beartais phoiblí dá ndéanfadh na páirtithe iarracht iad a fhorfheidhmiú sa dlínse seo. Measann Hogan J. freisin go bhfuil roinnt gnéithe de na comhaontuithe neamh-infheidhmithe ar chúiseanna beartais phoiblí toisc go bhféachann siad le hathrú a dhéanamh ar stádas tuismitheora C, D, agus E, agus go gcuireann na conarthaí isteach go mór ar shaoirsí bunúsacha agus ar neamhspleáchas pearsanta E, agus ar a cearta chun príobháideachais agus chun an duine faoi Airteagal 40.3.1° agus 40.3.2° den Bhunreacht.

Cé go n-aithníonn O'Donnell C.J. go dtiocfadh saincheisteanna suntasacha chun cinn maidir le neamhspleáchas pearsanta, ach i bhfianaise a chonclúidí maidir le cineál tráchtála na gconarthaí, measann sé nach gá tuairim chríochnaithe a chur in iúl maidir leis na saincheisteanna sin. Cinneann an Chúirt freisin, de réir fhórais an cháis seo, nach bhfuil aon saincheisteanna in-fhorfheidhmitheachta ann a eascraíonn as an bhfíric gur tugadh toiliú E roimh bhreith, agus ní tar éis breithe, nó cearta leanaí a bheith ar an eolas faoina gcéannacht ghéiniteach.

Measann an Chúirt, cé go mbeadh nó go bhféadfadh gnéithe de na comhaontuithe conarthacha a bheith neamh-infheidhmithe ar fhórais beartais phoiblí, ní gá go gceanglófaí nó go n-ordófaí leis sin nár cheart uchtáil aon leanaí ina dhiaidh sin a rugadh de bhun na socruithe sin a aithint sa Stát. Cinneann an Chúirt go bhfuil leas láidir beartais phoiblí ann maidir leis an stádas a thugtar do dhuine le dlí a shainchónaithe nó a ghnáthchónaithe a aithint, go háirithe in éagmais beartais phoiblí baile soiléir dá mhalairt.

Thairis sin, measann an Chúirt go bhfuil beartas ginearálta Acht 2010 i bhfabhar na n-uchtálacha sin a aithint ar an gcaoi chéanna. Tá spéis mhór ann stádas leanaí a thabhairt chun rialtacht agus cásanna ina bhfuil stádais éagsúla ag leanaí ar fud dlínsí a sheachaint. Ar deireadh, measann an Chúirt go dtugtar tuilleadh tacaíochta le hAirteagal 42A.4 den Bhunreacht don chonclúid gur cheart an t-ordú a aithint maidir le leas an bheartais phoiblí chun leas an linbh a chosaint.

Dá bhrí sin, measann an Chúirt nach bhfuil aon bhacainn beartais phoiblí ann cheana maidir leis an ordú uchtála follasach sin a aithint agus maidir lena iontráil ar RICA.

Tomás Heneghan v. An tAire Tithíochta, Pleanála agus Rialtais Áitiúil, Rialtas na hÉireann, an tArd-Aighne agus Éire [2023] IESC 7

Ar achomharc ó: [2021] IEHC 716

Ceannlíne

Cheadaigh an Chúirt Uachtarach achomharc an iarratasóra i gcoinne chinneadh na hArd-Chúirte Roinne, agus chinn sí nach bhfuil fo-ailt 6 agus 7 d'Acht Toghcháin an tSeanaid (Comhaltaí Ollscoile), 1937 i gcomhréir le forálacha Airteagal 18.4.2° den Bhunreacht.

Comhdhéanamh Cúirte

O'Donnell C.J., Dunne, Charleton, O'Malley, Baker, Hogan, Murray JJ.

Breithiúnais

Murray J. (lena bhfuil O'Donnell C.J., Dunne, O'Malley, Baker JJ. ag aontú); Hogan J. ag aontú; Charleton J. ag easaontú.

Cúlra an Achomhairc

Is céimí de chuid Ollscoil Luimnigh an t-iarratasóir sa chás seo a d'iarr go mbeadh sé cláraithe chun vótáil sa chéad olltoghchán eile do shuíocháin i Seanad Éireann. Tar éis don Aire Tithíochta, Pleanála agus Rialtais Áitiúil diúltú dá iarratas, thionscain sé imeachtaí chun agóid a dhéanamh i gcoinne bailíocht bhunreachtúil agus comhoiriúnacht gnéithe éagsúla den phróiseas chun comhaltaí den Seanad a thoghadh leis an gCoinbhinsiún Eorpach um Chearta an Duine ("ECHR").

Diúltaíodh d'éileamh an iarratasóra tar éis éisteachta os comhair Ard-Chúirte Roinne (Irvine P., Simons agus O'Moore JJ.). Rinne an t-iarratasóir iarratas ina dhiaidh sin ar chead achomharc a dhéanamh chun na Cúirte Uachtaraí i gcoinne na coda sin de chinneadh na hArd-Chúirte lenar diúltaíodh dá agóid i gcoinne bailíocht bhunreachtúil agus comhoiriúnacht le ECHR maidir le céimithe institiúidí ardoideachais seachas Coláiste na Tríonóide, Baile Átha Cliath ("TCD") agus Ollscoil na hÉireann ("NUI") a eisiáimh ó rannpháirtíocht i dtoghcháin do Sheanad Éireann.

Cúiseanna leis an mBreithiúnas

Le linn a bhreithiúnais lena gceadaítear achomharc an iarratasóra ón Rannán Ard-Chúirt, leagann Murray J. amach prionsabail an dlí ba cheart don

Chúirt a chur i bhfeidhm chun réiteach a fháil ar na saincheistean deacra léirmhínte a eascraíonn as seasaimh na bpáirtithe maidir le brí Airteagal 18.4.2° den Bhunreacht mar a cuireadh isteach tar éis reifrinn in 1979. Cinneann sé, ag féachaint do na prionsabail sin, gurbh é éifeacht Airteagal 18.4.2° sainordú a thabhairt don Oireachtas reachtaíocht a thabhairt isteach chun leathnú a dhéanamh ar an gceart vótála chun an seisear comhaltaí de Sheanad Éireann dá dtagraítear in Airteagal 18.4.1(i) agus (ii) den Bhunreacht a thoghadh.

Measann sé gur tugadh discréd an-leathan don Oireachtas maidir leis an gcaoi ar athbhunaigh sé an saincheadúnas. Mar sin féin, ar a laghad, b'éigean an saincheadúnas a leathnú mar thoradh ar an athchóiriú ionas go bhféadfadh institiúid ardoideachais amháin nó níos mó chomh maith le OÉ nó Coláiste na Tríonóide páirt a ghlacadh i dtoghadh na gcomhaltaí sin den Seanad a thogh OÉ agus Coláiste na Tríonóide amháin roimhe seo.

Is iad na roghanna atá ar fáil don Oireachtas reachtaíocht a rith mar sin ná a chinntiú go ndílsítear an saincheadúnas do OÉ agus do Choláiste na Tríonóide, Baile Átha Cliath agus d'institiúid ardoideachais amháin eile nó níos mó, cé go mbeadh sé ar oscailt don Oireachtas freisin an saincheadúnas a dhílsiú do OÉ agus d'institiúid amháin nó níos mó dá leithéid, nó do Choláiste na Tríonóide, Baile Átha Cliath agus d'institiúid amháin nó níos mó dá leithéid (b'iomchuí an dá rogha dheireanacha sin, go háirithe, i gcás díscaoileadh OÉ nó Choláiste na Tríonóide). Measann sé gurb é seo an t-aon léirmhíniú ar an bhforáil a urramaíonn téacs Airteagal 18.4.2° agus a thugann éifeacht do chuspóir an Leasaithe mar atá sonraithe i dtéacs Airteagal 18.4 ina iomláine agus mar a mhínítear don Phobal sa ráiteas ar an togra atá i gceangal le halt 1 d'Acht an Reifrinn (Leasú), 1979.

Dá bhrí sin, tá fo-alt 6 agus fo-alt 7 d'Acht Toghcháin an tSeanaid (Comhaltaí Ollscoile), 1937 ("Acht 1937"), tríd an gceart vótála sin a theorannú do Choláiste na Tríonóide agus Ollscoil na hÉireann, neamhbhailí toisc go gceanglaítear le hAirteagal 18.4.2° an toghlucht sin a athchumrú ar cheann amháin nó ar cheann eile de na bealaí sin. Mheas Murray J. gur cheart go mbeadh an dearbhú seo

go hiomlán ionchasach agus gur cheart é a chur ar fionraí ionas go mbeidh deis ag an Oireachtas reachtaíocht a rith anois i gcomhréir lena dhualgas bunreachtúil.

Ba cheart feidhm a bheith ag an bhfionraí sin ar an gcéad dul síos go dtí 31 Iúil 2023. Éistfidh an Chúirt le haighneachtaí breise roimh an dáta sin maidir leis an méid ar cheart é a chur ar fionraí tuilleadh ina dhiaidh sin. Go dtí go gcuirfear deireadh leis an bhfionraí sin, ní dhéanfaidh an cinneadh sin difear do bhailíocht aon Oireachtais ná d'aon ghníomh de chuid aon Oireachtais, agus nuair a chuirfear deireadh leis an bhfionraí sin beidh an dearbhú iomlán ionchasach.

Cinneann Hogan J., ag aontú dó, go bhforchuireann Airteagal 18.4.2°, ar é a thógáil go cuí agus go comhthéacsúil, oibleagáid bhunreachtúil saincheadúnas Sheanad na hOllscoile athbhreithniú agus a fhadú laistigh de thréimhse réasúnach ama ó dháta achtaithe an Achta um an Seachtú Leasú ar an mBunreacht (Forais Ardoideachais do Thoghadh Comhaltaí de Sheanad Éireann), 1979. Tá an thréimhse ama réasúnach sin i bhfad ó shin agus de thoradh air sin go ndearnadh Acht 1937 míbhunreachtúil. Tá sé d'oibleagáid ar an Oireachtas athbhreithniú a dhéanamh ar thoghlaigh na nOllscoileanna sin ar bhealach atá i gcomhréir leis an dlí, agus ní mór an oibleagáid sin a chomhlíonadh anois laistigh de thréimhse réasúnta. Dá bhrí sin, chuirfeadh Hogan J. an dearbhú míbhunreachtúlachta sin i leith fho-ailt 6 agus 7 d'Acht 1937 ar fionraí go dtí an 31 Iúil 2023 ar an gcéad dul síos, ar feitheamh ordú breise ón gCúirt.

Tá Charleton J., easaontach, difriúil ón tromlach ina anailís ar théacs an Bhunreachta. Déantar an Bunreacht a dhréachtú ar bhealach difriúil ná reachtanna, atá frithghníomhach ar chonspóidí reatha. Is doiciméad é an Bunreacht a tógadh go cúramach agus atá struchtúrtha go bunúsach. Tá

sé míloighciúil an Bunreacht a thógáil trí chanóin de thógáil reachtúil. Ní féidir brí 'may' a thabhairt don fhocal 'must' laistigh den téacs bunreachtúil. Tá Charleton J. ag brath ar an leagan Gaeilge den Bhunreacht chun tacú leis an dearcadh seo, trí anailís a dhéanamh ar an úsáid a bhaintear arís agus arís eile as téarmaí cumasúcháin a smaoiníonn ar an téacs. Ag tabhairt dá haire di, áfach, nach ndearnadh aon díospóireacht pharlaiminteach ná aon urraíocht os comhair na Dála ná an tSeanaid ar aon togra i ndiaidh an Seachtú Leasú ar an mBunreacht, cinneann Charleton J. go bhfuil dualgas bunúsach polaitiúil ar an mBunreacht toil an phobail a bhreithniú agus a chur in iúl go dáiríre i gcás go ndearnadh vótáil dhearfach i reifreann. Tugadh neamhaird air sin sa réimse polaitiúil. Ar a anailís, tá toil na ndaoine socraithe le breis agus 40 bliain agus is masla é seo don daonlathas. Cinneann sé gur cheart go n-eiseofaí dearbhú á rá go ndearnadh neamhaird d'oibleagáid bhunúsach dhaonlathach: Chun dul chomh fada leis an chuid is mó, a deir sé, sáraíonn an scaradh na gcumhachtaí fhoirceadal.

A, B agus C (Mionaoiseach ag Agairt ag a Chéad Chara Eile, A) v. An tAire Gnóthaí Eachtracha agus Trádála [2023] IESC 10

Ar achomharc ó: [2021] IEHC 785

Ceannlíne

Cheadaigh an Chúirt Uachtarach achomharc an Aire i gcoinne bhreith na hArd-Chúirte agus chinn sí nach tuismitheoir C é A chun críocha alt 7(1) d'Acht Náisiúntachta agus Saoránachta Éireann 1956.

Comhdhéanamh Cúirte

Dunne, Charleton, Woulfe, Hogan, Murray JJ.

Breithiúnais

Murray J. (lena bhfuil Dunne, Charleton, Woulfe JJ. ag aontú); Hogan J. ag aontú (lena bhfuil Woulfe J. ag aontú).

Cúlra an Achomhairc

Baineann an tsaincheist san achomharc seo le brí alt 7(1) d'Acht Náisiúntachta agus Saoránachta Éireann, 1956 ("Acht 1956"), arna leasú. Luaitear san fhoráil sin gur saoránach Éireannach é nó í duine 'más rud é, an tráth a rugadh é nó í, go raibh ceachtar tuismitheoir ina shaoránach Éireannach nó ina saoránach Éireannach'. Is í an tsaincheist sin an éifeacht an fho-ailt seo gur saoránach Éireannach é an tríú hiarratasóir, C, toisc gur saoránach Éireannach é fear céile (A) athair géiniteach C (B). Tagann sé chun cinn i gcomhthéacs inarb iad A agus B tuismitheoirí C anois, de bhua ordú ó chúirteanna Shasana agus na Breataine Bige (ina bhfuil sainchónaí ar A, B agus C), ach nárbh é A tuismitheoir tráth bhreith C. Ní sholáthraíonn dlí na hÉireann aon mheicníocht shaincheaptha chun aitheantas a thabhairt d'orduithe cúirte eachtraí den chineál seo.

Is cónaitheoirí iad A, B agus C i Sasana agus tá sainchónaí orthu i Sasana. Is saoránach Briotanach é B, agus is saoránach Éireannach é A ó rugadh é, agus tá saoránacht na Breataine aige freisin. Rugadh C i Sasana in Aibreán 2015 trí mháthairionadaíocht iompair. Ceapadh é trí úsáid a bhaint as suthanna a chruthaigh uibheacha a sholáthair deontóir anaithnid (ach inrianaithe) a inseamhnaíodh le speirm ó B. Aistríodh na suthanna a tháinig as sin go dtí broinn D. Tar éis bhreith C, eisíodh teastas breithe de chuid na Ríochta Aontaithe inar taifeadadh D mar mháthair C, agus B mar a athair.

I mí Iúil 2015, d'éirigh le A agus B iarratas a dhéanamh chuig an bPríomh-Chúirt Teaghlaigh i Londain ar ordú tuismitheora i leith C de bhun alt 54 den Human Fertilisation and Embryology Act 2008 (Acht ó pharlaimint na Ríochta Aontaithe). Deonaíodh an t-ordú sin an 21 Iúil 2015. Faoi dhlí Shasana, ba é éifeacht an ordaithe sin ná tuismíocht C a athshannadh ó B agus D, go A agus B agus, dá bhrí sin, feidhmíodh an t-ordú chun cearta tuismitheora D a mhúchadh. Eisíodh teastas breithe athbhreithnithe ina dhiaidh sin do C chun A agus B a thaifeadadh mar thuismitheoirí C.

Go luath in 2017, rinne A agus B iarratas chuig an Aire Gnóthaí Eachtracha agus Trádála ("an tAire") ar phas i leith C. Foráiltear le halt 7 d'Acht na bPasanna 2008 nach mór don Aire a bheith sásta, sula n-eisíonn sé nó sí pas, gur saoránach Éireannach é nó í an duine ábhartha. D'áitigh A agus B, i bhfianaise alt 7(1) d'Acht 1956, gur shaoránach Éireannach é C toisc gurbh é A a thuismitheoir, agus mar gheall ar náisiúntacht Éireannach A. Le linn comhfhreagrais ina dhiaidh sin ón oifig pas agus víosa in Ambasáid na hÉireann i Londain, cuireadh in iúl do A agus B go raibh sé beartaithe ag an Roinn Gnóthaí Eachtracha agus Trádála an t-iarratas ar phas do C a dhiúltú, mar (dúradh) tuigeadh go gciallaíonn 'tuismitheoir' chun críocha alt 7(1) 'máthair' nó 'athair' an linbh, nó uchtaitheoir fireann an linbh.

Níor cinneadh an t-iarratas go fóill i mí Iúil 2020, tionscnaíodh na himeachtaí seo san Ard-Chúirt. Lorg na hiarratasóirí ordú mandamus lena n-ordófaí don Aire cinneadh a dhéanamh i dtaobh pas Éireannach a eisiúint i leith C, agus ordú lena n-ordófaí don Aire pas Éireannach a eisiúint i leith C chomh maith le faoisimh dhearbhaitheacha choimhdeacha éagsúla.

Ar chúiseanna a míníodh i mbreithiúnas forchoimeáda ([2021] IEHC 785), d'aontaigh Barrett J. le forléiriú alt 7(1) d'Acht 1956 a d'áitigh na hiarratasóirí, agus chinn sé gur 'tuismitheoir' C é A chun críocha na forála sin agus, dá thoradh sin, gur shaoránach Éireannach é C.

Cúiseanna leis an mBreithiúnas

Le linn a bhreithiúnais lenar ceadaíodh achomharc an Aire ón Ard-Chúirt, chinn Murray J. nach tuismitheoir C é A toisc go n-úsáidtear an téarma sin in alt 7(1) d'Acht 1956.

Murray J. a chinneann: [17]

1. Féadfar ordú tuismitheora na cúirte i Sasana ar a bhfuil na hiarratasóirí ag brath a aithint i bprionsabal le dlí idirnáisiúnta príobháideach an Stáit. Ní bhaineann sé leis an gconclúid sin, sa chás seo, nach gceadaítear le dlí na hÉireann orduithe den sórt sin a dhéanamh sa dlínse seo. Mar sin féin, má aithnítear ordú den sórt sin le rialacha dhlí coiteann na hÉireann chun críoch áirithe, ní chiallaíonn sé sin gur “tuismitheoirí” iad na hiarratasóirí mar go bhfuil an focal sin le feiceáil i ngach foráil reachtach sa dlínse seo. Ní mór gach reacht ina bhfuil an focal sin le feiceáil a léirmhíniú de réir a theanga, a chomhthéacs agus a chuspóra féin.
2. Tagraíonn Roinn 7(1) d’Acht 1956, nuair a úsáideann sé an téarma ‘tuismitheoir’, d’athair géiniteach an linbh atá i gceist agus áirítear leis máthair bhreithe an linbh (ní gá sa chás seo cinneadh a dhéanamh an gcuimsítear máthair ghéiniteach an linbh leis freisin).
3. Fiú dá mbeadh ceann amháin nó gach ceann de na hargóintí bunreachtúla a chuir na hiarratasóirí chun cinn sa chás seo suite go maith, ní fhéadfaí alt 7(1) a fhorlárú chun “tuismitheoir” A, C a dhéanamh mar go n-úsáidtear an téarma sin san fhoráil sin. Ní hamháin go bhfuil an tógáil seo an-mhíchompordach leis an teanga a úsáidtear in alt 7(1), ach dá bhforbrófaí an fhoráil ar an mbealach sin d’athrófaí an scéim reachtach go radacach ón scéim reachtach sin a achtaíodh, inar beartaíodh saoránacht trí shliocht a bheith ag dul trí dhaoine a bhí ina dtuismitheoirí tráth a rugadh an leanbh amháil ó phointe a bhreithe nó a breithe.
4. Ag tabhairt dá haire gurb é atá san argóint bhunreachtúil a mhol na hiarratasóirí argóint ar dá réir a bheadh C i dteideal saoránacht Éireannach in imthosca nach mbeadh duine a bhféadfaí a rá go bhfuil a shamhail de shuíomh agus a bhfuil sainchónaí air in Éirinn i dteideal na saoránachta sin, níl sé de shaoirse ag an gCúirt in aon chás a bhreithniú an mbeadh sé neamhbhailí, ag féachaint d’fhorálacha an Bhunreachta ar aon cheann de na cúiseanna a mholtar sa chás seo, orduithe na n-iarratasóirí a dheonú lena leagtar síos forálacha Alt

7(1) d’Acht 1956. Níor lorgaíodh faoiseamh dearbhaitheach den sórt sin sna himeachtaí seo, ní raibh na páirtithe a gceanglaítear orthu de réir dlí an cás sin a chomhlíonadh os comhair na cúirte agus ní dhearnadh agóid i gcoinne na saincheiste os comhair na hArd-Chúirte. Ná – ar chúiseanna comhchosúla – níl saoirse ag an gcúirt dearbhú neamhréireachta a dheonú de bhun alt 5(1) d’Acht 2003.

5. An faoiseamh a mhol IHREC – ordú dearbhaitheach gur sháraigh an Stát cearta C faoi Airteagail 40.1, 40.3, 41 agus 42A den Bhunreacht – trí mhainneachtain foráil a dhéanamh maidir le bealach reachtach chun saoránachta cirt bhreithe a thabhairt do leanbh a rugadh tar éis máthairionadaíochta ar saoránach Éireannach é a tuismitheoir neamh-ghéiniteach, d’fhéadfadh sé loighic ghearán na n-iarratasóirí sa chaingean seo a léiriú indeireadh na dála. Is cinnte go seachnaítear an forleithhead a d’fhéadfadh a bheith ann mar thoradh ar léirmhíniú ar alt 7(1) a leathnaigh an t-alt chuig gach tuismitheoir dlíthiúil de réir an dlí maidir le sainchónaí saoránaigh Éireannaigh ach amháin sa mhéid gur cuireadh cosc ar aitheantas le beartas poiblí. Mar sin féin, chun iarratas ar faoiseamh den chineál sin a mheas fiú (iarratas nár lorg na hiarratasóirí féin), bheadh ar an gcúirt dul isteach sna páirtithe iomchuí agus bheadh uirthi deis a thabhairt don Stát fianaise a thabhairt ar aird lena dtabharfaí aghaidh ar na cúiseanna nár ghlac sé leis an gcur chuige sin.

Ní féidir é sin a dhéanamh ar thionscnamh fógra-pháirtí ag an gcéim seo de na himeachtaí seo.

Tugann Murray J. faoi deara freisin gurbh é dlí na hÉireann foráil a dhéanamh go ndéanfadh na cúirteanna sa dlínse seo orduithe tuismitheora den chineál a rinneadh i Sasana sa chás seo agus faoi na cineálacha coinníollacha dá bhforáiltear sa dlínse sin, thioctadh saincheisteanna suntasacha chun cinn faoi Airteagal 40.1 den Bhunreacht dá mba é an tOireachtas ceart saoránachta a bhí á theachtadh laistigh de theaghlaigh eile a bhaint de leanaí na dtuismitheoirí a bhí foraitheanta amhlaidh. [119] Dá ndéanfaí amhlaidh, chaithfí go difreálach le daoine a bhfuil an chuma orthu gur daoine den chineál céanna iad ar thrí leibhéal – idir an saoránach trínar féidir leis an tsaoránach pas a fháil agus an saoránach nach féidir leis pas a fháil tríd, idir an leanbh a thairbhíonn

den tsaoránacht agus an leanbh nach mbaineann, agus idir an t-aonad teaghlaigh ar féidir an ceart sin a tharchur laistigh de agus an t-aonad teaghlaigh nach féidir an ceart sin a tharchur laistigh de. Deir Murray J. má tá bonn cirt le cóireáil dhifreálach den sórt sin, nach bhfuil sé féin-soiléir, agus go bhfuil a leithéid de fhírinniú riamh aitheanta ag an bhfreagróir le linn argóint sa chás seo. Agus, a deir sé, dá ndéanfaí orduithe den sórt sin a chumasú faoi dhlí na hÉireann agus faoi shaoránacht arna leathnú trí shliocht laistigh de na caidrimh a bunaíodh amhlaidh, bheadh réasúnú soiléir agus réasúnach ag teastáil freisin chun saoránacht a dhiúltú do leanaí saoránach Éireannach a bhfuil sainchónaí orthu i ndlíne eile agus ar cinneadh orthu tuismíocht a theachtadh faoi chóras dlí cosúil leis an gcóras is infheidhme anseo. Maidir leis seo freisin, a deir sé, níl sé soiléir láithreach cad a bheadh san fhírinniú sin. Mar sin, cheadódh Murray J. an t-achomharc a mhéid a chinn breitheamh na trialach gurbh é A tuismitheoir C toisc go bhfuil an téarma sin le feiceáil in alt 7(1) d'Acht 1956.

Tá Hogan J. den tuairim, in éagmais dúshlán díreach do bhunreachtúlacht alt 7(1) d'Acht 1956, gur cheart an t-achomharc a cheadú agus a dhiúscairt ar an mbealach a mhol Murray J. ina bhreithiúnas. **[23]** Dearbhaíonn Hogan J. gurbh é a bheadh i gceist lena mhalairt a choinneáil ná neamhaird a thabhairt ar ghnáthfhocail an fho-ailt atá ina gcuid dhílis den scéim reachtúil nach féidir leis an gCúirt seo neamhaird a thabhairt orthu ná déileáil leo mar fhocail fhíor-riachtanacha. **[5]** Tá Hogan J. den tuairim, cé gur cinnte go n-ardaíonn mainneachtain an Oireachtais saoránacht de shliocht a cheadú i gcás den sórt sin géarcheist bhunreachtúil ag féachaint d'idirghníomhú Airteagal 9.1.3 agus Airteagal 41.4 le chéile nuair a léitear é i gcomhar le hAirteagal 40.1, nár chuir na hiarratasóirí i gcoinne bhunreachtúlacht na rannóige i ndáiríre nó gur iarr siad dearbhú gurbh ionann mainneachtain an Oireachtais foráil a dhéanamh amhlaidh do shaoránacht de shliocht i gcás tuismitheoirí Éireannacha neamhghéiniteacha agus sárú ar Airteagal 40.1 nach mbeadh sé iomchuí leanúint ar aghaidh níos faide. **[21]**

Ina theannta sin, measann Hogan J. nach mbeadh sé iomchuí don Chúirt bunreachtúlacht birt reachtaigh a fhógairt in aon chás gan na himeachtaí a sheirbheáil ar an Ard-Aighne ar an mbealach a cheanglaítear le Rialacha na nUaschúirteanna agus le nósanna imeachta cothroma nó a cheadú go leathnófaí raon feidhme achomhairc le haighneachtaí Choimisiún na hÉireann um Chearta an Duine agus Comhionannas ar achomharc i gcás nach ndearna na páirtithe argóint bhunreachtúil a chur chun cinn roimhe sin ar shlí eile. **[21-22]**

Ina theannta sin, measann Hogan J., sna himthosca nár iarradh dearbhú míbhunreachtúlachta iontu nach féidir an tástáil dhúbailte tógála a leathnú chun oibriú mar fhoirm ionadach de thoradh míbhunreachtúlachta nó chun toradh samhail-mhíbhunreachtúlachta a bhaint amach trí ghnáthbhrí an méid a deir an reacht iarbhír a shaobhadh go radacach trí bhríonna nua a chruthú a bhfuil focail na reachtaíochta réasúnta os a gcionn nó atá thar aon tógáil atá oscailte go réasúnach sna himthosca. **[8-10]**

Christopher McGee v. Gobharnóir Phríosún Phort Laoise & Eile [2023] IESC 14

Ar achomharc ó: [2022] IEHC 210

Ceannlíne

Dhiúltaigh an Chúirt Uachtarach d'achomharc an achomharcóra agus dhearbhaigh sí cinneadh na hArd-Chúirte.

Comhdhéanamh Cúirte

O'Donnell C.J., Irvine P., MacMenamin, O'Malley, Baker, Hogan, Murray JJ.

Breithiúnais

O'Donnell C.J. O'Donnell C.J. (Lena bhfuil Dunne, Charleton, O'Malley, Woulfe, Hogan, Collins JJ. ag aontú).

Cúlra an Achomhairc

Coinníodh an t-achomharcóir i bPríosún Phort Laoise idir 2000 agus 2004. Le linn an ama sin, líomhnaíonn an t-achomharcóir gur ceanglaíodh air “sleamhnú amach” mar gheall ar easpa sláintíochta sa chillín. An Chúirt seo in *Simpson v. Gobharnóir Phríosún Mhuinseo* [2019] IESC 81, [2020] 3 I.R. 113 dhearbhaigh sí gur sháraigh an cleachtas príosúnaigh a ligean amach a gcearta pearsanta mar a ráthaítear le hAirteagal 40.3 den Bhunreacht, agus gur eascair teidlíocht ar éileamh ar dhamáistí in imeachtaí sibhialta as.

In 2014, deich mbliana tar éis an t-achomharcóir a scaoileadh saor ón bpríosún, chuir sé tús le himeachtaí san Ard-Chúirt i gcoinne na bhfreagróirí as cearta bunreachtúla a shárú agus lorg sé damáistí. Thug na freagróirí cosaint iomlán agus rinne siad réamhagóid go raibh caingean an achomharcóra faoi urchosc de bhun alt 11(2) den Acht um Reacht na dTréimhsí, 1957 arna leasú (“Acht 1957”). Foráiltear leis an bhforoinn seo: -

“Faoi réir mhír (c) den fho-alt seo agus alt 3(1) den Acht um Reacht na dTréimhsí (Leasú), 1991, ní dhéanfar caingean a bheidh bunaithe ar thort a thionscnamh tar éis sé bliana a bheith caite ón dáta a d'fhabhraigh an chúis chaingne”.

Áitíonn an t-achomharcóir nach bhfuil an fhoráil seo d'Acht 1957 infheidhme sa chás seo, ós rud é gur “éileamh iomlán Meskell” é a éileamh, agus nach éileamh é atá “bunaithe ar thort” toisc gur éileamh

bunreachtúil sui generis é. Áitíonn an t-achomharcóir freisin go n-eascaíonn éileamh iomlán Meskell i gcás nach dtagann an t-éileamh faoi cheannteideal aon éilimh torta atá ann cheana, agus dá bhrí sin ní féidir é, de bharr a chineáil, a bhunú ar thort.

Dá bhrí sin, is í an tsaincheist ghlan atá le cinneadh san achomharc seo an bhfuil éileamh ar dhamáistí mar gheall ar shárú ar chearta bunreachtúla ina chaingean ‘bunaithe ar thort’ chun críocha alt 11(2) d'Acht 1957.

Cúiseanna leis an mBreithiúnas

Phléigh O'Donnell C.J. na bealaí inar féidir le dlí na dtortanna idirghníomhú leis an dlí bunreachtúil, ag tabhairt dá aire go bhfuil dlí na dtortanna ar cheann de na bealaí ina gcomhlíonann an Stát cuid dá oibleagáid bhunreachtúil faoi Airteagal 40.3 cearta pearsanta an tsaoránaigh a urramú, a chosaint agus a shuíomh. Comhlíonann an Stát cuid den oibleagáid sin trí reachtaíocht a achtú lena gceadaítear agus lena n-éascaítear éilimh i dtort i gcoinne tortóirí. Mar sin féin, mar a fuarthas in *Meskel v. Córas Iompair Éireann* [1973] I.R. 121 agus *Hanrahan agus eile v. Merck Sharp and Dohme (Ireland) Limited* [1988] I.L.R.M. 629, in imthosca ina dteipeann ar an dlí coiteann nó ar an dlí reachtúil atá ann faoi láthair leigheas a chur ar fáil do dhuine aonair maidir le sárú dualgais duine eile, cuireann na cúirteanna leigheas ar fáil i gcomhlíonadh oibleagáidí an Stáit faoi Airteagal 40.3. D'fhorbair an chúirt an leigheas sin mar leigheas díreach cothrománach i gcoinne an éagóirtheora. Tagraítear dó sin mar ‘éileamh iomlán Meskell’. [74-78]

Lean O'Donnell C.J. cur chuige Keane J. in *McDonnell v. Éire* [1998] 1 I.R. 134, cé gur forbraíodh éileamh iomlán Meskell i bhfoirm caingne mar gheall ar shárú ar cheart bunreachtúil, go bhféadfaí éileamh den sórt sin a aicmiú mar éagóir shibhialta. Tá na comharthaí sóirt de thoirt go léir ag an ngníomh. Chinn O'Donnell C.J. go bhfuil éileamh iomlán Meskell comhionann ó thaobh feidhme de le tort ainmniúcháin arna bhunú leis an dlí coiteann nó le reacht. Comhlíonann éileamh den sórt sin an fheidhm chéanna le tort ainmnithe, chun duine nó dínit an achomharcóra a shuíomh. Dá bhrí sin, is ionann dlí na dtortanna agus comhlíonadh na hoibleagáide céanna atá ar an Stát agus atá ar éileamh iomlán Meskell, arb é atá

ann cearta pearsanta an tsaoránaigh a chosaint. Dá bhrí sin, is ionann “éileamh iomlán *Meskill*” agus maíomh is féidir a rá gur “bunaithe ar thort” é, agus faoi réir alt 11(2) d’Acht 1957. Dá bhrí sin, is féidir leis

an bhfreagróir Reacht na dTréimhsí a phléadáil mar chosaint ar éileamh an achomharcóra ar dhamáistí mar gheall ar shárú ar chearta bunreachtúla. **[79-80]**

Emmett Corcoran agus Oncor Ventures Teo t/a The Democrat v. Coimisinéir an Gharda Síochána agus an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí [2023] IESC 15

Ar achomharc ó: [2022] IECA 98

Ceannlíne

Mar gheall gur theip ar an nGarda Síochána sa chás seo dhá fhaisnéis a tugadh don Chúirt Dúiche mar thaca le hiarratas ar bharántas cuardaigh a chur in iúl gur cuireadh an tUasal Corcoran (iriseoir *bona fide*) faoi agallamh go cúramach agus gur dhearbhaigh sé pribhléid iriseoireachta, níor cuireadh faisnéis ábhartha os comhair na Cúirte Dúiche. Níor feidhmíodh go dleathach, dá bhrí sin, an chumhacht a thugtar le halt 10 den Acht um Cheartas Coiriúil (Forálacha Ilghnéitheacha), 1997. Chinn an Chúirt d'aon toil nach mór na barántais sin a neamhniú ar an bhforas sin.

Comhdhéanamh Cúirte

O'Donnell C.J., Dunne, Charleton, O'Malley, Baker, Hogan, Collins JJ.

Breithiúnais

O'Donnell C.J. (lena bhfuil Dunne, Charleton, O'Malley agus Baker JJ. ag aontú); Hogan J.; Collins J.

Cúlra an Achomhairc

Ar 11 Nollaig 2018, athshealbháíodh réadmhaoin in Falsk, Béal na mBuillí, Co. Ros Comáin. Chuaigh pearsanra slándála i seilbh na maoine. Cúig lá ina dhiaidh sin, go luath ar 16 Nollaig 2018, d'fhreastail roinnt daoine masctha agus armtha ar an áitreabh, d'ionsaigh siad agus ghortaigh siad an pearsanra slándála agus chuir siad roinnt feithiclí ar lasadh. D'eascair an cás sin as imeachtaí athbhreithnithe bhreithiúnaigh a thionscain Emmett Corcoran, eagarthóir nuachtáin áitiúil 'the Democrat'. Bhí an tUasal Corcoran i láthair tar éis na heachtra agus chuir an Garda Síochána agallamh air faoi chúram roinnt laethanta ina dhiaidh sin. Tar éis an agallaimh sin, lorg na Gardaí barántais ón gCúirt Dúiche de bhun fhorálacha alt 10 den Acht um Cheartas Coiriúil (Forálacha Ilghnéitheacha) 1997 ("Acht 1997") (mar a cuireadh isteach le halt 6(1) den Acht um Cheartas Coiriúil 2006) lenar údaraíodh cuardach a dhéanamh ar theach an Uasail Corcoran agus ar áitreabh an nuachtáin ar an mbonn gur mhaígh siad go raibh faisnéis áirithe i seilbh an Uasail Corcoran,

amhail físeáin agus grianghraif, ar a ghuthán póca a d'fhéadfadh cabhrú leo imscrúdú a dhéanamh ar an teagmhas. Níor taifeadadh san fhaisnéis a bhí mar bhunús leis an iarratas chuig an gCúirt Dúiche go raibh an tUasal Corcoran ina iriseoir bona fide nó gur nuachtán áitiúil é The Democrat. Níor cuireadh in iúl don Chúirt ach oiread gur dhiúltaigh an tUasal Corcoran a fhoinsí a shainithint agus gur dhearbhaigh sé pribhléid iriseoireachta. Thug an tUasal Corcoran a ghuthán póca ar láimh faoi agóid nuair a d'fhreastail Sáirsint de chuid an Gharda Síochána ar a theach agus é ar intinn aige an teileafón a urghabháil de bhun an bharántais ar 4 Aibreán 2019. Rinne an tUasal Corcoran achomharc láithreach, trí athbhreithniú breithiúnach, go mbainfí na barántais amach agus go gcuirfí a fhón póca agus na sonraí go léir a bhfuarthas rochtain orthu ar ais chuige, ag áitiú go raibh an t-ábhar a bhí á lorg cosanta ó nochtadh ag pribhléid iriseoireachta. Deonaíodh cead le haghaidh athbhreithniú breithiúnach ag Noonan J. an lá sin.

San Ard-Chúirt, tháinig Simons J. ar an gconclúid gur mhó an leas poiblí maidir le rochtain a fháil ar an ábhar ná dearbhú na pribhléide, cé gur ordaigh sé go mbeadh rochtain ar shonraí an Uasail Corcoran teoranta d'ábhar ábhartha thar ar 11-17 Nollaig 2018. Chinn Simons J. gur chuí don Ard-Chúirt, agus dlínse á feidhmiú aici in imeachtaí athbhreithnithe bhreithiúnaigh, cinneadh den sórt sin a dhéanamh, ag diúltú gur cheart do Bhreitheamh Dúiche an cleachtadh cothromaíochta a dhéanamh. Sa Chúirt Achomhairc, tháinig Costello J. ar an gconclúid ina ionad sin go raibh dlínse ag an mBreitheamh Dúiche cearta iomaíocha leas an phobail a mheas agus a chothromú in imscrúdú agus i gcosc na coireachta in aghaidh chearta iriseoirí. Sa chás sin, dá bhrí sin, ba cheart an fhaisnéis a bheith tugtha don Bhreitheamh Dúiche go raibh cearta bunreachtúla agus ECHR an Uasail Corcoran fostaithe anseo agus gur cheart a lua nach mór leas an phobail a bheith níos mó ná pribhléid iriseoireachta chun an barántas a dheonú. Ós rud é nár tharla sé sin, dhearbhaigh Costello J. nach raibh an Coimisinéir i dteideal rochtain a fháil ar aon fhaisnéis de bhun na mbarántas. Rinneadh an t-ábhar a achomharc chun na Cúirte ina dhiaidh sin.

Cúiseanna leis an mBreithiúnas

Dhearbhaigh Hogan J. cinneadh na Cúirte Achomhairc na barántais chuardaigh a eisíodh ar 2 Aibreán 2019 a neamhniú ar an mbonn nach raibh faisnéis an-ábhartha os comhair na Cúirte Dúiche toisc gur theip ar an dá fhaisnéis a bhí mar bhunús leis an iarratas s. 10 a rá gur cuireadh an tUasal Corcoran faoi agallamh go cúramach agus gur dhearbhaigh sé pribhléid iriseoireachta. Chinn Hogan J. go bhfuil sé intuigthe ar a laghad nach féidir leis an mBreitheamh Dúiche an fheidhm bhreithiúnach neamhspleách a bhí beartaithe ag an Oireachtas mar chosaint riachtanach a fheidhmiú i gceart mura dtugtar na fíorais ábhartha sin go léir in imthosca ina bhféadfadh sárú ar alt 3 d'Acht 2003 nó, b'fhéidir, ar Airteagal 40.6.1^o a bheith mar thoradh ar mhainneachtain oibiachtúil iad a chur i bhfeidhm. [104-105]

Chinn Collins J. gur léir gur ceanglaíodh le halt 2 d'Acht 2003 go léirmhíneofaí alt 10 d'Acht 1997 mar ní lena dtugtar teideal do bhreitheamh aird a thabhairt ar Airteagal 10 de CECD. Ba é an deacracht, a thug Collins J. faoi deara, nár nocht an t-ábhar a cuireadh faoi bhráid bhreitheamh na trialach an seasamh go leordhóthanach chun cur ar a chumas measúnú cuí eolasach a dhéanamh i dtaobh an raibh sé oiriúnach na barántais chuardaigh a eisiúint. Mheas Collins J. gur cheart, ar a laghad ar bith, a chur in iúl do bhreitheamh na trialach, go soiléir, gur iriseoir é an tUasal Corcoran agus go raibh sé ar cheann de chuspóirí na gcuardach a bhí beartaithe – murab é an príomhchuspóir é – foinsí an Uasail Corcoran a shainnaint, ar chuir sé in iúl go soiléir go raibh siad faoi rún agus gur chuir sé in iúl go soiléir nach raibh sé in ann iad a nochtadh mar gheall ar a oibleagáidí mar iriseoir. Mheas Collins J. dá ndéanfaí nochtadh den sórt sin, go bhféadfadh sé go ndeachaigh an breitheamh ar aghaidh, mar sin féin, leis na barántais chuardaigh a dheonú ach nach raibh sé sin dosheachanta: ina ionad sin, d'fhéadfadh sé gur chinn an breitheamh go mbeadh na barántais chuardaigh, sna himthosca ar leith, díreireach agus/nó ar neamhréir le hAirteagal 10 ECHR, go háirithe in imthosca ina bhféadfadh sé a bheith mar thoradh ar fhorghníomhú na mbarántas go ndéanfaí ábhar iriseoireachta nach bhfuil baint aige leis an teagmhas atá á imscrúdú a urghabháil agus rochtain a fháil air. [29-32]

Ós rud é nach raibh an fhaisnéis ábhartha agus ábhartha go léir a bhaineann le hoibriú alt 3 d'Acht 2003 nó, b'fhéidir, Airteagal 40.6.1^o den Bhunreacht os comhair na Cúirte, chinn Hogan J. gur measadh

go hoibiachtúil sa chás seo nár feidhmíodh feidhmiú chumhacht alt 10 go réasúnach. [106] Chinn Collins J. go raibh a leithéid marfach do bhailíocht an dá bharántas chuardaigh. [32]

Chuir Hogan J. in iúl, thairis sin, gur nocht na himeachtaí sin easnaimh thromchúiseacha in alt 10 d'Acht 1997 maidir le hAirteagal 10 ECHR agus oibleagáidí Airteagal 40.6.1^o de chuid an Stáit. Shainnaithe Hogan J. go raibh fadhbanna ar leith ag baint leis an easpa coimircí a ceapadh chun pribhléid iriseoireachta a chosaint agus chun foráil a dhéanamh do mheasúnú neamhspleách bunaithe ar fhiúntas ar éileamh den sórt sin maidir le hAirteagal 10 ECHR agus an Bunreacht araon. [112] Chinn Collins J. nach dtugann an t-athbhreithniú breithiúnach atá ar fáil cosaint leordhóthanach i gcoinne sárúithe ar Airteagal 10 ECHR. [54-57]

Thug Hogan J. faoi deara freisin nár áitíodh an t-ábhar bunreachtúil go hiomlán ar an achomharc agus ar an gcúis sin ní bhunaíonn sé a chinneadh ar an bhforas sin. Mar sin féin, léirigh sé an tuairim trí obiter dicta, nach féidir a bheith ag súil leis go réadúil go gcomhlíonfaidh an preas a bhfeidhmeanna maidir le hoideachas a chur ar thuairimí an phobail agus an Rialtas a thabhairt chun cuntais ar an mbealach dá bhforáiltear go sainráite le hAirteagal 40.6.1^o gan cosaint bhunreachtúil éigin a thabhairt do cheart na meán a bhfoinsí a chosaint. [99] Gan saorphreas, níl aon daonlathas ann sa tslí a éilítear mar chuid d'fhéiniúlacht bhunreachtúil an Stáit mar a fhoráiltear in Airteagal 5 agus is cuid dhílis de shaorphreas cosaint ghinearálta foinsí. [63]

In éagmais argóint iomlán ar an tsaincheist sin, mheas Collins J. nach mbeadh sé iomchuí don Chúirt aon tuairim chríochnaithe a chur in iúl maidir le cé acu an dtugann nó nach dtugann Dlí na hÉireann, agus go háirithe Airteagal 40.6.1^o den Bhunreacht, pribhléid nó cosaint i gcoinne nochtadh éigeantach foinsí iriseoirí agus, más amhlaidh go dtugann, cén cineál agus raon feidhme a d'fhéadfadh a bheith ag pribhléid nó cosaint den sórt sin. Ina bhreithiúnas, pléann Collins J. roinnt saincheisteanna ar gá, ina thuairim, aghaidh a thabhairt orthu sula ndéanfar aon chinneadh maidir le haon chineál pribhléide iriseoireachta a bheith ann, cibé acu atá sé sin le bheith suite i bhforálacha Airteagal 40.6.1^o (agus/nó Airteagal 5) nó sa dlí coiteann. Dar leis, ní bheadh sé iomchuí pribhléid a dhearbhu i bprionsabal, rud a d'fhágfaidh go mbeadh a imlínte bunúsacha sainithe níos déanaí. Ní bheadh sé iomchuí ach oiread dul ar aghaidh ar an mbonn gur chóir Airteagal 40.6.1^o a léamh mar airteagal ina bhfuil pribhléid den sórt sin

toisc gur cinneadh go ndéanadh Airteagal 10 den CECD é sin nó dul ar aghaidh ar an mbonn tuisceana gur chóir go mbeadh an raon céanna ag aon phribhléid bhunreachtúil agus atá ag an gcosaint faoi Airteagal 10 den CECD. Fiú dá gcinnfeadh an Chúirt (in achomharc amach anseo) gur cheart pribhléid foinse iriseora a chosaint mar ábhar a bhaineann le dlí na hÉireann, ní gá go leanfadh sí gur cheart don Chúirt pribhléid bhunreachtúil a aithint. **[93-96]**

D'aontaigh O'Donnell C.J. (lena n-aontaigh Dunne, Charleton, O'Malley agus Baker JJ) gur cheart an barántas a neamhniú toisc go raibh breitheamh a bhí ag déileáil le hiarratas i dteideal, agus go raibh sé d'oibleagáid air an chosaint a thugtar d'iriseoirí faoi Airteagal 10 de ECHR a chur san áireamh. Ina dhiaidh sin, ba cheart gur cuireadh in iúl do Bhreitheamh na Cúirte Dúiche gur iriseoir ab ea ábhar an chuardaigh bheartaithe agus gur fhág an mhainneachtain é sin go raibh an barántas neamhbhailí. **[1]** Maidir leis na saincheisteanna bunreachtúla ar thug Hogan agus Collins JJ aghaidh orthu, mheas sé nár áitíodh saincheisteanna den sórt sin, cé go raibh siad tábhachtach, sa chás idir lámha. Mheas sé gur chuir tuairimí Hogan agus Collins JJ go mór leis an díospóireacht ach tháinig sé ar an gconclúid nár cheart aghaidh a thabhairt ar réiteach deiridh na saincheisteanna bunreachtúla go dtí go dtiocfaidh saincheisteanna den sórt sin chun cinn in imeachtaí a d'fhág gur ghá é sin a dhéanamh. Dá bhrí sin, choimeád O'Donnell C.J. a sheasamh ar cheist Airteagal 40.6.1.i^o go sainráite. **[5]**

Ar deireadh, thug Hogan J. faoi deara, áfach, go bhfuil na heasnaimh in alt 10 d'Acht 1997 a mhéid a bhaineann sé le dearbhuithe pribhléide ag iriseoirí lasmuigh de chumas na gcúirteanna leasú nó leigheas a dhéanamh agus gur nithe iad ar mian leis an Oireachtas breithniú práinneach a dhéanamh orthu. **[90, 109, 114]**

C.W. v. An tAire Dlí agus Cirt, Éire, an tArd-Aighne agus an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí [2023] IESC 22

Ar achomharc ó: [2022] IEHC 336

Ceannlíne

Dhiúltaigh an Chúirt Uachtarach d'aon toil d'achomharc an achomharcóra agus dhearbhaigh sí cinneadh na hArd-Chúirte go bhfuil alt 3(5) den Acht um an Dlí Coiriúil (Cionta Gnéasacha) 2006 (arna ionadú le halt 17 den Acht um an Dlí Coiriúil (Cionta Gnéasacha) 2017) míbhunreachtúil.

Comhdhéanamh Cúirte

O'Donnell C.J., Dunne, Charleton, O'Malley, Woulfe, Hogan, agus Murray JJ.

Judgment

O'Donnell C.J. agus O'Malley J. (lena bhfuil Dunne, Charleton, Woulfe, Hogan agus Murray JJ ag aontú). Tugann Charleton J. breithiúnas aontaithe freisin.

Cúlra an Achomhairc

Cúisíodh an freagróir ag an tríú hachomharcóir ainmnithe in dhá chion, eadhon, cúiseamh amháin éignithe agus cúiseamh amháin sa chion inar truaillíodh leanbh faoi bhun 17 mbliana d'aois. Tar éis dó a bheith curtha ar ais chun trialach sa Phríomh-Chúirt Choiriúil d'eisigh sé na himeachtaí sin, inar iarr sé dearbhú ar dtús go raibh cion an truaillithe, dá bhforáiltear in alt 3 den Acht um an Dlí Coiriúil (Cionta Gnéasacha) 2006 (arna ionadú le halt 17 den Acht um an Dlí Coiriúil (Cionta Gnéasacha) 2017), neamhbhailí ag féachaint don Bhunreacht agus/nó go raibh sé ar neamhréir leis an gCoinbhinsiún Eorpach um Chearta an Duine. Tá an t-éileamh mar atá sé dlíthithe i bhfad níos cúinge agus ní bhaineann sé ach leis an gcosaint atá ar fáil faoin Acht. Éigiontaíodh an freagróir ag an ngiúiré éignithe ach ciontaíodh é i dtruailliú. Gearradh téarma príosúnachta bliana agus deich mí air. Tá a achomharc i gcoinne ciontú fós liostaithe sa Chúirt Achomhairc go dtí go mbeidh toradh ar an achomharc seo sna himeachtaí sibhialta.

Ba achomharc é sin ó na Stáit is páirtithe i gcoinne chinneadh na hArd-Chúirte go bhfuil alt 3(5) den Acht neamhbhailí ag féachaint d'fhorálacha an Bhunreachta agus go háirithe d'Airteagal 38 de (Stack J. – féach C.W. v. an tAire Dlí agus Cirt [2022] IEHC

336). Tugann Alt 3(3) den Acht cosaint don chúisí a léiriú gur chreid siad le réasún go raibh an leanbh os cionn 17 mbliana d'aois. Foráiltear le fo-alt 3(5) nach mór do dhuine cúisithe a mhaíonn go ndearna sé nó sí botún faoi aois an linbh an t-éileamh sin a chruthú de réir na dóchúlachta.

Tá cás an fhreagróra bunaithe go príomha ar an moladh go bhfuil aois an linbh ina príomhchuid de chion na truaillithe, ós rud é nach ndéantar aon choir mura bhfuil an leanbh faoi bhun 17 mbliana d'aois. Deir sé go leanann sé mar ábhar dlí go gcaithfidh an ghné seo *mens rea* a cheangal ar an duine cúisithe. Glacann sé leis gur féidir a cheadú ualach droim ar ais a fhorchur ar an gcosaint i ndáil leis sin, ach áitíonn sé nach féidir le haon ualach a fhorchuirtear amhlaidh dul thar an gceanglas forais le hamhras réasúnach ar an tsaincheist a chruthú. Le dul níos faide ná na méideanna seo, a deir sé, le sárú ar thoirmeach na neamhchiontachta agus, dá bhrí sin, sárú ar ráthaíocht bhunreachtúil an chirt chun trialach in am trátha an dlí. Aontaíonn Coimisiún na hÉireann um Chearta an Duine agus Comhionannas, a ghlac páirt san achomharc seo mar *amicus curiae*, leis an moladh seo.

Glacann páirtithe an Stáit is achomharcóir leis gur príomhghné den chion í an aois, agus ní mór aois an linbh ag an am ábhartha a chruthú thar amhras réasúnach. Áitíonn siad, áfach, nach comhábhar é eolas ar an aois, agus, dá bhrí sin, nach bhfuil aon dualgas ar an ionchúiseamh a thaispeáint go raibh aon *mens rea* ag duine cúisithe maidir leis an aois. Áitíonn siad go bhfuil an cion críochnaithe má chuaigh an duine cúisithe i mbun gníomhaíochta gnéis le leanbh a bhí faoi 17 mbliana d'aois. Deir siad nach ndéanann an t-alt ach foráil do chosaint speisialta atá ar fáil do dhuine atá in ann a thaispeáint go ndearna siad botún réasúnach faoi aois an linbh.

Cúiseanna leis an mBreithiúnas

Faoin bhforáil a breithníodh, tá dhá léirmhíniú a d'fhéadfadh a bheith ann oscailte. Cé go bhfuil dearcadh difriúil ag O'Donnell C.J. agus O'Malley J. ar léirmhíniú an rannáin, ní thugtar an anailís ar na saincheisteanna san achomharc sa chás áirithe seo chun críche le ceachtar den dá thuairim. Tháinig siad ar an gconclúid chéanna maidir leis an tsaincheist

lárnach ar chúiseanna atá mórán mar an gcéanna. Aontaítear d'aon toil nach féidir údar bunreachtúil a thabhairt leis an ualach cosanta lena ngabhann caighdeán cruthúnais maidir le cothromaíocht na ndóchúlachtaí, ar cheachtar den dá thaobh den rannóg. **[183]**

Cinneann an Chúirt, má tá sé i gceist leis an bhforáil seans éigiontaithe a chur ar fáil don duine atá cearr i ndáiríre, go bhfuil sé ródheacair a shuíomh, agus go gcruthaíonn sé riosca ard gan ghá go gciontófar duine a bhí cearr amhlaidh. Má fheictear, mar mhalairt air sin, go bhfuil faoiseamh á thabhairt d'ionchúiseamh dualgas cruthúnais mens rea agus an dualgas sin a aisiompú ar an gcosaint, téann sé rófhada chun oibleagáid a chur ar an gcúisí neamhchiontacht mheabhrach a bhunú. **[245]**

Measann an Chúirt, cé gur cuspóir dlisteanach é cuspóir na reachtaíochta, agus go dtugann sé údar le dualgas cruthúnais a fhorchur ar an gcosaint agus leis an gceanglas go mbeadh an botún réasúnach, go gcuireann cur an ualaigh sin ar leibhéal an chruthúnais ar chothromaíocht na ndóchúlachtaí isteach ar an gceart chun toimhde a bheith neamhchiontach go dtí an pointe nach mór a mheas go bhfuil sé díréireach agus contrártha do thiomhde bhunreachtúil na neamhchiontachta nó nach gcomhlíonann sé ráthaíocht trialach in am trátha mar a cheanglaítear le hAirteagal 38 den Bhunreacht. Dá réir sin, ní mór an t-achomharc a dhíbhne, ordú na hArd-Chúirte lena ndearbhaítear alt 3(5) a bheith míbhunreachtúil a dhearbhu, agus níl an bac a fhorchuireann an Ard-Chúirt ar a hordú go dtí go bhfuil an t-achomharc i bhfeidhm a thuilleadh. **[247]**

Ba cheart éifeacht an bhreithiúnais seo a thuiscint - is é alt 3(5) an t-aon chuid den alt atá le fáil neamhbhailí, a bhaineann leis an gcaighdeán cruthúnais i ndáil leis an gcosaint atá ar fáil faoi alt 3. Tá an chuid eile den alt fós in ann oibriú go hiomlán. Áirítear leis sin alt 3(3), a thugann ar an gcosaint a shuíomh go

bhfuil amhras réasúnach ann i dtaobh an raibh dul amú ar an gcúisí maidir le haois an ghearánaigh, agus ní mór an botún sin féin a bheith réasúnach. Ní dhéantar aon difear d'Alt 2 den Acht, a dhéileálann le cionta in aghaidh leanaí níos óige. **[249]**

Tugann Charleton J. breithiúnas aontaithe ina leagtar amach na cúiseanna a bhí aige aontú le breithiúnas comhpháirteach O'Donnell C.J. agus O'Malley J., ina ndéantar plé ar stair na n-ualaí aisiompaithe agus ar ábhar cúisimh ar ghiúiré i gcásanna faoi alt 3 d'Acht 2006.

Na Coimisinéirí Ioncaim v. Karshan (Midlands) Teo t/a Domino's Pizza [2023] IESC 24

Ar achomharc ó: [2022] IECA 124

Ceannlíne

Cheadaigh an Chúirt Uachtarach achomharc an achomharcóra i gcoinne chinneadh na Cúirte Achomhairc, agus chinn sí go raibh an Coimisiún um Achomhairc Chánach i dteideal teacht ar an gconclúid go raibh tiománaithe a sholáthraíonn seirbhísí seachadta do ghnó pizza an fhreagróra ina bhfostaithe de chuid Karshan chun críocha fhorálacha ábhartha an Achta Comhdhlúite Cánacha 1997, arna leasú ("TCA").

Comhdhéanamh Cúirte

O'Donnell C.J., Dunne, Baker, Woulfe, Hogan, Murray, Collins JJ.

Judgment

Murray J. (Lena bhfuil O'Donnell C.J., Dunne, Baker, Woulfe, Hogan, Collins JJ. ag aontú).

Cúlra an Achomhairc

Is í an tsaincheist san achomharc seo an raibh an Coimisiún um Achomhairc Chánach i dteideal teacht ar an gconclúid go raibh tiománaithe a sholáthraíonn seirbhísí seachadta do ghnó pizza an fhreagróra ina bhfostaithe den fhreagróir chun críocha forálacha áirithe den Chomhaontú Trádála agus Comhair. D'áitigh an freagróir ('Karshan') go raibh na tiománaithe sin fostaithe mar chonraitheoirí neamhspleácha faoi chonarthaí le haghaidh seirbhísí, agus d'áitigh an t-achomharcóir ('na Coimisinéirí Ioncaim') gur fostaithe iad. Cinntear le réiteach na díospóide sin cé acu de dhá chóras dlí a rialaíonn cánachas ar ioncam na dtiománaithe.

Chinn an Coimisiún um Achomharc Cánach ('TAC') go raibh na tiománaithe ina bhfostaithe de chuid Karshan, agus chinn an Ard-Chúirt (ar tháinig an t-ábhar ar achomharc de réir an cháis a sonraíodh ón TAC roimhe sin), go raibh an Coimisinéir i dteideal teacht ar chonclúid amhlaidh. Cheadaigh tromlach na Cúirte Achomhairc (Costello agus Haughton JJ) achomharc i gcoinne an chinneadh sin, ag cinneadh go ndearna an Coimisinéir earráid agus é ag cinneadh gur fostaithe iad na tiománaithe. D'easaontaigh breitheamh amháin den chúirt sin (Whelan J.).

Cúiseanna leis an mBreithiúnas

Gné lárnach den achomharc sin is ea an raibh gá le caidreamh fostaíochta a bhunú go mbeadh ceanglas ann go mbeadh 'oibleagáidí frithpháirteacha' áirithe ar an bhfostóir agus ar an oibrí. Bhí ceithre chomhpháirt i dteoiric Karshan maidir le 'frithpháirteachas oibleagáide': ar an gcéad dul síos, go raibh ar na gealltanais fhrithpháirteacha a bhí i gceist cineál éigin leanúnachais a chur i láthair; ar an dara dul síos, go raibh orthu gné réamhbhreathnaitheach a bheith acu; ar an tríú dul síos, go raibh oibleagáid ar an bhfostóir obair a 'chur ar fáil'; agus ar an gceathrú dul síos, go raibh oibleagáid ar an bhfostaí obair a 'chur i gcrích'. Tagann Murray J. ar an gconclúid ina bhreithiúnas nach bhfuil aon cheanglas den sórt sin i ndlí na hÉireann.

Leanann sé ar aghaidh lena chinneadh gur cheart an cheist i dtaobh conradh a bheith ina chonradh seirbhíse nó le haghaidh seirbhísí a réiteach, ag féachaint don chásdlí seanbhunaithe, trí thagairt a dhéanamh do na cúig cheist seo a leanas:

1. An bhfuil malartú pá nó luach saothair eile as obair i gceist leis an gconradh?
2. Má tá, an comhaontú é ar dá bhun atá an t-oibrí ag comhaontú a sheirbhísí féin, agus ní seirbhísí tríú páirtí, a sholáthar don fhostóir?
3. Má tá, an bhfeidhmíonn an fostóir smacht leordhóthanach ar an bhfostaí toimhdean chun an comhaontú a dhéanamh mar chomhaontú a d'fhéadfadh a bheith ina chomhaontú fostaíochta?
4. Má chomhlíontar na trí cheanglas sin, ní mór don chinnteoir a chinneadh ansin an bhfuil téarmaí an chonartha idir an fostóir agus an t-oibrí arna léirmhíniú i bhfianaise na mairíse fíorasáí inghlactha agus ag féachaint do na socruithe oibre idir na páirtithe mar a nochtar san fhianaise iad, comhsheasmhach le conradh fostaíochta, nó le cineál éigin eile conartha ag féachaint, go háirithe, do cibé an léirítear leis na socruithe go bhfuil an fostaí toimhdean ag obair dó féin nó don fhostóir toimhdean.

5. Ar deireadh, ba cheart a chinneadh an bhfuil aon rud sa chóras reachtach áirithe atá á bhreithniú lena gceanglaítear ar an gcúirt aon cheann de na nithe sin roimhe seo a choigeartú nó a fhorlíonadh.

Sa chás sin, bhí an Coimisinéir i dteideal teacht ar an gconclúid, mar a rinne sí, gur fostaithe de chuid Karshan iad na tiománaithe chun críocha fhorálacha ábhartha an Chomhaontaithe Trádála agus Comhair. Nocht an fhianaise go raibh dlúthsmacht ag Karshan ar na tiománaithe agus iad ag obair, agus cé go raibh roinnt gnéithe dá ngníomhaíochtaí a bhí comhsheasmhach lena bheith ina gconraitheoirí neamhspleácha a bhí i mbun gnó ar a gcuntas féin, bhí an Coimisinéir i dteideal teacht ar an gconclúid gur tharraing forlámhas na fianaise aird ar na tiománaithe a bhí i mbun ghnó Karshan seachas ar a gcuid féin.

Maidir le hAirteagal 26 den Bhunreacht agus maidir leis an mBille um an gCoimisiún um Cheapacháin Bhreithiúnacha 2022 [2023] IESC 34

Ceannlíne

Cinneann an Chúirt Uachtarach nach bhfuil forálacha an Bhille um an gCoimisiún um Cheapacháin Bhreithiúnacha 2022 (“an Bille”) a tharchuir an tUachtarán Micheál D. Ó hUiginn lena bhreithniú faoi fhorálacha Airteagal 26.1.1^o de Bhunreacht na hÉireann in aghaidh an Bhunreacht ná in aghaidh aon fhorála de.

Comhdhéanamh Cúirte

Dunne, Charleton, O’Malley, Baker, Woulfe, Hogan, Murray, Collins JJ.

Breithiúnas

Cinneadh aonair ón gCúirt de bhun Airteagal 26.2.1^o den Bhunreacht, arna thabhairt ag Dunne J.

Cúlra an Achomhairc

Le hordú a tugadh ar 13 Deireadh Fómhair 2023, tharchuir a Shoilse an tUachtarán Micheál D. Ó hUiginn roinnt forálacha den Bhille chuig an gCúirt seo le cinneadh a dhéanamh an raibh na hailt sin in aghaidh an Bhunreacht, nó in aghaidh aon fhorálacha de de bhun Airteagal 26.1.1 den Bhunreacht. Is fo-ailt iad na hailt den Bhille a tharchuirtear chun na Cúirte: 9, 10, 39, 40(2), 42, 43, 45, 46, 47, 51, 57 agus 58.

Foráiltear le hAirteagal 35.1 den Bhunreacht “*gurb é an tUachtarán a cheapfaidh breithiúna na Cúirte Uachtaraí, na Cúirte Achomhairc, na hArd-Chúirte agus gach Cúirte eile a bhunaítear de bhun Airteagal 34 den Bhunreacht seo.*” Foráiltear le hAirteagal 13.9 den Bhunreacht “*gur ar chomhairle an Rialtais amháin is féidir leis na cumhachtaí agus na feidhmeanna a thugtar don Uachtarán leis an mBunreacht seo a oibriú agus a chomhlíonadh, ach amháin mar a bhforáiltear leis an mBunreacht seo...*”. Dá bhrí sin, is cumhacht í an chumhacht duine a cheapadh chuig oifig bhreithiúnach, go bunúsach, atá infheidhmithe ag brainse feidhmiúcháin an Stáit.

Leis seo, cé go ndearnadh foráil sa reachtaíocht ó 1924 do choinníollacha incháilitheachta, d’fhéadfadh an Rialtas duine a ainmniú chuig oifig bhreithiúnach nach ndeachaigh trí na nósanna imeachta measúnaithe foirmiúla dá bhfuil foráil déanta sa reachtaíocht. Dá réir sin, is amhlaidh a bhí go dtí

seo, nuair a bhí an rogha deiridh á déanamh ag daoine daoine daoine a ainmniú lena gceapadh, go raibh rogha leathan ag an Rialtas. Laghdaigh Acht na gCúirteanna agus na nOifigeach Cúirte 1995 an discríd sin go pointe áirithe, ach is amhlaidh i gcónaí go bhféadfaidh an Rialtas duine a ainmniú nach ndeachaigh tríd an bpróiseas JAAB dá bhforáiltear leis an Acht sin.

Foráiltear leis an mBille do chomhlacht nua, an Coimisiún um Cheapacháin Bhreithiúnacha (“an Coimisiún”). Tá sé beartaithe go ndéanfaidh an Coimisiún nósanna imeachta éigeantacha a tharraingt suas chun measúnú a dhéanamh ar iarratasóirí ar oifig bhreithiúnach agus, ag féachaint do nithe áirithe a shaináithnítear sa Bhille, go socróidh sé na critéir maidir le ceapachán chuig aon oifig bhreithiúnach laistigh den Stát agus maidir le hainmniúcháin chuig cúirteanna idirnáisiúnta áirithe. Tá sé chun nósanna imeachta den sórt sin a oibriú agus na critéir sin a chur i bhfeidhm maidir le haon duine a iarrann ceapachán chuig oifig bhreithiúnach chun moltaí a chur faoi bhráid an Rialtais maidir le hiarratasóirí a chomhlíonann na critéir. Sa chuid is mó de na himthosca, ach ní i ngach cás, tabharfar liosta de dhaoine molta don Rialtas as a roghnófar duine lena ainmniú nó lena hainmniú chuig an Uachtarán lena cheapadh nó lena ceapadh ach ní féidir leis nó léi, in imthosca ar bith, duine nach bhfuil molta ag an gCoimisiún a roghnú.

D’áitigh an t-abhcóide a shann an Chúirt go gcuireann na bearta dá dtagraítear isteach ar an bhforáil a dhéantar sa Bhunreacht maidir leis na trí bhrainte den rialtas, agus dá bhrí sin go sáraíonn siad prionsabal scaradh na gcumhachtaí. Déanann siad an cás go ndéanann an Bille, i ndáiríre, a ról bunreachtúil maidir le breithiúna a cheapadh a dhífheistiú go neamh-inghlactha ón bhfeidhmeannas, go bhfuil doiléire agus fairsinge na gcumhachtaí a thugtar don Choimisiún ina dtoscaireacht mhíbhunreachtúil ar fheidhmeanna reachtacha an Oireachtais, agus go sáraíonn na bearta prionsabal bunreachtúil neamhspleáchas na mbreithiúna. Áitíonn siad freisin go bhféadfadh idirdhealú gan údar, agus neamhdhleathach dá bhrí sin, a bheith mar thoradh ar na bearta idir iarratasóirí aonair agus go bhféadfadh siad cur isteach freisin ar a gceart bunreachtúil pearsanta chun príobháideachta.

Aighneacht eile is ea go gceadaíonn an Bille go neamh-inghlactha don Choimisiún reachtaíocht a rith, agus dá bhrí sin go sáraíonn sé forálacha bunreachtúla Airteagal 15.2 trína ndílsítear an chumhacht chun dlíthe a dhéanamh san Oireachtas. Maítear freisin go sáraíonn an Bille na prionsabail is bun leis an smacht reachta.

Áitíonn an tArd-Aighne go n-urramaíonn an Bille cumhachtaí bunreachtúla an Rialtais chun daoine a ainmniú lena gceapadh mar bhreithiúna ag an Uachtarán, agus go gcuireann sé le dlísteacht dhaonlathach an phróisis as a dtagann ainmniúcháin den sórt sin. Áitíonn sé go ndéanfaidh na bearta neamhspleáchas na mbreithiúna agus an smacht reachta a neartú agus a chosaint, agus go n-áiritheoidh siad comhsheasmhacht le hoibleagáidí an Stáit faoi dhlí an Aontais Eorpaigh agus faoin dlí idirnáisiúnta.

Cúiseanna leis an mBreithiúnas

Tar éis scrúdú a dhéanamh ar chuspóirí an Bhille mar a leagtar amach iad sa Teideal Fada agus ar an ábhar idirnáisiúnta dá dtagraítear ann, ar na forálacha dá dtagraítear, ar stair na bhforálacha reachtacha lena leagtar síos na critéir incháilitheachta lena gceapadh chuig oifig bhreithiúnach roimh bhunú an Stáit agus ó bunaíodh é agus, ag tabhairt dá haire an tábhacht a bhaineann le breithiúna neamhspleácha i stát daonlathach a rialaítear leis an smacht reachta, le dlí-eolaíocht Chúirt Bhreithiúnais an Aontais Eorpaigh agus na Cúirte Eorpaí um Chearta an Duine, agus leis an dlí-eolaíocht bhunreachtúil intíre ábhartha, chinn an Chúirt mar a leanas:

Agus í ag tabhairt dá haire go ndeimhnítear le hAirteagal 29.4.4^o den Bhunreacht tiomantas na hÉireann do chomhluachanna an Aontais Eorpaigh, cinneann an Chúirt, ós rud é go bhfuil ceist an cheapacháin bhreithiúnaigh laistigh d'inniúlacht eisiach Bhallstáit aonair an Aontais Eorpaigh, nach sáraíonn an córas ceapacháin bhreithiúnaigh atá ann faoi láthair neamhspleáchas na mbreithiúna, sa chaoi go bhfuil gá le forálacha an Bhille lena bhforáiltear do roghnú agus do mholadh na ndaoine sin atá incháilithe lena gceapadh chuig oifig bhreithiúnach mar gheall ar oibleagáidí an Stáit maidir le ballraíocht san Aontas Eorpach chun críocha Airteagal 29.4.6 den Bhunreacht. [103]

Ní ghlacann alt 39(2) den Bhille le cineál láidir gníomhaíochta dearfaí ná rogha uathoibríoch iarrthóirí ar oifig bhreithiúnach sa chaoi is go bhfuil sé in aghaidh ráthaíocht bhunreachtúil an chomhionannais. [244]

Cé go bpróiseálfadh an Coimisiún sonraí fógaire, lena n-áirítear sonraí sláinte, ina mheasúnú ar iarrthóirí, tá coimircí leordhóthanacha sa Bhille chun sárú ar chearta príobháideachais iarratasóra a chosc [260], agus chun idirdhealú in aghaidh iarratasóirí faoi mhíchumas a chosc. [283]

Ní thugann aon ní sa Bhille aon chumhacht don Choimisiún orduithe nó treoracha a thabhairt do bhreithiúna nó do chúirteanna a d'fhéadfadh neamhspleáchas institiúideach breithiúna agus chúirteanna faoin mBunreacht a shárú [157], agus níl na himthosca ina bhféadfadh cinntí ón gCoimisiún a bheith faoi réir athbhreithniú breithiúnach ábhartha do chinneadh na Cúirte seo maidir le bunreachtúlacht an Bhille.

Samhlaíodh i múnla nua na gcúirteanna a bunaíodh san Acht Cúirteanna Breithiúnais, 1924, agus a tugadh anonn i 1937, go ndéanfaí rialacha maidir leis na cáilíochtaí a bheadh ag teastáil le bheith cáilithe lena gceapadh chuig oifig bhreithiúnach, agus ba faoin Oireachtas a bhí an cúram sin seachas faoi rogha Rialtais gan bhac. [202]

Cinneann an Chúirt go gceanglaítear ar an Oireachtas leis an mBunreacht, mar gheall ar a oibleagáid mar gheall ar éifeacht chomhcheangailte Airteagail 5, 6, 34.1 agus 35.2 den Bhunreacht, lena gcuimsítear, *inter alia*, a mbunú (Airteagal 34.1), breithiúna a chur as oifig (Airteagal 35.4) agus an inniúlacht leathan reachtach — agus an dualgas — a eascraíonn as Airteagal 36, reachtaíocht a rith maidir le hincháilitheacht daoine chun breithiúna a cheapadh, nó i ngnáththéarmaí, gur cheart rialacha a bheith ann maidir le cé is féidir nó nach féidir breitheamh a cheapadh. [140] Ní fhágann cumhacht cheapacháin na mbreithiúna a thuairiscítear in Airteagal 13.9 go bhfuil cumhacht an Rialtais breithiúna a cheapadh lasmuigh de raon feidhme na rialála reachtaí iomchuí. Diúltaíodh go daingean sa *State (Walshe) v. Murphy* [1981] I.R. 275 don dúshlán a tugadh do chumhacht an Oireachtais reachtaíocht den sórt sin a achtú maidir le ceanglais incháilitheachta. 275.

Tar éis dó teacht ar an gconclúid go bhfuil oibleagáid bhunreachtúil ar an Oireachtas reachtaíocht a rith maidir le ceanglais incháilitheachta, tagann an cheist chun cinn ansin an féidir leis reachtaíocht a rith ar bhonn níos ginearálta i ndáil le ceapacháin bhreithiúnacha. Níl aon riail uilíoch ann ina leith sin agus toisc go dtagann cumhacht nó feidhm faoi raon feidhme Airteagal 13.9 ní fhágann sé sin ann féin go bhfuil sí neamhvioláite agus lasmuigh de raon feidhme an rialacháin reachtaigh iomchuí. Ní mór gach cumhacht a fhorléiriú agus a mheasúnú

ar leithligh, ar a téarmaí féin agus ag féachaint do na leasanna bunreachtúla sonracha atá i gceist agus don chaoi a n-oireann an chumhacht atá i gceist don struchtúr bunreachtúil níos leithne. Ní féidir a rá go bhfágann comhthéacs, foclaíocht, téacs agus cuspóir Airteagal 35.1 (arna léamh, de réir mar is gá, le hAirteagal 13.9) go n-eisiatar leis, trí impleacht, gach rialachán reachtach a d'fhéadfadh a bheith ann maidir leis an nós imeachta ceapacháin. Go háirithe, ní féidir a rá nach bhféadfaí reachtaíocht a thabhairt isteach a rachadh níos faide ná na híosleibhéil incháilitheachta a leagan síos agus a chúngódh tuilleadh líon na n-iarrthóirí a bheadh le breithniú ag an Rialtas. **[198-200]**

Measann an Chúirt nach gá na teorainneacha ar an gcumhacht reachtach sin a shonrú ar bhealach uileghabhálach nó dochloíte éigin. Is é an rud atá soiléir, áfach, má tá agus sa mhéid go bhfuil aon teorainneacha intuigthe go riachtanach in éifeacht chomhcheangailte Airteagal 35.1 agus Airteagal 13.9, bheadh na teorainneacha sin le sainiú ag ceanglas nach mór don Oireachtas gach ceist bhunreachtúil ábhartha a urramú. **[201]** Sa chomhthéacs sin, breithniú an-ábhartha amháin den sórt sin, nach bhfuil aon amhras faoi, is ea an gá atá le neamhspleáchas na mbreithiúna a chosaint agus a fheabhsú, rud a léirítear go láidir in Airteagal 35.2.

Is é cumhacht agus feidhm bhunreachtúil an Rialtais comhairle a chur ar an Uachtarán duine a ainmniú le haghaidh oifig bhreithiúnach. Faoin mBille, ní mór don Rialtas rogha a dhéanamh cé a dhéanfaidh an t-ainmniú, tar éis dó na hainmneacha a mhol an Coimisiún a bhreithniú. Níl aon rud sainráite ná intuigthe in alt 51 den Bhille a éilíonn ar an Rialtas duine atá molta ag an gCoimisiún a ainmniú lena cheapadh ag an Uachtarán. **[180]** I gcásanna nach molann an Coimisiún ach duine amháin, tá rogha fós á déanamh ag an Rialtas, is é sin an rogha comhairle a chur ar an Uachtarán an duine sin a cheapadh nó gan é a cheapadh. Dá bhrí sin, mura bhfuil an Rialtas sásta a chumhacht a fheidhmiú chun comhairle a chur ar an Uachtarán maidir le cuid de na daoine nó iad siúd go léir a mhol an Coimisiún a cheapadh, ní mór tús a chur leis an bpróiseas roghnúcháin le haghaidh ceapacháin arís. Dá bhrí sin, diúltaíonn an Chúirt don argóint go gcuireann an Bille isteach go neamh-inghlactha ar chumhacht bhunreachtúil an Rialtais trí cheangal a chur air gníomhú de réir mholtaí an Choimisiúin amháin. Caomhnaíodh sa Bhille an t-údarás deiridh atá ag an Rialtas chun an cinneadh deiridh a dhéanamh maidir le cé a cheapfar mar bhreitheamh, agus fágtar rogha fhiúntach ag an

Rialtas maidir le glacadh leis an liosta sin nó diúltú dó, nó rogha a dhéanamh idir na daoine atá ar an liosta. Cinneann an Chúirt freisin nach sáraíonn an Bille na prionsabail atá bunaithe sa dlí-eolaíocht ar Airteagal 15.2.1°. Leagtar amach sa Bhille léargas sách soiléir ar céard is fiúntas ann i mbreitheamh agus cuirtear d'oibleagáid ar an gCoimisiún an dearcadh sin a chur chun feidhme ina chritéir roghnúcháin. **[223]** Níor thréig an tOireachtas a chumhacht, ach thug sé méid áirithe discríde i réimse oibríochta a bhí cúng go leor, i gcomhréir le hAirteagal 15.2, lena gceadaítear leibhéal éigin tarmhligin d'fhochomhlachtaí.

Ba mhaith le Cúirt Uachtarach na hÉireann buíochas a ghabháil leis na heagraíochtaí, na comhlachtaí agus na cúirteanna go léir a luaitear tríd an tuarascáil seo a chuir grianghraif ar fáil lena n-úsáid.

Cúirt Uachtarach na hÉireann
Supreme Court of Ireland

Na Ceithre Cúirteanna, Cé na nÓstaí, Baile Átha Cliath 7, Éire

+353 (0)1 888 6568 | supremecourt@courts.ie

www.supremecourt.ie